

Suomen Collieyhdistys ry

Jalostuksen tavoiteohjelma Sileäkarvainen collie 2019–2023

Hyväksytty rotujärjestön vuosikokouksessa 28.4.2018
Hyväksytty Suomen Kennelliiton jalostustieteellisessä toimikunnassa 16.6.2018

Jalostuksen tavoiteohjelman kokoamiseen ovat osallistuneet:

Koonti: Annemari Gröhn

Oikoluku ja taitto: Päivi Kaski

Sukutaulu aineisto ja analyysit: Riitta Lindström

Avustajat: Alkuperäisessä (2014-18): Inga Pyykkö, Johanna Ruottinen,
Riikka Maijanen, Mia Möller, Jorma Lahti, Tuula Tikkanen, Piia Enlund,
Satu Nurmikari

Päivityksessä (2019-2023): Inga Pyykkö, Suvi Lehto, Päivi Kaski, Johanna Ruottinen, Satu Nurmikari

Sisällysluettelo

1 Yhteenveto	3	4.3.2 Muita rodulla todettuja sairauksia	37
2 Rodun tausta	3	Silmäsairaudet	37
2.1 Rodun synty ja kehitys	3	Selkäongelmat	39
2.2 Nykyinen käyttötarkoitus	4	Autoimmuunisairaudet	41
2.3 Kanta Suomessa	4	4.3.3 Terveyskysely	45
2.4 Kanta muissa maissa	5	4.3.4 Yleisimmät kuolinsyyt	46
3 Järjestöorganisaatio ja sen historia	6	4.3.5 Lisääntyminen	47
3.1 Jalostustoimikunnan organisaatio	7	4.3.5.1 Lisääntymisongelmat	48
4 Nykytilanne	7	4.3.6 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet	49
4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja	7	4.3.7 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä	49
4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos	8	4.4 Ulkomuoto	50
4.1.2 Jalostuspohja	11	4.4.1 Rotumääritelmä	50
Käytetyimmät urokset	13	4.4.2 Värät	53
Yleisimmät isoisät	14	4.4.3 Näyttelyt ja jalostustarkastukset	54
4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa	16	Näyttelyt	54
4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta	17	Jalostustarkastukset	56
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet	17	4.4.4 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus	56
4.2.1 Rotumääritelmän mukainen luonne	17	4.4.5 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista	56
4.2.2 Jakautuminen eri linjoihin	18	5. Yhteenveto aiemman tavoiteohjelman toteutumisesta	57
4.2.3 Luonteen ja käyttöominaisuuksien arviointi PEVISA-ohjelmassa ...	18	5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso	57
4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	18	5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen	62
4.2.5 Luonteen arviointivälineitä	18	6 Jalostuksen tavoitteet ja toteutus	63
Luonnetesti	18	6.1 Jalostuksen tavoitteet	63
MH	23	6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	63
Kenneliton kehittämä käyttäytymisen jalostustarkastus	25	6.2.1 Jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset	63
Luonnekysely collieiden omistajille	25	6.2.2 Hyvältä kasvattajalta vaaditaan	64
Tilanne muissa maissa	27	6.2.3 Uroksen omistajan velvollisuudet	64
4.2.6 Käyttö- ja koeominaisuudet	28	6.3 Rotujärjestön toimenpiteet	65
Palveluskoirakokeet	28	6.3.1 Populaatio	65
Tottelevaisuuskoee	29	6.3.2 Luonne	65
Rally-toko	30	6.3.3 Terveys	66
Agility	30	6.3.4 Ulkomuoto	66
Paimennuskokeet	31	6.4 Uhat ja mahdollisuudet ja varautuminen ongelmiin	67
4.2.7 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen ...	32	6.4.1 Varautuminen ongelmiin	69
4.2.8 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista	32	6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	69
4.3 Terveys ja lisääntyminen	33	6.5.1 Aikataulu toimenpiteille	69
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet	33	7 LÄHTEET	70
Lonkkaniveldysplasia	33	8 LIITTEET	71
Kynnärniveldysplasia	34		
Collie Eye Anomaly (CEA)	36		

1 YHTEENVETO

Jalostus on koko rodun tulevaisuuteen vaikuttavaa pitkäjänteistä työtä. Määrätietoisella valinnalla ja tarkoin suunnitelluilla parituksilla tähdätään kannan laadun parantumiseen. Jalostus voi olla myös hyvien ominaisuuksien ylläpitämistä.

Jalostuksentavoiteohjelma kokoaa tietoa rodun taustoista ja historiasta, luo katsauksen nykytilanteeseen ja pyrkii tarjoamaan työkaluja jalostuksen suunnittelulle nykytilanteesta eteenpäin. Jalostuksen tavoiteohjelman avulla voidaan seurata ja ohjata rodun jalostusta suunnitelmallisesti.

Rotumääritelmän avulla luodaan raamit rodun luonteelle ja ulkonäölle. Kasvattajille on ensiarvoisen tärkeää tuntea rotumääritelmä, koko kannan tilanne siihen nähden sekä ymmärtää, miten heidän omat jalostusyksilönsä suhteutuvat koko kantaan. On hyvin tärkeää olla perehtynyt rodun tilanteeseen terveyden ja luonteen suhteen ja pyrkiä parantamaan sitä jatkuvasti.

Colliet liitettiin PEVISA-ohjelmaan 1.7.1986 vaatimalla lonkkakuvauslausunto rekisteröitävien pentujen vanhemmilta. Vaatimus silmätarkastuslausunnosta (CEA:n osalta) lisättiin PEVISA-ohjelmaan 1.1.1988. Virallisia rekisteröintiä rajoittavia raja-arvoja ei ollut. Tällaisenaan PEVISA-ohjelma oli voimassa 31.12.2013 asti. 1.1.2014 alkaen collieilla on ollut voimassa PEVISA-ohjelma, joka vaatii lonkkakuvauslausunnon ohella myös kyynärkuvauslausunnon. Ohjelmaan on myös lisätty rekisteröintiä rajoittavat raja-arvot lonkille ja kyynärille. Lonkissa on raja-arvona C (siten että C-lonkkaista koiraa saa käyttää yhdessä vain A-lonkkaisen kanssa) ja kyynärien osalta aste 1. Silmien osalta raja-arvoa ei ole, ainoastaan tutkimuspakko. Nykyisin kennelliiton päätöksellä alle 1-vuotiaana tutkittujen koirien silmätarkastuslausunnot ovat voimassa ainoastaan yhden vuoden tutkimuspäivästä.

Kokonaisvaltainen jalostussuunnitelma laadittiin collieille ensimmäistä kertaa vuonna 1985, ja sitä on muutettu vuonna 2000. Jalostuksen tavoiteohjelma koottiin Suomen Kennelliitto ry:n ohjeiden mukaisesti

ensimmäistä kertaa vuonna 2008 (voimassa 2009–2013). Ohjelma uusittiin Kennelliiton uuden ohjeistuksen mukaisesti kokonaan vuonna 2013 (voimassa 2014–2018). Tämä ohjelma on nyt päivitetty, ja se on voimassa 2019–2023. Tavoiteohjelman avulla on tarkoitus ohjata kasvattajia tekemään jalostusvalintojaan niin, että rodun keskitaso parantuisi. On kuitenkin hyvin tärkeää, että tämä ei johda niin tiukkaan karsimiseen, että rodun geenipooli kaventuu entisestään. Tiedon kerääminen ja sen tehokas jakaminen ovat tässäkin avainasemassa.

Ensimmäinen sileäkarvainen collie tuotiin Suomeen vuonna 1977. Rekisteröintimäärät kehittyivät tasaisesti ja nykyisin sileäkarvaisia collieita rekisteröidään vajaa 200 yksilöä vuosittain (2012 oli rekisteröintien ennätysvuosi siihen mennessä, 269 pentua sekä 5 tuontikoira).

Terveystilanne rodussa on hyvä. Erityisesti lonkkaniveldysplasiaa esiintyy hyvin harvalla sileäkarvaisella colliella (vuosina 2008–2017 rekisteröidyistä koirista tutkituilla vain kahdella prosentilla oli huonompi lausunto kuin A tai B), kyynärveldysplasiaa hieman enemmän (viidellä prosentilla tutkituista oli kyynärpäissä muutoksia). CEA-silmäsairauden lievintä muotoa tavataan sitäkin vähäisessä määrin. Jos tarkastellaan 2008–2017 rekisteröityjä koiria, tutkituista noin 92 prosenttia on CEA-vapaita pentutarkastuksessa sekä aikuistarkastuksessa. Muista lähes kaikki saavat CRD-diagnoosin ja vakavampia asteita (coloboma, ablaatio) on vain yksittäistapauksia.

Rodun luonnetta mitataan lähinnä luonnetestin ja MH-kuvauksen avulla. Lisätietoa tarjoavat myös palveluskoirakokeet. Luonnetestin valossa toimintakyky, taistelutahto ja kovuus ovat sileäkarvaisella colliella heikompia osa-alueita. MH-kuvaus on ollut virallisena Suomessa vuoden 2010 alusta lähtien, ja vuoden 2017 loppuun mennessä kuvauksessa on käynyt vain 103 sileäkarvaista collieta. MH-Kuvaus ei ole osoittautunut kovin suosituksi rotumme piirissä.

Sileäkarvaisen collien käynnit palveluskoira- ja tottelevaisuuskokeissa ovat olleet laskusuunnassa, mutta rallytoko- ja agilitykilpailuihin osallistuminen on nousujohteista.

Ulkonäöllisesti suomalaiset sk colliet ovat tunnetusti korkeatasoisia. Vuoden 2019 alusta lähtien colliet saavuttavat FI MVA arvon kolmella sertifikaatilla, kun aiemmin siihen vaadittiin lisäksi hyväksytyt luonnetestitulokset tai tulos palveluskoirakokeesta tai paimennuskokeesta. Valtaosa colliesta on valioitunut luonnetestillä, joten kun luonnetesti SKL:n aloitteesta poistettiin valioarvosäännöstä, luovuttiin lisävaatimuksista kokonaan SCY:n vuosikokouksen (28.4.18) päätöksellä.

2 RODUN TAUSTA

2.1 Rodun synty ja kehitys

Collie on peräisin Skotlannista, jossa sen juuret paimenkoirana ovat hyvin vanhat. Brittein saarilla paimenet tarvitsivat koiraa, joka kestävän rakenteensa avulla pystyi työskentelemään pitkiä päiviä. Saarten kosteiden

sääolosuhteiden vuoksi koiran karvan täytyi olla tiheää ja hyvin suojaavaa sekä vedenpitävää. Koiran luonteen tuli olla lempeä, se ei saanut olla aggressiivinen tai pelokas. Paimenkoirat ovat todennäköisesti rantautuneet Brittein saarille roomalaisten mukana.

Brittiläisten paimenkoirarotujen syntyhistoria on kuitenkin hämärän peitossa, sillä tavallisten ihmisten apuna toimivista paimenkoirista ei ole pidetty kirjaa yhtä hyvin kuin esimerkiksi aatelisten metsästyskoirista. Islannista 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa tuotujen koirien uskotaan vaikuttaneen suuresti collierodun kehitykseen. Todennäköisintä on, että collie on syntynyt ajan myötä vanhoista brittiläisistä koirista ja näihin on sekoittunut muualta tullutta verta.

Collierodun alkuperää ei voida päätellä myöskään nimestä, jolla on ollut eri muotoja aikojen saatossa. Margaret Osbornen (1986) mukaan muinaisenglannin kielen mustaa tarkoittava sana "col" tai "colley" ovat todennäköisimpiä vaihtoehtoja rodun alkuperäisestä nimestä, sillä colliet paimensivat mustanaamaista colley-lammasrotua, joka oli Skotlannissa yleisin lammasrotu. Nimi saattaa juontaa myös Brittein saarten ensimmäisten asukkaiden, kelttien, käyttämän gaelin kielen sanasta "collie", joka tarkoittaa hyödyllistä viitaten koirien käyttöön paimentavina koirina. Sanaa "colley" on käytetty jo vuonna 1617, mutta muotoon "collie" se muutettiin vasta 1900-luvun alussa.

Ulkonäöltään alkuperäinen collie muistutti enemmän nykypäivän bordercollieta kuin collieta. Sillä oli lyhyempi pää, leveämpi kallo ja selvempi otsapenger. Alkuperäisiä vaatimuksia olivat kestävä rakenne, terveys, työ- ja oppimiskyky, uskollisuus isännälle sekä vaikeisiin ilmasto-olosuhteisiin sopeutuminen. Luonteen tuli olla myös lempeä, älykäs ja kiltti. Paimenkoirista kiinnostuttiin alkujaan vain työkoirina.

Brittiläisten paimenkoirarotujen ulkomuotojalostus alkoi, kun kuningatar Victoria kiinnostui roduista. Kuningatar Victorialla oli monia sileä- ja pitkäkarvaisia collieita, ja hänen koiristaan pidettiin tarkkaa kirjaa. Victorian collien Noblen (synt. 1872) isoäiti oli Bess, jonka väitetään olevan kuuluisan Trefoilin emä.

Kuningatar lähetti monia koiria esimerkiksi Pohjois-Amerikkaan, ja ne herättivät paljon kiinnostusta kauneutensa ja aatelisten taustansa vuoksi. Collieen on risteytetty 1800-luvulla ainakin gordonin- ja irlanninsetteriä värien parantamiseksi sekä borzoita pään pituuden vuoksi.

Colliet esiintyivät ensimmäisen kerran näyttelyssä Birminghamissa vuonna 1860. Collie osallistui luokkaan 'kaikenlaiset paimenkoirat'. Colliet esitettiin näyttelyissä erilaisilla nimillä vielä 1800-luvun loppupuolelle asti. Se, arvosteltiinko sileä- ja pitkäkarvaiset omina luokkinaan vai ei, riippui näyttelyn järjestäjästä. Kennelklubin kantakirjoissa koirat jaettiin kuitenkin pitkä- ja lyhytkarvaisen sekä lyhythäntäiseen collieen, joista viimeinen viittaa vanhaenglanninlammaskoiraan. Vuoden 1871 Birminghamin näyttelyssä sileä- ja pitkäkarvaiset colliet erosivat näyttelykehissä omiksi roduikseen.

Pitkä- ja sileäkarvainen collie kirjattiin ensimmäisen kerran oikeilla ja vakiintuvilla nimillään Kennelklubin kantakirjaan vasta vuonna 1895. Tricolour-värinen Trefoil (synt. 1873) on vaikuttanut eniten collierotuihin: se on lähes jokaisen nykypäivän pitkä- ja lyhytkarvaisen collien esi-isä. Useimmiten Trefoil löytyy koirien sukutauluista poikansa Ch Charlemagnen (synt. 1879) kautta.

Vuonna 2011 rodun nimi muuttui SKL:n rotunimien suomentamisprojektin yhteydessä lyhytkarvaisesta colliesta sileäkarvaiseksi collieksi (sileäkarvainen skotlanninpaimenkoira).

2.2 Nykyinen käyttötarkoitus

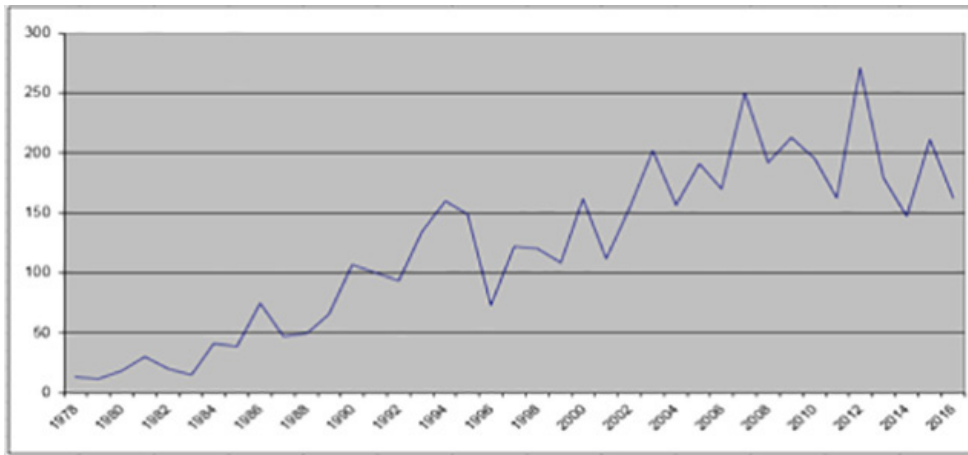
Collien käyttö alkuperäiseen paimentehtävään on käynyt erittäin harvinaiseksi yhteiskunnan muuttumisen myötä. Tänä päivänä collien pääasiallinen tehtävä on olla monipuolinen harrastuskoira ja perheenjäsen.

Aiempiä työtehtäviä ovat tulleet korvaamaan monet koiraharrastuksen muodot, kuten palveluskoirakokeet, tottelevaisuuskokeet, rallytoko- ja agilitykilpailut. Collien yhtenä vahvuutena voidaankin pitää sen soveltuvuutta samanaikaisesti niin perhekoiran, kuin harrastuskoiran tehtävään. Suomessa colliet ovat vielä säilyttäneet palveluskoirastatuksensa, kun taas valitettavan monessa maassa colliet kallistuvat lähinnä seurakoirien joukkoon.

2.3 Kanta Suomessa

Ensimmäinen Suomeen tuotu sileäkarvainen collie oli Glennfield's Gordiet Girl, jonka Marita Axi tuotti Ruotsista vuonna 1977. Seuraavina vuosina tuotettiin lisää koiria Englannista ja Ruotsista, ja rodun kasvatustyö alkoi.

Sileäkarvaisen collien rekisteröintimäärät ovat aiemmin kasvaneet melko tasaisesti, mutta viimeisen 10 vuoden aikana kasvu on pysähtynyt. Nykyisin niitä rekisteröidään vajaa 200 yksilöä vuosittain. Huippuvuosi oli 2012, jolloin rekisteröitiin 269 pentua. Koiria tuodaan vuosittain muutamia myös ulkomailta. Suomessa sileä- ja pitkäkarvaisen collien rotukirjat ovat suljetut, eikä niiden risteytyksestä syntyneitä pentuja voida rekisteröidä ilman poikkeuslupaa. Kennelliitto myöntänyt muutamia poikkeuslupia sileäkarva x pitkäkarva-yhdistelmiin, mutta ainoastaan yksi niistä on toteutunut tähän mennessä (vuonna 2016).

Kuva 1. Sileäkarvaisten collieiden rekisteröintimäärät vuosina 1978–2016

Lyhytkarvaisuus periytyy dominoivasti pitkäkarvaisuuteen nähden FGF5-geenin (fibroblast growth factor 5) myötä (Housley & Venta 2006). Silloin tällöin sileäkarvaisen collien pentueisiin syntyy pitkäkarvaisia yksilöitä, jotka rekisteröidään emän rodun mukaisesti sileäkarvaisiksi collieiksi. Vuonna 2010 Suomen Kennelliitto hyväksyi rotuyhdistyksen ehdotuksen siitä, että sileäkarvapentueisiin syntyneitä pitkäkarvaisia pentuja voidaan rotujärjestön esityksestä siirtää pitkäkarvarekisteriin. Suomen Collieyhdistys ry vahvisti voimaan siirtosäännön 13.5.2010 (päivitettiin 1.1.2014). Säännössä määritellään terveys- ja ulkomuotovaatimukset, jotka koiran pitää täyttää, ennen kuin rotujärjestö esittää siirtoa. 2017 loppuun mennessä on siirretty 7 tällaista koiraa pitkäkarvarekisteriin.

Joissakin maissa, esimerkiksi Ruotsissa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa, risteytykset ovat vapaasti sallittuja ja pennut rekisteröidään oman karvanlaatunsa mukaan. Rotujen kotimaassa sileä- ja pitkäkarvainen collie ovat kuitenkin kaksi rotua, joiden yksilöitä ei risteytetä keskenään. Vuonna 2016 Englannin kennel klubi kuitenkin päätti, että sileäkarvapentueisiin syntyneet pitkäkarvaiset pennut voidaan rekisteröidä pitkäkarvaisiksi collieiksi ilmiänsänsä mukaan.

2.4 Kanta muissa maissa

Sileäkarvaisia collieita rekisteröidään useissa maissa, mutta rekisteröintimäärät ovat melko pieniä. Euroopan maissa, Suomen ohella, sileäkarvaiset nauttivat suurempaa suosiota Saksassa ja Tsekin Tasavallassa, jonne Suomestakin on viety useampia koiria.

Suomessa on aiemmin rekisteröity selkeästi eniten sileäkarvaisia collieita koko Euroopassa, mutta viime vuosina Saksa on noussut rekisteröintimäärissä samalle tasolle ja Tsekissäkin määrät ovat selkeästi nousseet. Seuraavassa taulukossa on vertailun vuoksi rekisteröityjä pentumääriä muista maista, joissa sileäkarvainen collie on kuitenkin suhteellisen tunnettu rotu.

Maa	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Iso-Britannia	52	75	88	82	33	78	89
Ruotsi	81	38	59	91	58	43	54
Tsekin Tasavalta	97	78	111	72	157	104	166
Saksa	110	143	94	177	172	155	224

Taulukko 1. Sileäkarvaisten rekisteröintejä eri maissa 2010–2016. Määrät ovat kussakin maassa syntyneitä rekisteröityjä pentuja, ei sisällä tuontikoiria

Pohjois-Amerikan kanta on pysynyt melko eriytyneenä eurooppalaisesta. Yhdysvaltoihin vietiin englantilaisia collieita 1900-luvun alkupuolella, sen jälkeen vienti on rajoittunut muutamaan yksilöön. Pohjois-Amerikassa on voimassa AKC:n (American Kennel Club) vahvistama rotumääritelmä, joka eroaa jonkin verran englantilaisesta rotumääritelmästä. Merkittävimpiä eroja on koirien säkäkorkeus, joka Amerikassa on 7 cm korkeampi kuin Euroopassa, sekä valkoisen värin salliminen. Ulkomuodollisesti poikkeavuudet ovat kuitenkin periaatteessa vähäisiä, lähinnä Yhdysvaltojen ja Euroopan kannoissa on erityyppisiä virheitä. Myös Suomeen on tuotu joitakin sileäkarvaisia collieita Kanadasta ja Yhdysvalloista.

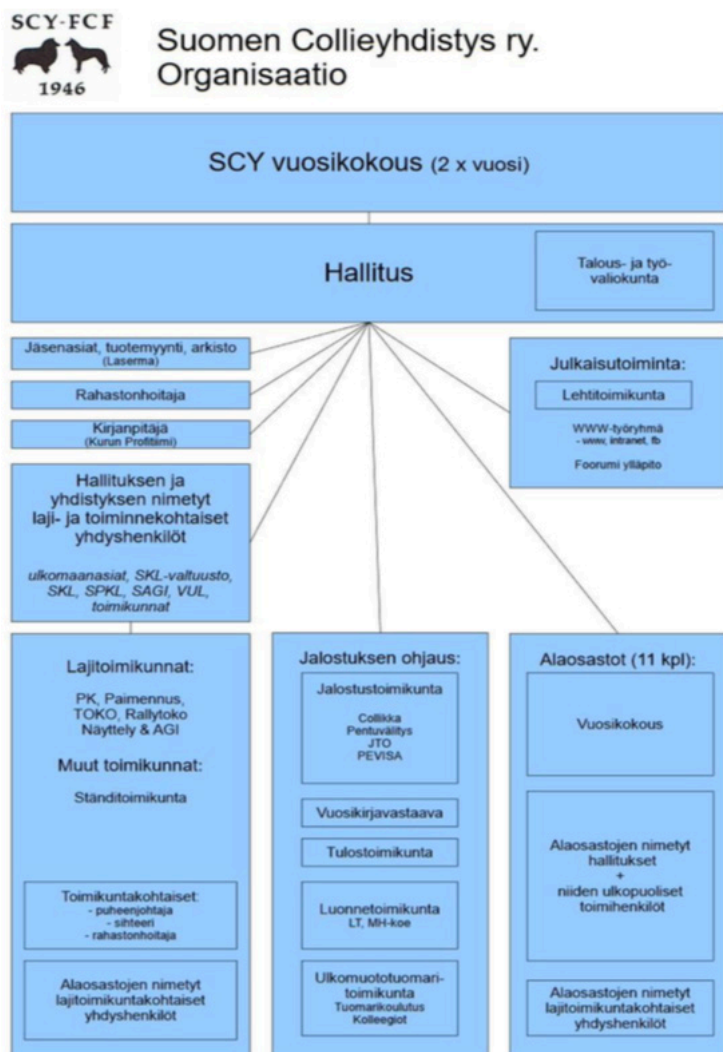
3 JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Suomen Collieyhdistys ry – Finlands Collieförening rf (myöhemmin myös SCY) on perustettu vuonna 1946 ja se toimii pitkäkarvaisten ja sileäkarvaisten collieiden rotujärjestönä. Sen tehtävänä on herättää kiinnostusta collierotuihin maassamme, edistää rodun jalostamista sekä toimia collieharrastajien yhdyssiteenä. Tarkoitustaan SCY toteuttaa käytännössä tekemällä yhdistyksen toimialaan kuuluvaa valistustyötä julkaisemalla Colliesanomat -jäsenlehteä, ylläpitämällä yhdistyksen internet-sivuja sekä järjestämällä keskustelu-, neuvonta- ja koulutustilaisuuksia, kursseja, näyttelyitä, kokeita ja kilpailuja.

SCY tarjoaa jalostusneuvontaa, pyrkii levittämään oikeita käsityksiä kenneltoiminnan merkityksestä asianharrastajien, yleisön ja julkisen vallan keskuudessa. Yhdistys seuraa kenneltoimintaan liittyvää kehitystä niin kotimaassa kuin ulkomailla ja tekee alan kehittämiseen liittyviä aloitteita. SCY ylläpitää yhteyksiä jäseniinsä, alan keskusjärjestöön, kennelpiireihin ja muihin kennelyhdistyksiin sekä antaa tarvittaessa lausuntoja ja muuta apua järjestön toimialan puitteissa, ulkomuototuomarikoulutuksessa sekä koetuomarikoulutuksessa.

Yhdistyksen toiminta käsittää koko maan, mutta eri puolilla Suomea on 11 alaosastoa, jotka järjestävät paikallista toimintaa. Alaosastoilla ei ole erillisiä jäseniä, vaan alaosastojen toiminta on avointa kaikille pääyhdistyksen jäsenille. Ensimmäinen alaosasto perustettiin vuonna 1966. Yhdistys kokoontuu vuosittain kahteen varsinaiseen kokoukseen. Yhdistyksen hallinnosta vastaa syysvuosikokouksen valitsema hallitus. Hallitus asettaa tarpeellisen määrän alaisuudessaan toimivia toimikuntia. Koko yhdistyksen jäsenmäärä oli vuoden 2017 lopussa 1289 jäsentä.

Yhdistys on Suomen Kennelliitto ry:n (SKL), Suomen Palveluskoiraliitto ry:n (SPKL), Suomen Agilityliitto ry:n (SAGI) sekä Suomen Valjakkourheilijoiden liitto ry:n (VUL) jäsenyhdistys.

Kuva 2. Suomen Collieyhdistys ry:n organisaatio

3.1 Jalostustoimikunnan organisaatio

Rotujärjestön jalostustoiminta on aloittanut toimintansa vuonna 1960, jolloin sen nimi oli siitosneuvosto. Jalostustoimikunta koostuu rotujen kasvattajina tai asiantuntijoina tunnetuista kokeneista henkilöistä.

Tavoitteena on, että toimikunnassa on tasainen edustus molemmista karvanlaaduista.

Nykyään toimikuntaan kuuluu kuusi jäsentä, joista yksi on puheenjohtaja. Hallitus valitsee toimikunnan ehdotuksesta jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Jalostustoimikunta pyrkii palvelemaan rotua pitämällä rotujärjestön jalostukselliset velvoitteet ajan tasalla.

Toimikunta antaa harkinnan mukaan puolto- ym. lausuntoja erinäisiin asioihin kuten esim. poikkeusluvat. Tavoitteena on myös tuottaa ja jakaa sellaista tietoa roduista, mikä ei ole vain tilastojen oikolukua tai geneeristä rotufaktaa, vaan menee pintaa syvemmälle rodun kehitystrendeihin ja ajankohtaisiin ilmiöihin.

Yksi jalostustoimikunnan työllistävimmistä tehtävistä on rotujen jalostuksen tavoiteohjelmien (JTO) laatiminen ja päivittäminen.

4 NYKYTILANNE

4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostuspohjan laajuudesta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, koska geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua. Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät geeniversionsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä geeniversiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä mutaatiota ole. Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään koiria tasaisesti rodun kaikista sukulinjoista.

Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa 5 prosenttia ja suurilukuisissa 2–3 prosenttia suhteessa rodun neljän vuoden rekisteröinteihin.

Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana keskimäärin tuhat koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalle kuin 20–50 koiralle. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan kymmenen prosenttia ja suurilukuisissa 4–6 prosenttia suhteessa neljän vuoden rekisteröinteihin. (Perinnöllinen monimuotoisuus ja jalostuspohja, MMT Katariina Mäki 27.3.2018, <https://www.kennelliitto.fi/perinnollinen-monimuotoisuus-ja-jalostuspohja>)

Sileäkarvainen collie on maailmanlaajuisesti pienilukuinen rotu, mutta Suomessa siitä on parin viimeisen vuosikymmenen kuluessa tullut kohtuullisen suosittu. Kannan kasvu ei kuitenkaan erityisesti hyödytä rodun geenipoolia, koska lähtömateriaali on ollut rajallinen ja koirat läheistä sukua keskenään. Ulkomailla tehtyjen sileäkarva x pitkäkarva -yhdistelmien kautta sileäkarvaisten sukutauluissa esiintyy melko paljon pitkäkarvaisia. Rodun kotimaassa on saanut risteyttää karvanlaatuja 1990-luvun alkuun asti ja esimerkiksi Pohjois-Amerikassa risteyttäminen on edelleen yleistä. Myös Ruotsissa risteytykset ovat edelleen sallittuja, joskin niitä siellä tehdään suhteellisen harvoin. Suomessa on toistaiseksi (2017 loppuun mennessä) syntynyt poikkeusluvalla yksi sk. x pk. collie risteytyspentue.

Suomen sileäkarvakanta pohjautuu pitkälti muutamaankin käytetyimpään urokseen ja ensimmäisiin tuontikoiiriin. Etenkin geneettisesti pienen populaation kyseessä ollessa eri urosten tasaiseen jalostuskäyttöön tulisi kiinnittää paljon huomiota, jotta mahdollisimman monta erillistä sukuhaaraa säilyisi tulevaisuudessa käytettäväksi. Matadorijalostuksen haitat tulevat huomattavasti selvemmin esiin silloin, kun yksilömäärä on pieni ja geneettistä vaihtelua muutenkin niukasti.

Tulevaisuuden kannalta merkitystä populaatorakenteelle on kuitenkin vain sillä, minkä yksilöiden perimä säilyy kannassa sukupolvesta toiseen, ja millaisilla frekvensseillä. Siten käytetyimpien jalostusurosten

jälkeläismäärien lisäksi tulisi huomiota kiinnittää yleisimpien isoisien esiintyvyyteen kannassa ja jalostukseen runsaasti käytettyjen koirien keskinäiseen sukulaisuuteen. Jalostuskoirien keskinäisen sukulaisuuden kasvaessa koko populaation sukusiitosaste nousee nopeasti, vaikka yksittäisiä yhdistelmiä suunniteltaessa vältettäisiin liian voimakasta sukusiitosta lähisukupolvissa. Samalla monipuolisten jalostusvalintojen tekeminen seuraavissa sukupolvissa vaikeutuu huomattavasti.

4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos

Koirarotuja muodostettaessa on käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksesta puhutaan silloin, kun pentueen isä ja emä ovat toisilleen lähempää sukua kuin serkukset. Yksilön sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaissuhteesta. Esimerkiksi isä–tytär parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 prosenttia, puolisisarparituksessa 12,5 prosenttia ja serkusparituksessa 6,25 prosenttia. Sukusiitoksella on pyritty tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämismuutoksia yksilöitä.

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, usein resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä. Jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia geeniversioita, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä.

Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Sukusiitos ei periydy. Jos koiran vanhemmat eivät ole keskenään sukua, pentujen sukusiitosaste on nolla.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä. Vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu juuri saman taustatiedon perusteella. Neljän tai viiden sukupolven perusteella laskettu sukusiitosprosentti ei suositusten mukaan saisi olla korkeampi kuin 6,25 prosenttia. Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä sukusiitosasteen ylittäessä 10 prosenttia. Tällöin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa. Lisääntymisvaikeudet, pentukuolleisuus ja pentujen epämuodostumat sekä vastustuskyvyn heikkeneminen ja tulehdusalttius lisääntyvät. Tätä ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. (Sukusiitos, MTT Katariina Mäki 27.3.2018 <https://www.kennelliitto.fi/sukusiitos>)

Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä. Rodun monimuotoisuuden kannalta sukusiitosasteen kasvunopeus on tärkeämpi kuin yksittäisten sukusiitosyhdistelmien vaikutus. Yksittäiset sukusiitetyt pentueet eivät nosta rodun sukusiitosastetta pitkällä tähtäimellä niin paljon kuin koko rodun sukulaistuminen harvojen koirien jalostuskäytön ja yksittäisten jalostusyksilöiden ylikäytön seurauksena. Toki todennäköisyys lähisukulaisyhdistelmästä syntyneiden pentujen erilaisille kasvuun ja immunitettiin liittyville ongelmille on suurempi kuin vähemmän sukua toisilleen olevien koirien pennuille.

Seuraavan sivun taulukko esittää sileäkarvaisten collieiden kannan kehitystä viimeisen 15 vuoden aikana. Rekisteröintimäärät aaltoilevat, mutta ovat pysyneet suhteellisen samalla tasolla. Vuosi 2012 toi mukanaan ennätyksen rekisteröintimäärässä.

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
Pennut	153	162	211	147	179	269	162	195	213	192	250	170	191	156	202
Tuonnit	7	10	4	2	3	5	6	7	4	16	6	6	9	5	2
Yht.	160	172	215	149	182	274	168	202	217	208	256	176	200	161	204

Taulukko 2. Rekisteröinnit. Rekisteröityjen pentujen lukumäärä ja tuontien lukumäärä. Lähde: Koiranet-jalostustietojärjestelmä

Kuva 3. Kuva havainnollistaa rekisteröintimäärien pysyneen viime vuosina tasaisena muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta

Keskimääräistä jalostukseen käyttöikää voidaan pitää arviona rodun keskimääräisestä sukupolven pituudesta. Tilastointiaikana 2003–2017 sileäkarvaisen collien keskimääräinen jalostukseen käyttöikä vaihteli uroksilla 4 vuoden 1 kuukauden (vuonna 2011) ja 5 vuoden 4 kuukauden (vuosina 2006 ja 2012) välillä ja nartuilla 3 vuoden 7 kuukauden (vuonna 2009) ja 4 vuoden 3 kuukauden välillä (vuonna 2012).

Tilastointiaikana jalostukseen käytetty uros oli keskimäärin 4 vuotta 10 kuukautta ja narttu 3 vuotta 11 kuukautta vanha.

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
urokset	5v 3kk	4v 9kk	4v 10kk	4v 9kk	4v 8kk	5v 4kk	4v 1kk	4v 3kk	4v 5kk	4v 3kk	5v	5v 4kk	4v 10kk	5v 1kk	5v 1kk
nartut	3v 9kk	4v 2kk	3v 11kk	4v	4v 1kk	4v 3kk	4v 2kk	3v 10kk	3v 7kk	4v 2kk	4v 2kk	3v 11kk	3v 8kk	3v 8kk	3v 11kk

Taulukko 3. Keskimääräinen jalostukseen käyttöikä, urokset ja nartut erikseen. Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä

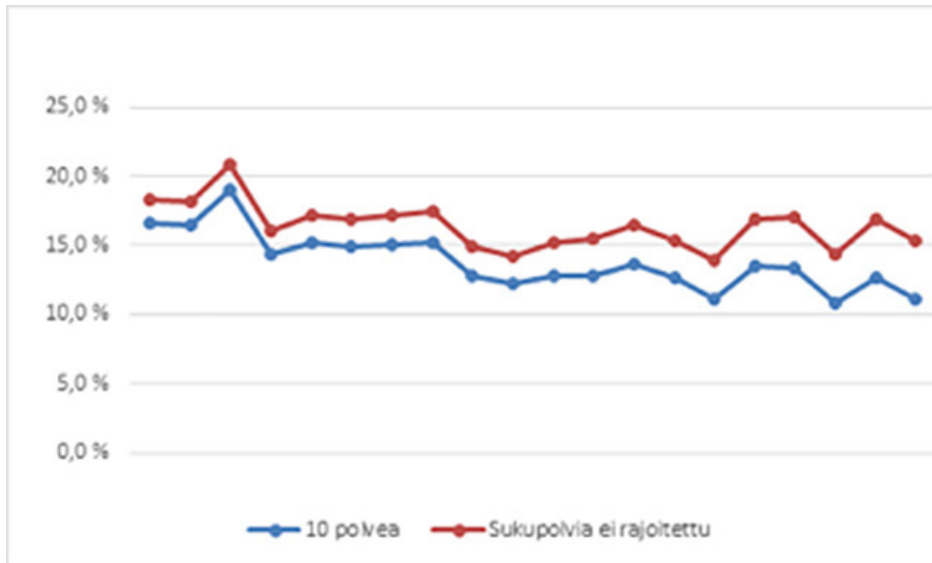
Kannan keskimääräisen sukusiitosasteen laskemiseen on tässä yhteydessä käytetty omatoimisesti täydennettyä Koira-Net-jalostustietojärjestelmän aineistoa koirien polveutumisesta, koska SKL:n tallentamat tiedot antavat erittäin puutteellisen, todellista tilannetta alhaisemman arvion. Sukusiitosasteet on laskettu Breedmate- ja Pedigree Viewer-ohjelmilla, ja tiedosto sisältää 57778 sileä- ja pitkäkarvaista collieta. Pisimmät tiedossa olevat sukuhaarat ulottuvat aina 1900-luvun alkun asti. Breedmate-ohjelman avulla voidaan rajata sukusiitosasteiden laskennassa huomioitavien sukupolvien määrä. Pedigree Viewer -ohjelman avulla voidaan huomioida sukusiitosasteiden ja sukulaisuusien laskennassa kaikki saatavilla olevat sukupolvet. Pedigree Viewer -ohjelma laskee kahden koiran välisen sukulaisuuden käyttämällä Kempthornen metodia (Henning & Townsend, 2005). Kahden koiran keskinäinen sukulaisuus ilmaisee kuinka suuri osuus niiden geeniperimästä on identtistä alkuperää. Yksittäisen pentueen sukusiitosaste on vanhempien keskinäinen sukulaisuus jaettuna kahdella.

Keskimääräinen sukusiitosaste rodussa nousee jatkuvasti vuosien kuluessa kun aineistoon tulee lisää samoista kantavanhemmista polveutuvia sukupolvia. Käytettävissä oleva sukutauluaineisto on kuitenkin määrältään rajallinen, joten sukusiitosasteiden laskennassa tämä historiallinen sukusiitos ei loputtomasti nosta prosentteja. Uudempien sukupolvien väljemmät sukutaulut ja tuontikoirien käyttö ovatkin kääntäneet rodun keskimääräisen sukusiitosasteen vuosittaisen kehityksen laskuun.

Vuosi	10 polvea	Sukupolvia ei rajoitettu
1997	16,6 %	18,4 %
1998	16,4 %	18,2 %
1999	19,0 %	20,9 %
2000	14,4 %	16,1 %
2001	15,2 %	17,2 %
2002	14,9 %	16,8 %
2003	15,1 %	17,2 %
2004	15,2 %	17,5 %
2005	12,8 %	14,9 %
2006	12,2 %	14,3 %
2007	12,9 %	15,2 %
2008	12,9 %	15,4 %
2009	13,7 %	16,4 %
2010	12,7 %	15,4 %
2011	11,1 %	14,0 %
2012	13,5 %	16,9 %
2013	13,3 %	17,0 %
2014	10,8 %	14,4 %
2015	12,7 %	16,9 %
2016	11,1 %	15,4 %

Taulukko 4. Vuosina 1997–2016 rekisteröityjen sileäkarvaisten collieiden keskimääräiset sukusiitosasteet. Sukusiitosasteet on laskettu joko rajaten sukupolvien määrän kymmeneen (Breedmate-ohjelma) tai sukupolvia rajoittamatta (Pedigree Viewer -ohjelma)

Seuraava kuvaaja havainnollistaa sukusiitosasteen lievästi laskujohtaisen kehityssuunnan.

Kuva 4. Vuosina 1997–2016 rekisteröityjen sileäkarvaisten collieiden keskimääräisen sukusiitosasteen kehitys

Tuontikoirien avulla voidaan laajentaa kannan geenipoolia. Sileäkarvaisia collieita tuodaan ulkomailta joitain kappaleita vuosittain. Myös ulkomaisia jalostusuroksia käytetään silloin tällöin. Tuontien ja ulkomaisten urosten osuus rekisteröityjen pentujen vanhemmista on 2000-luvun aikana ollut suhteellisen tasaista. Seuraavassa taulukossa on esitetty tuontikoirien määrät vuosittain sekä tuonti- ja ulkomaisten koirien osuus vanhempina rekisteröidyissä pentueissa.

	Tuonnit		Jalostukseen käytetyt urokset				Jalostukseen käytetyt nartut			
	kpl	osuus	kaikki	tuonnit	osuus	ulkomaiset	osuus	kaikki	tuonnit	osuus
2007	6	2,3 %	34	8	23,5 %	1	2,9 %	42	4	9,5 %
2008	16	7,7 %	27	4	14,8 %	1	3,7 %	35	1	2,9 %
2009	4	1,8 %	28	3	10,7 %	3	10,7 %	36	3	8,3 %
2010	7	3,5 %	30	7	23,3 %	0	0,0 %	35	3	8,6 %
2011	6	3,6 %	22	4	18,2 %	0	0,0 %	29	4	13,8 %
2012	5	1,8 %	36	3	8,3 %	0	0,0 %	49	4	8,1 %
2013	3	1,6 %	26	4	15,4 %	3	11,5 %	34	5	14,7 %
2014	2	1,3 %	22	5	22,7 %	3	13,6 %	28	3	10,7 %
2015	4	1,9 %	30	2	6,7 %	3	10,0 %	37	2	5,4 %
2016	10	5,8 %	20	1	5,0 %	1	5,0 %	26	2	7,7 %

Taulukko 5. Tuontikoirien määrät vuosittain sekä tuonti- ja ulkomaisten koirien osuus rekisteröityjen pentujen vanhemmista. Lähde: Suomen Kennelliiton KoiraNet-jalostustietojärjestelmä

On kuitenkin huomioitava, että merkittävä osa tuontikoirista on saman taustaisia koiria kuin Suomen oma kanta. Euroopalainen kanta on hyvin yhdenmukainen.

Tuontikoirien vaikutus sukusiitosastetta alentavasti toteutuu vain, jos niillä on sukutaulussaan todellisuudessa nykyisestä kannasta jo aikaisessa vaiheessa eriytyviä linjoja. KoiraNet-jalostustietojärjestelmä antaa tuontikoirien merkityksestä liian merkittävän kuvan, koska niiden sukutauluja on tallennettu tietokantaan vain kolme sukupolvea. Seuraavan sivun taulukossa esitetään tuonti- ja ulkomaisten koirien jälkeläisten sukusiitosasteet verrattuna koko kannan keskiarvoihin.

	kaikki yhdistelmät	toinen vanhemmista tuonti- tai ulkomainen koira	molemmat vanhemmat tuonti- tai ulkomaisia koiria
2007	12,86 %	11,09 %	
2008	12,87 %	13,08 %	
2009	13,68 %	11,44 %	
2010	12,68 %	10,28 %	10,12% (1 pentue)
2011	11,14 %	10,42 %	
2012	13,48 %	14,13 %	
2013	13,34 %	14,73 %	
2014	10,76 %	8,55 %	5,74% (1 pentue)
2015	12,67 %	7,58 %	
2016	11,08 %	7,05 %	7,05 %

Taulukko 6. Tuonti- ja ulkomaalaisten koirien vaikutus kannan sukusiitosasteeseen vuosina 2007–2016. Sukusiitosasteet on laskettu kymmenellä sukupolvella (Breedmate-ohjelma)

Taulukosta havaitaan että tuontikoirien vaikutus ”uuden veren” saamiseksi kantaan on ollut todellisuudessa melko pieni. Tuontikoira-yhdistelmien hyöty kannan geenipoolille riippuu paitsi niiden jälkeläismääristä, myös siitä millaisiin/kuinka yleisiin sukuihin tuontikoiria yhdistetään, ja käytetäänkö jatkojalostuksessa uusiin tuontisukuihin kohdistuvaa linjasiitosta vai ei. Toisistaan erillisten ja etenkin harvinaisempien sukuhaarojen säilyttäminen rodussa tulisikin olla yksi tärkeä huomion kohde jalostuvalinnoissa. Tuontikoira-kotimainen-yhdistelmien sukusiitosasteet ovat kuitenkin keskimäärin hieman rodun keskiarvoa alhaisempia. Seuraavassa taulukossa on esitetty sukusiitosasteiden jakauma yhdistelmissä, joissa toisena tai molempina vanhempina on ollut tuonti- tai ulkomainen koira.

yhdistelmän sukusiitosaste	määrä	osuus
0 - 3,13 %	31	5,9 %
3,13 % - 6,25 %	56	10,7 %
6,25 % - 12,5 %	200	38,3 %
12,5 % - 25 %	235	45,0 %
25 % -	0	0,0 %
yhteensä	522	

Taulukko 7: Vuosina 2007–2016 rekisteröityjen pentujen keskimääräisten sukusiitosasteiden jakauma niissä yhdistelmissä, joissa toinen vanhemmista tai molemmat vanhemmat ovat olleet tuonti- tai ulkomaalaisia koiria. Sukusiitosasteet on laskettu kymmenellä sukupolvella (Breedmate-ohjelma)

4.1.2 Jalostuspohja

Alla oleva taulukko kuvaa rodun populaatorakennetta sukupolvittain (4 vuotta). Kunkin vuoden alla olevat lukemat kuvaavat tilaa kyseisenä vuonna sekä kolmena sitä edeltävänä, eli esim vuoden 2016 lukema on vuosilta 2013–2016.

Tehollista populaatiota on verrattu ideaalitalanteeseen, jossa kaikilla sukupolven koirilla on eri isä ja emä. Tehollista populaatiokokoa on arvioitu KoiraNet-jalostustietojärjestelmän avulla. Jalostustietojärjestelmä laskee tehollisen populaatiokoon käyttämällä yksinkertaista ideaalipopulaation malliin kehitettyä laskukaavaa $4 \cdot N_m \cdot N_f / (2 \cdot N_m + N_f)$, jossa N_m on jalostukseen käytettyjen urosten ja N_f narttujen määrä. Tämä laskukaava antaa jopa kymmenkertaisesti liian positiivisen arvion tehollisesta populaatiokoosta, mutta siitä on kuitenkin pääteltävissä tehollisen kannan koon vuosittainen kehityssuunta.

Jalostuspohja										
per sukupolvi (4 vuotta)	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Pentueet	128	150	140	147	150	136	150	150	145	141
Jalostukseen käytetyt urokset	69	78	74	76	73	68	76	78	71	66
Jalostukseen käytetyt nartut	112	127	118	121	122	111	122	122	110	105
Isät/emät	0,62	0,61	0,63	0,63	0,6	0,61	0,62	0,64	0,65	0,63
Tehollinen populaatio	124 (48%)	140 (47%)	131 (47%)	135 (46%)	133 (44%)	122 (45%)	135 (45%)	137 (46%)	124 (43%)	117 (41%)
Uroksista käytetty jalostukseen	0,05	0,07	0,08	0,08	0,08	0,08	0,11	0,13	0,12	0,13
Nartuista käytetty jalostukseen	0,1	0,14	0,19	0,2	0,2	0,22	0,22	0,23	0,24	0,25

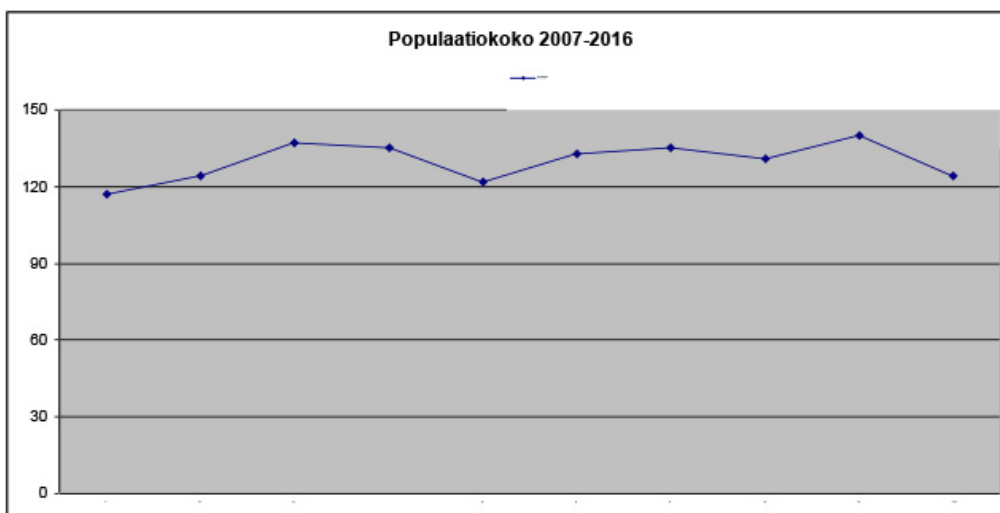
Taulukko 8. Jalostuspohja. (Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä)

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Tehollinen koko kertoo kuinka monen yksilön geeniversioita tietyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun sukusiitosaste kasvaa yhtä nopeasti kuin jos rodussa olisi 50 tasaisesti jalostukseen käytettyä, keskenään eri sukuista koiraa. Mitä pienempi tehollinen koko, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa ja perinnöllinen vaihtelu vähenee. Samalla sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Tehollinen koko arvioidaan aina sukupolvea kohden. Nyrkkisääntönä on, että tehollinen koko on enimmillään neljä kertaa jalostukseen käytettyjen, eri sukuisten urosten lukumäärä. Jalostuskoirien lukumäärän perusteella laskettu tehollinen koko on aina yliarvio, koska kaava olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät. Parempi tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen, mutta tämä kaava toimii vain suljetulle populaatiolle ja aineistolle, jossa sukupuut ovat hyvin pitkiä.

Eräs suositus jalostuseläinten minimimäärästä on 25 lisääntyvää urosta ja 50 narttua, jotka eivät ole keskenään läheistä sukua, eli joilla ei ole yhteisiä sukulaisia kolmen tai neljän sukupolven etäisyydellä. Tämä vastaa tehollista kokoa 67. Nykytiedon mukaan tehollisen koon tulisi lyhyellä aikavälillä olla vähintään 100 ja pitkällä aikavälillä paljon tätä isompi, jopa tuhat yksilöä, jotta sukulaistumisesta johtuva sukusiitos ei rappeuttaisi sitä. Useimmilla koiraroduilla tähän pitkän aikavälin tavoitteeseen ei päästä, joten tulevaisuudessa tarvitaan ennen pitkää roturisteytyksiä. Jos rodun tehollinen koko on alle 50, rotu on kriittisessä tilassa, jossa geenimuotoja häviää niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta.

Paras tapa pitää tehollinen koko mahdollisimman suurena on käyttää rodun koiria ja sukulinjoja jalostukseen mahdollisimman laajasti ja huolehtia, että koirien jälkeläismäärät pysyvät tasaisina. Toisaalta suurimmalla osalla roduistamme on kantoja myös ulkomailta, jolloin voi olla mahdollista tuoda maahan ”uutta verta”. Monella rodulla ulkomailta ei kuitenkaan ole saatavissa sen erilaisempaa geenimateriaalia kuin kotimaastakaan. (Tehollinen populaatiokoko, MTT Katariina Mäki 28.3.18 <https://www.kennelliitto.fi/tehollinen-populaatiokoko>)

Kuva 5. Sileäkarvaisen collien tehollisen populaatiokoon kehitys viimeisen vuosikymmenen aikana

Käytetyimmät urokset

Seuraavassa taulukossa on esitetty viimeisen kymmenen vuoden aikana 20 eniten käytettyä jalostusurosta.

Käytetyimpien urosten jälkeläismäärät ovat pysyneet samalla tasolla edellisen JTO:n tarkastelujaksoon verrattuna. Vuosien 2007–2016 tilastoinnissa havaitaan viiden uroksen kokonaisjälkeläistuoton ylittäneen suosituksen 5 prosenttia (sk. colliella tämä on keskimäärin 40 pentua) rodun neljän vuoden rekisteröinneistä. Ylitykset ei kuitenkaan ole huomattavan suuria ja pentueet jakautuvat useamman vuoden aikavälille.

Uroksen jalostuskäytössä tulisi huomioida paitsi elinikäinen jälkeläistuotto, myös mahdollinen lyhyellä

aikavälillä tapahtuva liikakäyttö, ettei liian suuri osa tietyn sukupolven yksilöistä olisi läheistä sukua keskenään. Uros saattaa jättää jälkeläisiä jopa kymmenen vuoden ajan, eli se vaikuttaa useamman sukupolven ajan. Uroksen omistajan vastuulla on valvoa, että jälkeläisten määrä pysyy suosituksen rajoissa. Uroksen omistajan tulisi myös miettiä jalostusyhdistelmiä, eli pohtia, sopiiko hänen uroksensa tarjotulle nartulle, ja minkälaisia jälkeläisiä yhdistelmä mahdollisesti tuottaisi.

Tuontikoirien osalta tulee huomioida, ettei niitä ylikäytetä heti niiden tultua jalostusikäisiksi, ennen kuin niiden periyttämistä ominaisuuksista saadaan enemmän tietoa.

Uros	Synt	Tilastointiaikana				Yhteensä		Jälkeläisten määrä ja osuus vuosittain									
		Pentueita	Pentuja	% osuus	Kumulat. %	Pentueita	Pentuja	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DALIMATTAS LIKE TO FLY	2007	9	54	2,73 %	3 %	9	54		6 (3,13%)	13 (6,10%)	7 (3,59%)		7 (2,60%)			4 (1,90%)	17 (10,49%)
ROWVALE RIVER RAIDER	2005	12	51	2,58 %	5 %	12	51	17 (6,80%)	12 (6,25%)	17 (7,98%)		6 (3,09%)					
FOXEARH FREELANDER	2003	7	45	2,27 %	8 %	7	45	7 (2,80%)				8 (4,94%)	24 (8,92%)	6 (3,35%)			
DANDINASTOP TRICK	2004	10	42	2,12 %	10 %	12	57	10 (4,00%)	3 (1,56%)	17 (7,98%)	3 (1,54%)	9 (5,56%)					
JACK MACK'S VIP BAIRD 2004	10	40	2,02 %	12 %	7	40					15 (7,69%)	6 (3,70%)	5 (2,79%)	5 (2,79%)	7 (4,76%)	2 (0,95%)	
KANGASVUOKON STAR OPERATION	2008	7	40	2,02 %	14 %	7	40	4 (1,60%)	5 (2,60%)	16 (7,51%)	3 (1,54%)	7 (4,32%)		5 (2,79%)			
LUBIN'S GREAT GAMBLER	2005	7	38	1,92 %	16 %	5	38					8 (4,94%)	17 (6,32%)	13 (7,26%)			
SYYSTAI'AN VIISAS	2009	5	37	1,87 %	18 %	6	37			8 (3,76%)	20 (10,26%)	9 (5,56%)					
LIFEDREAM DARK SIDE MOON	2007	6	37	1,87 %	19 %	6	37				8 (4,10%)		11 (4,09%)			10 (4,74%)	8 (4,94%)
MIMOSAN LIKE A STRIKE	2006	6	35	1,77 %	21 %	6	35	8 (3,20%)	14 (7,29%)	5 (2,35%)			4 (1,49%)			4 (1,90%)	
SANDCASTLE'S ZOOT SUIT	2004	7	34	1,72 %	23 %	9	44	1 (0,40%)	5 (2,60%)	9 (4,23%)	5 (2,56%)		14 (5,20%)				
CLINGSTONE'S GOT TO BE	2009	6	33	1,67 %	25 %	6	33						9 (3,35%)	19 (10,61%)		5 (2,37%)	
SANDCASTLE'S ALL ABOUT ME	2005	7	33	1,67 %	26 %	7	33			14 (6,57%)	5 (2,56%)	9 (5,56%)	4 (1,49%)	1 (0,56%)			
TALCOTT TIMMY TIPPYTOES	2012	3	28	1,41 %	28 %	3	28								7 (4,76%)	10 (4,74%)	11 (6,79%)
CALIBRA'S GOOD CITIZEN	2007	4	27	1,36 %	29 %	4	27						9 (3,35%)	7 (3,91%)	11 (7,48%)		
JUDY'S MAGICIAN SMOKE ON THE WATER	2010	4	27	1,36 %	30 %	4	27						6 (2,23%)		7 (4,76%)	5 (2,37%)	9 (5,56%)
JACK MACK'S NEAM-COITANA	2005	4	26	1,31 %	32 %	4	26				7 (3,59%)		12 (4,46%)		7 (4,76%)		
TIMONAN NERO NESTOR	2003	5	26	1,31 %	33 %	5	26		12 (6,25%)		7 (3,59%)	6 (3,70%)				1 (0,47%)	
CLINGSTONE'S NO OR YES	2007	5	25	1,26 %	34 %	5	26			6 (2,82%)	15 (7,69%)	4 (2,47%)					
TIMONAN CHANCE CAN CHOOSE	2012	4	25	1,26 %	36 %	4	25								9 (6,12%)	11 (5,21%)	5 (3,09%)

Taulukko 9. 20 käytetyimpien uroksen jälkeläismäärät, ajanjakso 2007-2016

Kertymät kertovat pentueiden jakautumisesta eri urosten kesken suhteessa rekisteröintimääriin. Edellä olevasta taulukosta havaitaan 20 käytetyimmän uroksen olevan isänä 36 prosentille syntyneistä pentuista viimeisen vuosikymmenen aikana. 50 prosenttia syntyneistä pennuista on 33 käytetyimmän uroksen jälkeläisiä. Kaiken kaikkiaan ajalla 2007-2016 on käytetty 143 eri urosta.

Edellisessä taulukossa esitetyille käytetyimmille uroksille on laskettu myös keskinäinen sukulaisuus Pedigree Viewer -ohjelmalla edellä mainitusta täydennetyistä KoiraNet-jalostustietojärjestelmän aineistosta. Liitteessä 1 on esitetty täydellinen matriisi urosten keskinäisistä sukulaisuuksista. Sukulaisuus on vertailukelpoinen niihin keskimääräisiin sukusiitosasteisiin, jotka on laskettu rajoittamatta laskennassa huomioitavia sukupolvien määrää.

Käytetyimpien urosten keskinäinen sukulaisuus on melko korkea. Listan viidestä tuontikoirastakaan kukaan ei ole täysin erisukuinen kuin muut urokset.

Yleisimmät isoisät

Isoisien tarkastelua voidaan pitää jopa merkittävämpänä kuin käytetyimpien jalostusurosten, koska se kertoo, missä määrin eri koirien geeniperimää on siirtynyt jatkojalostuksessa osaksi seuraavan sukupolven geenipoolia, ja täten tulee vaikuttamaan kannan kehitykseen pidemmälläkin aikavälillä. Tarkastelussa on annettulla aikavälillä 2007–2016 syntyneet pennut, joille kyseinen uros on isoisä.

Isoisä	Määrä	Osuus	Kertymä
BELL PEPPER'S DATAPEN	165	4,1 %	4,1 %
SANDCASTLE'S TRUTH OR DARE	133	3,3 %	7,5 %
ROWVALE RIVER RAIDER *	122	3,1 %	10,6 %
HONEY MELON HARTLEY HENRY	115	2,9 %	13,4 %
UNEEDA WATCH ME FLY *	98	2,5 %	15,9 %
FOXEARH HIGH FREQUENCY #	95	2,4 %	18,3 %
LIFEDREAM LORD LEGOLIN	80	2,0 %	20,3 %
MARKYLLA'S MAGIC STAR PRETENDER #	78	2,0 %	22,3 %
ONEWAY'S GOLD RUSH *	75	1,9 %	24,2 %
JACK MACK'S KANNFADHNA *	74	1,9 %	26,0 %
SANDCASTLE'S ZOOT SUIT	73	1,8 %	27,9 %
SHARLEIS TENESSEE TED	58	1,5 %	29,3 %
DANDINAS BLUE BROTHER	58	1,5 %	30,8 %
HONEY MELON JEFFERS COOLER	56	1,4 %	32,2 %
WINDSWEPT HEIGHT'S BUFFALO BILL	53	1,3 %	33,5 %
DANDINAS TOP TRICK	53	1,3 %	34,8 %
LUBIN'S GREAT GAMBLER	52	1,3 %	36,1 %
BILBO V. SHAKA'S ROYAL KRAAL *	52	1,3 %	37,5 %
DALIMATTAS SPECIAL SPENCER	52	1,3 %	38,8 %
DALIMATTAS BLUE BERRY BOY	52	1,3 %	40,1 %

Taulukko 10: Yleisimmät isoisät (pennut syntyneet aikavälillä 2007-2016). Koska KoiraNet-haku ei huomioi lainkaan uroksia, joilla itsellään ei ole tarkasteluajana enää rekisteröityjä omia jälkeläisiä, listauksessa on käytetty samaa aineistoa kuin sukusiitosasteiden tarkastelussa. Lähde: Riitta Lindström/Päivi Kaski, henkilökohtainen tietokanta. * = Suomessa käytetty ulkomainen tai tuontiuros, # = ulkomaalainen tai tuontikoiran isä

Vertailun vuoksi otetaan esille vastaava isoisätaulukko edelliseltä kymmenen vuoden ajanjaksolta. Tarkastelussa on siis annettulla aikavälillä 1997–2006 syntyneet pennut, joille kyseinen uros on isoisä.

Isoisä	Määrä	Osuus	Kertymä
BAUBON'S OKLAHOMA OLIVER	225	7,5 %	7,5 %
FAIRLINES FIRST CLASS LOVER #	142	4,7 %	12,2 %
DALIMATTAS BLUE BERRY BOY	136	4,5 %	16,8 %
ONEWAY'S GOTTO BE A LOVER *	129	4,3 %	21,1 %
DANDINAS AMAZING SPIRIT	123	4,1 %	25,1 %
FAIRLINES LAST MINUTE *	103	3,4 %	28,6 %
FOXEARH FUTURE LEGEND *	100	3,3 %	31,9 %
SUNSWEET THE RINGMASTER	97	3,2 %	35,1 %
RAYNOOR SELF MADE MAN	95	3,2 %	38,3 %
SUNSWEET SERVI'SEABLE	85	2,8 %	41,1 %
CEPU-JESSE'S ARGOS	79	2,6 %	43,8 %
BRAEMAR'S WHAT'S HIS FACE #	77	2,6 %	46,3 %
FAIRLINES SATURDAY DAWN *	53	1,8 %	48,1 %
ONEWAY'S ERROL FLYNN #	52	1,7 %	49,8 %
FOXEARH FIRE ARROW *	50	1,7 %	51,5 %
CALIBRA'S BLACK BOGIEMAN	45	1,5 %	53,0 %
QUAEMAC'S FACE THE MUSIC #	42	1,4 %	54,4 %
BELL PEPPER'S DATAPEN	42	1,4 %	55,8 %
CARDROSS JUSTIN TIME #	42	1,4 %	57,2 %
MONOGRAM'S GENTLEMAN O'QUAEMAC *	40	1,3 %	58,5 %
TANNING EPSOM	40	1,3 %	59,9 %

Taulukko 11: Yleisimmät isoisä 1997–2006. Lähde: Riitta Lindström/Päivi Kaski, henkilökohtainen tietokanta. * = Suomessa käytetty ulkomainen tai tuontiuross, # = ulkomaalainen tai tuontikoiran isä

Taulukoista havaitaan, että yleisimpien isoisien esiintyminen kannassa on laskenut edellisestä kymmenen vuoden tarkastelujaksosta. Vuosina 1997–2006 pennuista lähes 60 prosentilla oli isovanhempanaan vähintään yksi kahdestakymmenestä yleisimmästä isoisästä. Aikavälillä 2007–2016 vastaava luku on 40.1 prosenttia – se on edelleen paljon, mutta suunta on oikea.

Suosituksena on, että toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä. Sileäkarvaisilla collieilla tämä olisi keskimäärin 80 toisen polven jälkeläistä. Voidaan huomata, että vaikka uroksissa ei pääsääntöisesti esiinny huomattavia suositusten mukaisten jälkeläismäärien ylityksiä, toisen polven jälkeläismääriä tarkasteltaessa löytyy useampi uros, joilla suositus ylittyy huomattavasti. Varsinkin ykkös- ja kakkosijalla olevia isoisia on itseään käytetty jalostukseen varsin maltillisesti, mutta suuri osa niiden jälkeläisistä on lisääntynyt. Mutta tässäkin on onneksi havaittavissa laskeva suunta vanhempaan aineistoon verrattuna.

Vertailtaessa uudempaa ja vanhempaa taulukkoa huomataan, että tarkastelujakson 1997–2006 yleisin isoisä Baubon's Oklahoma Oliwer on tuoreemmassa listauksessa ensimmäisenä olevan Bell Peppers Datapenin isoisä, neljäntenä olevan Honey Melon Hartley Henryn isoisä sekä toisella sijalla olevan Sandcastle's Truth Or Daren isoisä isän puolella ja isoisä emän puolella. Eli sen vaikutus on säilynyt vahvana kannassa edelleen.

Narttu	Synt.	Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä	
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
FLYING HEARTBREAKERS EVERY INCH A LADY	2007	4	27	1,36 %	3	16	4	27
SANDCASTLE'S TICKLED PINK	2004	4	23	1,16 %	12	47	4	23
FATIKON NAHKIAINEN	2004	3	23	1,16 %	19	99	3	23
CINNABERRY'S WORKING ON A DREAM	2010	3	22	1,11 %	2	14	3	22
ASANDZAN ADELFINA	2006	3	21	1,08 %	1	6	3	21
HONEY MELON QUEEN OF ICE	2005	3	21	1,06 %	9	49	3	21
DALIMATTAS LOOK AT ME	2007	3	20	1,01 %	1	8	3	20
LIFEDREAM LADY FREYJA	2005	3	20	1,01 %	2	11	3	20
SECRET AFFAIR'S WORDS OF WISDOM	2007	3	20	1,01 %	8	52	3	20
KIMURANTTI ELEONOORA	2009	3	20	1,01 %	0	0	3	20
SHULUNE IMPERIAL MYSTIQUE	2008	3	20	1,01 %	2	13	3	20
DANE AMOR COCO MADEMOISELLE	2009	2	19	0,98 %	5	36	2	19
SYYSTAI'AN AURINGONKUKKA	2004	3	18	0,91 %	11	70	3	18
JUDY'S MAGICIAN SABBRA CADABRA	2012	2	17	0,86 %	0	0	2	17
ACTING LADY LUCK	2007	2	17	0,86 %	0	0	2	17
TALCOTT GENE RAIDER	2008	2	16	0,81 %	5	26	2	18
SANDCASTLE'S TRUE DELIGHT	2005	3	16	0,81 %	0	0	3	16
SECRET AFFAIR'S DEVILINDISQUISE	2003	2	16	0,81 %	0	0	2	16
SHULUNE IMPERIAL FABERGE	2009	2	16	0,81 %	11	56	2	15
KANGASVUOKON MICHELLE	2005	2	15	0,76 %	9	47	2	15
TENDER WIND'S INNER GLOW	2008	2	15	0,76 %	1	7	2	15
FATIKON BUFF'Y	2007	2	15	0,76 %	2	14	2	15

Taulukko 12. Jalostukseen eniten käytetyt nartut vuosina 2007–2016. Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä

Taulukosta havaitaan narttujen jalostuskäytön olevan melko tasaista käytetyimpien narttujen osalta. Yhtään narttua ei pennutettu enempää kuin neljä kertaa. Narttujen jälkeläismäärät ovat luonnollisesti huomattavasti pienempiä verrattuna käytetyimpiin uroksiin. Toisen polven jälkeläismääristä voidaan tehdä suuntaa antavia päätelmiä siitä, minkä jalostusnarttujen jälkeläiset ovat vaikuttaneet rodun jatkojalostukseen. Luvuista voidaan päätellä, että kaikki määrällisesti paljon jälkeläisiä jättäneet nartut eivät välttämättä ole olleet jalostuksellisesti rodulle kovin merkittäviä. Suurin toisen polven jälkeläismäärä ovat kolmantena listalla olevalla Fatikon Nahkiaisella ja seuraavat löytyvät vasta 13 sijalta Syystai'an Auringonkukalta, sekä listan loppupäästä Shulune Imperial Fabergelta.

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Sileäkarvainen collie on maailmanlaajuisesti pieni rotu. Suomessa on aiemmin rekisteröity selkeästi eniten sileäkarvaisia collieita koko Euroopassa, mutta viime vuosina Saksa on noussut rekisteröintimäärissä samalle tasolle ja Tšekissäkin on noussut lähes Suomen lukemiin.

Rodun kotimaan Iso-Britannian rekisteröinnit jäävät alta puoleen Suomen määristä. Iso-Britanniaan on viety useampia koiria Suomesta, sekä joitain myös muualta Euroopasta. Tätä nykyä sieltä on vaikea löytää mitään uutta suomalaiseen jalostukseen.

Pohjoismaista Ruotsin kanta on Suomen jälkeen laajin, vuosittaiset rekisteröinnit ovat viime vuosina jopa hieman laskeneet, jääden reiluun 50 pentuun. Tanskan ja Norjan rekisteröinnit ovat jääneet muutamaa pentueeseen vuodessa. Ruotsissa pitkä- ja sileäkarvaisten collieiden risteyttäminen on sallittua ja populaatiot ovat siten osittain yhtenäiset. Tätä mahdollisuutta ei tosin kovin usein käytetä. Ruotsissa, kuten muissakin Pohjoismaissa ja suurella osalla Keski-Eurooppaa, jalostuskoirien dokumentointi etenkin terveyden osalta on tarkkaa. Pohjoismaissa on kautta historian tehty tiiviisti jalostusyhteistyötä ja koirat polveutuvat suurelta osin yhteisistä taustoista.

Myös keski-eurooppalaiset sileäkarvaiset colliet ovat nykyään hyvin pitkälle saman sukuisia kuin suomalaiset koirat, ja koko Euroopan tasollakin on käytännössä mahdotonta enää löytää täysin uutta verta jalostukseen.

Yhdysvalloissa colliepopulaatio on määrällisesti erittäin suuri, collien ollessa American Kennel Clubin rekisteröintitilastoissa 36. yleisin rotu (AKC ei tee eroa sileä- ja pitkäkarvaisen välillä), mutta toistaiseksi Eurooppaan on tuotu hyvin suppea otos kannasta.

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Sileäkarvaisen collien suosio on Suomessa ollut noususuuntainen, vuosi 2012 oli rekisteröinneissä kaikkien aikojen suurin. Suomalaista colliekantaa pidetään maailmanlaajuisesti edelleen korkeatasoisena ja hyvin dokumentoituna.

Geenipoolin riittävän laajuuden huomioiden eri koirien mahdollisimman laaja jalostuskäyttö olisi hyvin suositeltavaa, vaikka toisaalta tulisi pyrkiä käyttämään mahdollisimman hyvin dokumentoituja ja laadukkaita jalostuskoiria.

Maailmanlaajuisestikaan sileäkarvaisten collieiden kanta ei ole suuri. Geneettistä monimuotoisuutta tulisi pyrkiä säilyttämään huolellisesti, koska suurin osa kannasta on kuitenkin läheistä sukua toisilleen. Amerikkalaiset suvut ovat eriytyneet eurooppalaisista, ja sieltä tuotujen koirien kautta on saavutettavissa todellista ulkosiitosta, kun niitä yhdistetään eurooppalaisiin linjoihin. Tuontikoirien käytössä on kuitenkin huomioitava, että niiden yhdistäminen mahdollisimman erisukuisiin koiriin antaa suurimman hyödyn geeni-poolin kannalta. Tuontien kohdalla riskit terveyden ja luonneominaisuuksien suhteen tulee aina huomioida erityisen tarkasti.

Jalostukseen käytettyjen koirien keskimääräisessä iässä ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia. Uroksien keskimääräinen jalostukseen käyttöikä on hieman vajaa viisi vuotta ja nartuilla hieman alle neljä vuotta.

Tehollisessa populaatiokoossa ei viimeisen kymmenen vuoden aikana ole juuri tapahtunut muutosta. Isät-emät-suhde on pysynyt tasaisesti hieman 0,6 yläpuolella, toivottua muutosta ei ole tapahtunut. Kaikista uroksista jalostukseen käytettyjen osuus on ollut jopa hieman laskussa. Muutaman viimeisen tarkasteluvuoden lasku selittyy toki täysin sillä, että vuosiluokkien nuorimmat koirat ovat vielä jalostusuransa alussa, mutta siltikin laskeva suuntaus on havaittavissa. Kaikista nartuista jalostukseen käytettyjen osuus hienoisessa laskussa koko viime vuosikymmenen.

Yhteensä viisi urosta ylittää hieman tällä hetkellä kokonaisjälkeläismäärällään suositellun viiden prosentin osuuden sukupolven aikana syntyneistä pennuista. Neljä näistä uroksista on jo menehtyneitä ja nuorinkin on myyty pois Suomesta.

Vaikka tiettyjä selvästi ylikäytettyjä uroksia ei rodussa enää suosita, käytetyimmät urokset ovat kuitenkin sukua toisilleen. Tehollisen populaatiokoon maksimista jäädään vielä kauas, laskennallisen arvon ollessa noin 48 prosenttia. Eri yksilöiden perimän hyödyntämistä jatkojalostuksessa tulisi edelleen tehostaa huomioiden valinnoissa mm. yleisesti kannassa jo esiintyvät isoisät ja emälinjat. Sukuyhdistelmiä suunniteltaessa tulisi hakea mahdollisuuksien mukaan uudenlaisia vaihtoehtoja ja samojen tai suvuiltaan hyvin samankaltaisten yhdistelmien toistamista tulisi välttää.

Sileäkarvaisen collien sukusiitosaste on laskusuunnassa, mikä on erinomaista ottaen huomioon miten pieni kanta rodussa on. Edelleen tulee pyrkiä tekemään mahdollisimman erilaisia yhdistelmiä ja välttää samankaltaisten yhdistelmien tekoa (vaikka sen sitten olisi tehnytkin kilpaileva kasvattaja menestyksekkäästi). Kasvattajien tulisi pyrkiä käyttämään jalostusvalintojensa tukena riittävän pitkiä, vähintään seitsemän sukupolven mittaisia sukutauluja. Viidellä sukupolvella tarkasteltuna yhdistelmien todelliset sukulaisuudet eivät välttämättä tule esille.

Populaation geneettisen elinvoimaisuuden turvaamiseksi olisi tärkeintä huomioida eri urosten riittävän laaja jalostuskäyttö ja pyrkiä välttämään niin paljon kuin mahdollista samojen yksilöiden runsasta kertautumista sukutaulun kaukaisemmissa sukupolvissa. Käytännössä tämä on vaikeaa.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

Sileäkarvainen collie soveltuu luonteensa puolesta sekä seura- että harrastuskoiraksi eri koira-urheilulajeihin. Varsinaista työkäyttöä paimenena ei nykypäivänä juuri ole., mutta rotuyhdistyksen piirissä on pyritty herättelemään paimennusta harrastuksena.

Sileäkarvaisia collieita on toiminut tai toimii mm. opaskoirana, avustajakoira ja erilaisissa vapaaehtoistehtävissä, kuten pelastuskoirana ja terapiakoirana.

Jalostusvalinnoissa tulee kiinnittää huomiota siihen, että collien luonne vastaa rotumääritelmää. Paimenkoiraroduille ominainen työskentelyhalu ja toimintakyky pitää saada yhä vahvistumaan kannassa.

4.2.1 Rotumääritelmän mukainen luonne

Rotumääritelmän mukaan sileäkarvainen collie on luonteeltaan älykäs, valpas ja toiminnanhaluinen. Sileäkarvainen collie on iloinen ja ystävällinen, ei vähääkään hermostunut eikä aggressiivinen.

4.2.2 Jakautuminen eri linjoihin

Rotu ei ole jakautunut erikseen näyttely- ja käyttölinjoihin.

4.2.3 Luonteen ja käyttöominaisuuksien arviointi PEVISA-ohjelmassa

Rodun PEVISA-ohjelma ei sisällä vaatimuksia koetuloksista tai luonnetestistä, mutta rodun JTO:ssa suositellaan, että jalostuskoirat olisi joko luonnetestattu tai niillä olisi tulos palveluskoirakokeesta.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Luonteen ja käyttäytymisen arvioiminen päivittäistilanteissa ei ole yksioikoista. Ihmisten kokemukset omasta koirastaan ovat subjektiivisia. Toiselle hankala koira voi olla osaavimmissa käsissä todellinen helmi. Tärkeintä on, että oikeanlainen koira/rotu osuu oikeaan käyttötarkoitukseen.

Käytännössä luotettavinta tietoa luonteesta saadaan standardisoiduista testeistä. Rotuyhdistys on teettänyt myös kyselyn koskien koirien käyttäytymistä. Vastausten vähyydestä johtuen tulokset ovat lähinnä suuntaan antavia. Kyselyyn palataan seuraavassa kappaleessa myöhemmin.

4.2.5 Luonteen arviointivälineitä

Luonteen arvioinnissa voidaan käyttää apuna luonnetestiä ja MH-kuvausta. Näitä täydentää kennelliiton jalostustarkastuksen käyttäytymisosoio. Rotujärjestö suoritti myös vuonna 2017 kyselyn jäsenistön keskuudessa koskien koiran luonnetta ja käyttäytymistä.

Luonnetesti

Luonnetestin avulla voidaan arvioida koirien luonnetta ja rodun tilannetta. Jalostuskoiran vaikutus rotuun voidaan arvioida parhaiten jälkeläisten luonnetestitulosten avulla, ja luotettavan arvion saamiseksi jälkeläisiä pitäisi testata mahdollisimman paljon. Kasvattajien asenteet ovat testimäärien suhteen erittäin tärkeitä. Heidän pitäisi kannustaa kasvattiansa omistajia testauttamaan koiransa.

Tutkimusten mukaan parhaimmat vaikutukset rodun luonteeseen saadaan karsimalla jalostuksesta kaikki suuria pelkoreaktioita ilmentävät koirat. Jalostuskoira ei saa pelätä uusia tilanteita, ihmisiä, ääniä eikä muita jokapäiväisiä ympäristötekijöitä. Jos jalostukseen käytetään vain rohkeita koiria, voidaan tutkimusten mukaan samalla parantaa toimintakykyä, kovuutta ja ääniherkkyyttä, koska nämä luonteen ominaisuudet ovat kytkeytyneet toisiinsa. Oleellista on, että kasvattajien on pystyttävä arvioimaan rehellisesti jalostuskoirien luonnetta voidakseen vähentää pelkoreaktioita rodussa.

Luonnetestin tehokkuutta jalostusta ohjaavana välineenä on tutkittu rottweilereilla (R. Liimatainen 2008). Kaikille luonnetestin mittaamille ominaisuuksille saatiin suhteellisen tai hyvin alhaiset periytymisasteet. Tämän on arvioitu johtuvan siitä, että luonnetestin arvosteluasteikko ei onnistu kovin tehokkaasti kuvaamaan luonneominaisuuksien periytyviä komponentteja tai erottelemaan niitä toisistaan. Myös ominaisuuksien skaalaus arvosana-asteikolla on jalostusvalinnan kannalta ongelmallinen useammassa osa-alueessa. Nämä tekijät tulee ottaa huomioon luonnetestiä jalostuksen apuna käytettäessä, ja pyrkiä mahdollisuuksien mukaan näkemään koirien testit. Vaikkakaan testi ei ole se ainoa totuus, se on kuitenkin hyvä apuväline ainakin pahimpien ääripäiden karsimiseksi.

Colliet saivat vuoden 2018 loppuun asti luonnetestistä hyväksytyyn tuloksen, kun loppupistemäärä ylitti +75 pistettä ja koira sai positiiviset arvosanat terävyydestä, hermorakenteesta, luoksepäästävydestä ja laukauspelottomuudesta. Vuoden 2019 alusta lähtien luonnetesti poistettiin valioarvovaatimuksista kokonaan kaikilta roduilta ja sen myötä poistui hylätty/hyväksytty -arvostelu myös collieita, mutta +75 pistettä säilyy edelleen uusimismahdollisuuden rajana.

Sileäkarvaisia collieita on luonnetestattu vuosina 1985–2017 yhteensä 1201 koiraa. Seuraavassa taulukossa on esitetty luonnetestattujen sileäkarvaisten colliiden määrä sekä hylättyjen testien osuus vuosittain.

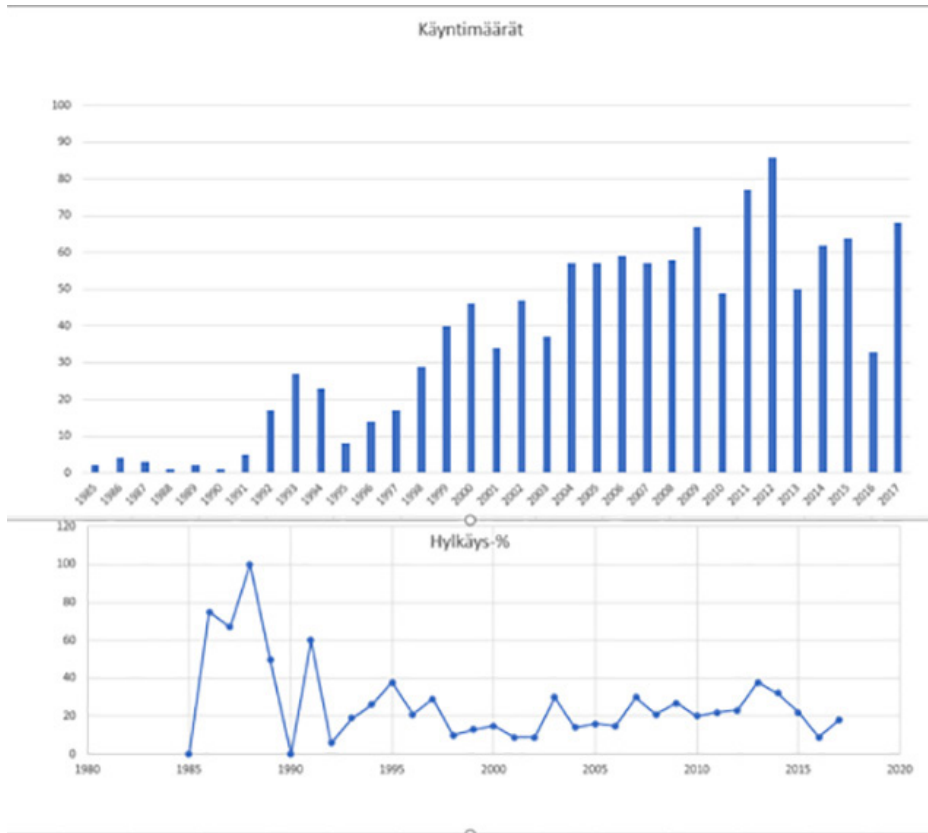
Vuosi	Testattuja	Hyl/kesk	Hyl-%
1985	2	0	0
1986	4	3	75
1987	3	2	67
1988	1	1	100
1989	2	1	50
1990	1	0	0
1991	5	3	60
1992	17	1	6
1993	27	5	19
1994	23	6	26
1995	8	3	38
1996	14	3	21
1997	17	5	29
1998	29	3	10
1999	40	5	13
2000	46	7	15
2001	34	3	9
2002	47	4	9
2003	37	11	30
2004	57	8	14
2005	57	9	16
2006	59	9	15
2007	57	17	30
2008	58	12	21
2009	67	18	27
2010	49	10	20
2011	77	17	22
2012	86	20	23
2013	50	19	38
2014	62	20	32
2015	64	14	22
2016	33	3	9
2017	68	12	18
Yht.	1201	254	21

Taulukko 13. Luonnetestattujen sileäkarvaisten collieiden määrä vuosina 1985–2017 sekä hylättyjen/keskeytettyjen testien määrä ja osuus vuosittain

Pidemmällä aikavälillä testattujen koirien määrä on kasvanut, ja viime vuosina määrä on pysynyt tasaisena. Vuonna 2016 on tapahtunut yllättävä notkahdus testimäärissä, pienempää lukemaa joutuu etsimään lähes 20 vuoden takaa.

Testattavien koirien määrään on aiemmin vaikuttanut positiivisesti osaltaan se, että collieiden muotovalioarvovaatimuksena oli palveluskoirakokeen koulutustunnuksen tai paimennustuloksen ohella vaihtoehtona myös hyväksytyt luonnetesti. Nähtäväksi jää, kuinka paljon luonnetestin poistuminen valioarvovaatimuksesta tulee vaikuttamaan testimääriin tulevaisuudessa.

Tarkastelujakson viimeisen vuosien aikana hylättyjen testien määrä on pysynyt samalla tasolla, jokusta notkahdusta lukuun ottamatta. Toisaalta vuosittainen osuus voi hieman vaihdella tilastollisesti pienestä koiramäärästä johtuen. Viimeisen kymmenen vuoden aikana hyväksytyin testituloksen on saavuttanut 76,4 prosenttia testatuista koirista. Tämä on hieman (3 %) huonompi kuin edellisen JTO vastaava luku.

Kuva 6. Luonnetestikäyntien määrän & hylkäysprosentin kehitys 1985-2017

Terävyydestä negatiivista arvosanaa ei ole saanut ainutkaan sileäkarvainen collie, luoksepäästävyysmiinuksella on ollut vain aivan yksittäisiä koiria. Hermorakenteesta negatiivisen arvosanan on saanut n. 7 prosenttia ja laukauksiin negatiivisella tavalla reagoi n. 6 prosenttia koirista.

Rodun ihanteelliset arviot eri luonnetestin osa-alueissa on määritellyt rotuyhdistyksen työryhmä käyttäen apunaan luonnetestituomaria, jolla on pitkäaikainen kokemus rodusta. Sileäkarvaisen collien luonnetestin ihanteelliset arvosanat osa-alueittain on esitetty seuraavassa taulukossa:

Osa-alue	Arvosana, nykyiset 2016->		Arvosana, vanhemmat 2007-2015 (1996-2006)	
	Arvosana	Selite	Arvosana	Selite
Toimintakyky	+2	Hyvä	+2	Hyvä (Suuri)
	+1a	Kohtuullinen	+1	Kohtuullinen
	+1b	Kohtuullisen pieni		
Terävyys	+3	Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua	+3	Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua
	+1a	Pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua	+1	Pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua
	+1b	Koira, joka ei osoista lainkaan terävyyttä		
Puolustushalu	+3	Kohtuullinen, hillitty	+3	Kohtuullinen, hillitty
	+1	Pieni	+1	Pieni
	-1	Haluton	-1	Haluton
Taisteluhalu	+3	Suuri	+3	Suuri
	+2a	Kohtuullinen	+2	Kohtuullinen
	+2b	Kohtuullisen pieni		
Hermorakenne	+2	Tasapainoinen	+2	Tasapainoinen (suhteellisen rauhallinen)
	+1a	Hieman rauhaton	+1	Hieman rauhaton
	+1b	Hermotunein pyrkimykseen		
Temperamentti	+3	Vilkas	+3	Vilkas
	+2	Kohtuullisen vilkas	+2	Kohtuullisen vilkas
Kovuus	+3	Kohtuullisen kova	+3	Kohtuullisen kova
	+1	Hieman pehmeä	+1	Hieman pehmeä
Luoksepäästävyys	+3	Hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin	+3	Hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin
	+2a	Luoksepäästävä, aavistuksen pidättyväinen	+2a	Luoksepäästävä, aavistuksen pidättyväinen
	+2b	Luoksepäästävä, hieman pidättyväinen	+2b (+2)	Luoksepäästävä, hieman pidättyväinen
Laukauspelottomuus	+++	Laukausvarma	+++ (+)	Laukausvarma
	++	Laukukokematon	++	Laukukokematon

Taulukko 14. Luonnetestin osa-alueiden ihannearvosanat sileäkarvaisella colliella. Osa-alueiden arvosanoja on vuosien varrella hieman viilailtu

Jos tarkastellaan tyypillistä sileäkarvaista collieita luonnetestien valossa, tyypillinen yksilö olisi tällainen:

Toimintakyky	+1	15	48 %
Terävyys	+1	1	79 %
Puolustushalu	+1	1	39 %
Taisteluhalu	+2	20	52 %
Hermorakenne	+1	35	87 %
Temperamentti	+2	30	51 %
Kovuus	+1	8	75 %
Luoksepäästävyys	+3	45	65 %
Loppupisteet		+155	

Taulukko 15. Yleisimpien arvosanojen mukainen sileäkarvaisen collien luonnetestiprofiili. Viimeinen sarake kertoo, kuinka monta prosenttia testatuista on saanut ko. arvosanan. Aineistossa on 1017 tulosta ajalta 2000-2017. Tämä perustuu siis vain tulosten kappalemääräiseen jakaumaan, mukaan otettiin kappalemääräisesti yleisin arvosana. Tulos on ihanneprofiilin mukainen. (Lähde: Jorma Lankinen <http://www.lemmikkipalstat.net/cgi-bin/tulos/lteyveto.pl?417>)

Enemmän oikeaa tilannetta valaisee varmasti seuraava taulukko. Siinä on esitetty luonnetestin osa-alueiden arvosanojen osuudet

	+3	+2	+1	-1	-2	-3
Toimintakyky	0 %	4 %	50 %	39 %	4 %	0 %
Terävyys	17 %	0 %	80 %	0 %	0 %	0 %
Puolustushalu	37 %	2 %	39 %	18 %	0 %	0 %
Taisteluhalu	4 %	52 %	0 %	33 %	7 %	0 %
Hermorakenne	0 %	2 %	87 %	7 %	0 %	0 %
Temperamentti	30 %	52 %	12 %	2 %	0 %	0 %
Kovuus	5 %	0 %	75 %	0 %	17 %	0 %
Luoksepäästävyys	65 %	31 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Taulukko 16. Luonnetestitulosten osa-alueiden jakautuminen. Aineistossa on 1017 tulosta ajalta 2000-2017. Alleviivattuna lihavoidulla on esitetty osa-alueen yleisin arvosana, harmaalla taustalla rodun ideaaliarvosanat. (Lähde: Jorma Lankinen <http://www.lemmikkipalstat.net/cgi-bin/tulos/lteyveto.pl?417>)

Laukausten osalta tilasto näyttää tällaiselta:

Laukaukset	kpl	%
Laukausarka	5	0,5
Laukausaltis	58	5,9
Laukauskokematon	386	39,2
Laukausvarma	522	53,0
Paukkuärtyisiä	13	1,3

Taulukko. 17 Laukaukset. Taulukossa on 984 koiran tulokset ajalla 2000-2017. Lähde: Rotudata, SKL

Sileäkarvaiset colliet saavat useimmiten rodun ihanteelliset arvosanat terävyydestä, puolustushalusta, hermorakenteesta, temperamentista, luoksepäästävydestä sekä laukauspelottomuudesta. Luonnetestin antaman tiedon pohjalta on jalostuksessa huomiota kiinnitettävä erityisesti toimintakyvyn ja taisteluhaluun parantamiseen sekä kovuuteen. Arkuus/rohkeus on voimakkaasti periytyvä, eikä luonteen jalostuksessa voida edetä, ellei jalostukseen käytettäviä koiria valittaessa oteta ko. ominaisuutta huomioon. Jalostusyksilöiksi tuleekin valita mahdollisimman rohkeita koiria.

Toimintakyky on luonnetestin tärkeimpiä osa-alueita ja sitä arvioidaan koko testin ajan. Sileäkarvaisista collieita lähes puolet (43 prosenttia) saa negatiivisen arvosanan toimintakyvystä ja vain hyvin pieni osa (4 prosenttia) ylittää arvosanaan +2, hyvä (suuri).

Taisteluhalu on luonneominaisuus, joka toimintakyvyn ohella auttaa koiraa selvittämään erilaisia tilanteita. Negatiivisten arvosanojen osuus tässä osa-alueessa on edelleen liian suuri (40 prosenttia) ja arvosanan +3, suuri, osuus aivan liian alhainen (4 prosenttia).

Myös kovuudesta sileäkarvaiset colliet saavat liian usein negatiivisen arvosanan: 17 prosenttia testatuista koirista saa arvosanan -2, pehmeä. Kovuudessa on onnistuttu vähentämään jonkin verran miinusmerkkisiä tuloksia.

Laukauspelottomuudesta vain pieni osa saa negatiivisen arvosanan (6,4 prosenttia). Yli kolmasosa (39,2 prosenttia) saa arvosanan laukauskokematon. Laukausvarmoja on 53 prosenttia. Koska osa-alueen tärkeys palveluskoiralle on merkittävä, laukausermojen arvosanojen osuus pitäisi olla korkeampi. Toisaalta tulee muistaa, että ampumisen arvostelussa on tuomarien kesken hajontaa. Osittain tästä syystä laukauskokematon-kohdassa on hyvin eri tavoilla reagoivia koiria.

Vaikka hermorakenteesta saatavat arvosanat ovat valtaosin positiivisia (89 prosenttia), korkeamman arvosanan +2, tasapainoinen (suhteellisen rauhallinen), osuus on liian alhainen (2 prosenttia).

Hermorakenne on koiran tärkeimpiä ominaisuuksia ja se vaikuttaa normaalista arkielämästä selviytymisen lisäksi koiran koulutettavuuteen. Luonnetestiominaisuuksista hermorakenteelle on alhaisin periytyvyysaste, mutta silti sitä ei saa sivuuttaa jalostusvalinnoissa. Negatiivisen arvosanan hermoista saaneita koiria ei tule käyttää jalostukseen.

Seuraavassa taulukossa vielä loppupisteiden kehitys rodussa, vaikka loppupistemäärä itsessään ei välttämättä vielä kerro koiran luonteesta kovinkaan paljon.

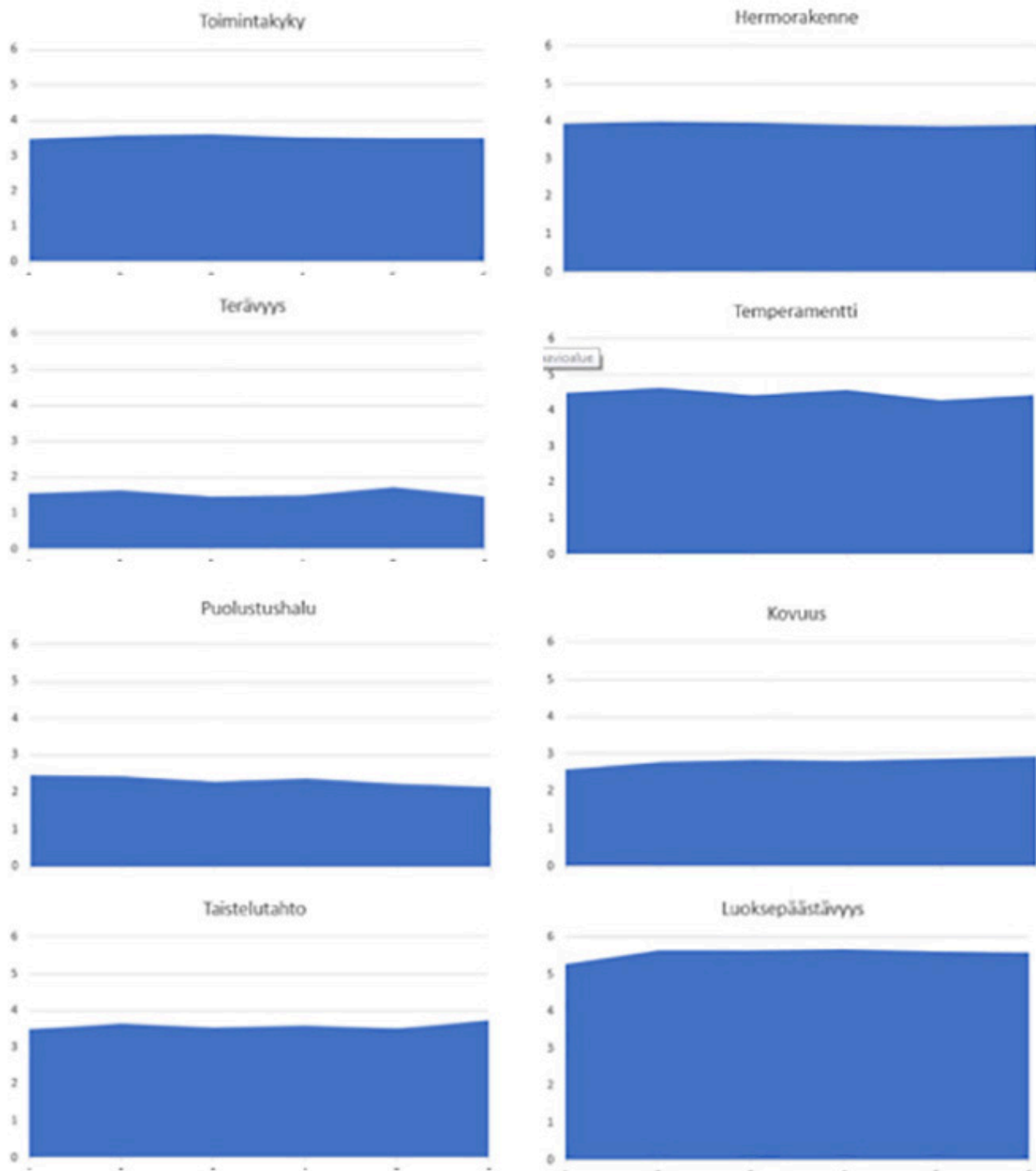
	1996-2011	2002-2016
sileäkarvainen collie	119,5	117,1

Taulukko 18. Luonnetestin loppupisteiden keskiarvot 15v ajanjaksoilla

Jos tarkastellaan vielä kohta kohdalta testitulosten kehittymistä, voidaan huomata, että isoja muutoksia ei ole tapahtunut oikeastaan missään osa-alueessa. Ne ominaisuudet, mitä ei erityisesti jalosteta, säilyvät yleensä kannassa ennallaan, ja niin tässäkin on käynyt.

	Toimintakyky	Terävyys	Puolustushalu	Taistelutahto	Hermot	Temperamentti	Kovuus	Luoksepääst.
1990-94	3,47	1,56	2,47	3,47	3,94	4,50	2,60	5,29
1995-99	3,58	1,64	2,44	3,65	4,01	4,64	2,80	5,64
2000-04	3,61	1,47	2,29	3,53	3,99	4,45	2,86	5,66
2005-09	3,53	1,49	2,39	3,59	3,93	4,59	2,83	5,69
2010-14	3,51	1,71	2,24	3,52	3,89	4,28	2,88	5,61
2015-17	3,51	1,47	2,15	3,75	3,93	4,45	2,94	5,60

Taulukko 19. Osa-alueiden skaalattujen arvosanojen kehittyminen ajanjaksoittain. Arvosanat on skaalattu asteikolle 1-6 voimakkuuden mukaan (1=ominaisuuden heikoin taso, 6=voimakkain taso). Keskeyttäneet on poistettu laskennasta.

Kuvat 7A–7H. Luonnetestin osa-alueiden kehitys eri ajanjaksoina

MH-kuvaus

Suomessa tuli viralliseksi 1.1.2010 ruotsalainen MH-kuvaus (mentalbeskrivning hund). MH-kuvaus on luonteenkuvaus, jossa kirjataan monen eri luonteen osa-alueen suuruus asteikolla 1–5. Osa-alueet kootaan ominaisuuksiin uteliaisuus/ pelottomuus, aggressiivisuus, sosiaalisuus, leikkisyys ja saaliskiinnostus.

Suomen MH-kuvaus eroaa Ruotsin kuvauksesta muutamalla tavalla. Meillä on kaksi kuvaajaa siinä missä Ruotsissa on yksi. Ikäraja on Suomessa 18 kuukautta ja Ruotsissa 12 kuukautta. Muutoin arvosteluohjeet ovat pääpiirteittäin samanlaiset.

Suomessa on virallisesti MH-kuvattu vasta 103 sileäkarvaista collieta (2017 loppuun mennessä). Näistä kuusi koiraa on ohjaaja keskeyttänyt.

Suomen Collieyhdistys ry on pyytänyt Katri Leikolaa (LT-tuomari) ja Irene Puputti (LT-tuomari, MH-kuvaaja) laatimaan MH-kuvauksen ihanneprofiilin collieille. Taulukossa on merkitty vihreällä pohjalla toivotuin reaktio, keltaisella toiseksi toivotuin reaktio ja harmaalla vielä hyväksyttävissä oleva toiminta.

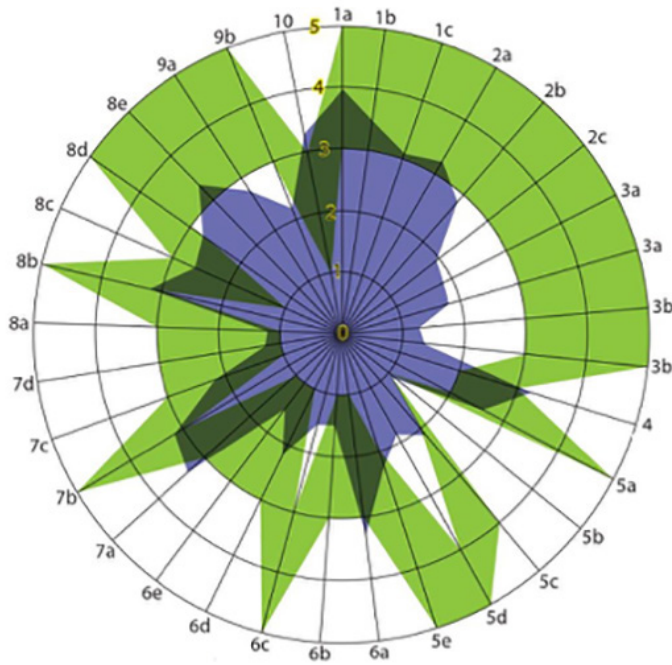
	1	2	3	4	5
1a. KONTAKTI: Tervehtöminen	Torjuu kortteja, nauttii tai yrittää puna	Vastaa kortteja, vieraat	Hyväksyy kortteja vastatamalla siihen, ei vieraat	Ohjaa itse kortteja tai vastaa siihen	Miettineenä kortteja/ohjeita, tyypit, vinkut, hauskuus, jne.
1b. KONTAKTI: Yhteistyö	Ei lähten vieraan mukaan mukaan / Ei kosketa	Lähtee mukaan halutessaan	Lähtee mukaan, mutta ei ole kinnostunut T2:sta	Lähtee mukaan halutessaan, kinnostuu T2:sta	Lähtee mukaan hyvin mukana, antaen kinnostunut T2:sta
1c. KONTAKTI: Kävely	Torjuu mukana joko yrittää puna	Vierästä tai kokee kukaan ohjasta	Hyväksyy kävelyyn	Hyväksyy ja ohjaa kortteja	Hyväksyy ja viehättelee kortteja
2a. LEIKKI 1: Leikkailu	Ei osaa - ei osata kinnostusta	Ei osaa - osottaa kinnostusta	Leikki - aktiivisuus lisääntyy vähenee	Leikki - osottaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikki - osottaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
2b. LEIKKI 1: Taituminen	Ei taitu esittää	Ei taitu, nauttii esitellä	Taituu esittää vieraat tai ohjasta	Taituu heit koki suuta	Taituu heit, nappaa esittää vieraat
2c. LEIKKI 1: Purvot ja tarjeluohje	Ei taitu esittää	Taituu vieraat - ohjaa/ohjaa, ei viedä vieraat	Taituu, viedä vieraat, mutta ohjaa ja taituu vieraat ohjasta Kokee ohjeita	Taituu heit koki suuta, viedä vieraat kunnia T2: ohjaa	Taituu heit koki suuta, viedä ohjeita, ohjaa - kunnia T2 ohjaa
3a. TARKAA-AJO	Ei ajota	Ajottaa, mutta keskyytä	Ajottaa ajoneuvon hitaasti, ei taitu ajottaa, ajota koki mallin ajotta	Ajottaa kovalla vauhdilla lisääntymään, pysähtyy ajotta	Ajottaa heit kovalla vauhdilla ajotta ajotta oh, voi ajottaa ajotta
3b. TARTTUMINEN	Ei kinnostu, osottaa/ Ei jouta joutaa	Ei taitu, nauttii osottaa	Taituu osottaa ajoneuvon tai vieraat	Taituu heit osottaa, mutta ohjaa	Taituu heit osottaa, ohjaa kunnia vieraat T2 ajotta
4. AKTIVITEETTITASO	Tarkkailevan, kinnostuneen, passiivinen	Tarkkailevan, rauhallinen, voi osottaa, osottaa tai osottaa	Tarkkailevan ja ajoneuvon rauhallinen, yrittää toiminta	Tarkkailevan, kunnia tai rauhallinen lisääntyy vieraat	Tarkkailevan vieraat ohjasta ajotta ajotta ajotta
5a. ETÄLEIKKI: Kinnostus	Ei kinnostu ajottajasta	Tarkkailevan ajottajasta, vieraat kunnia	Kinnostunut ajottajasta, ajotta ajotta kunnia	Kinnostunut ajottajasta, yrittää lisääntyä	Erittäin kinnostunut ajottajasta, kunnia lisääntyä
5b. ETÄLEIKKI: Ura-aggessio	Ei osaa ajottajasta	Osottaa ajottajasta (1-2) ajottajasta osottaa ajotta, osottaa	Osottaa ajottajasta (1-2) ajottajasta osottaa ajotta, ja osottaa osottaa	Osottaa ajottajasta ajottajasta osottaa osottaa	Osottaa ajottajasta ajottajasta osottaa osottaa ajotta, ja osottaa osottaa
5c. ETÄLEIKKI: Ura-ajottus	Ei osaa ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta
5d. ETÄLEIKKI: Leikkailu	Ei osaa kinnostusta	Ei osaa - osottaa kinnostusta	Leikki - voi taituu vieraat, mutta ei viedä	Taituu, viedä vieraat, ei ohjaa ja taituu vieraat	Taituu, viedä vieraat, ei ohjaa
5e. ETÄLEIKKI: Yhteistyö	Ei osaa kinnostusta	Kinnostuu, mutta keskyytä	Oh kinnostunut kunnia ajottajasta	Kinnostunut kunnia ajottajasta	Kunnia ajottajasta ajottajasta
6a. YLLÄTYS: Peiko	Ei yllättyä tai yllättyä nopeasti	Yllättyä ja yllättyä	Vierästä vieraat ohjasta	Yllättyä vieraat ohjasta	Yllättyä vieraat ohjasta
6b. YLLÄTYS: Puolustusaggessio	Ei osaa ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta
6c. YLLÄTYS: Ura-ajottus	Menee ajottajasta, kun se on ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta, kun ohjasta puhuu ajottajasta ja kunnia ajottajasta	Menee ajottajasta, kun ohjasta ajottajasta osottaa	Menee ajottajasta, kun ohjasta on ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta, kun ohjasta on ajottajasta ajottajasta
6d. YLLÄTYS: Jätkäajottus peiko	Ei osaa ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta
6e. YLLÄTYS: Jätkäajottus kinnostus	Ei osaa kinnostusta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta
7a. ÄÄNHERKKYYS: Peiko	Ei yllättyä tai yllättyä nopeasti	Yllättyä ja yllättyä	Vierästä vieraat ohjasta	Yllättyä vieraat ohjasta	Yllättyä vieraat ohjasta
7b. ÄÄNHERKKYYS: Ura-ajottus	Ei mene ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta kun ohjasta puhuu ajottajasta ja kunnia ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta kun ohjasta ajottajasta osottaa	Menee ajottajasta ajottajasta kun ohjasta on ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta kun ohjasta on ajottajasta ajottajasta
7c. ÄÄNHERKKYYS: Jätkäajottus peiko	Ei osaa ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta ajottajasta
7d. ÄÄNHERKKYYS: Jätkäajottus kinnostus	Ei osaa kinnostusta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta	Yllättyä, ajottajasta tai ajottajasta ajottajasta
8a. AAVEET: Puolustusaggessio	Ei osaa ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta
8b. AAVEET: Tarkkailevan	Yllättyä ajottajasta, ja sen ajottajasta kinnostusta/ Ei kinnostu ajottajasta	Kunnia ajottajasta ajottajasta	Tarkkailevan ajottajasta, ohjasta kunnia ajottajasta	Tarkkailevan ajottajasta, ohjasta kunnia ajottajasta	Tarkkailevan ajottajasta, ohjasta kunnia ajottajasta
8c. AAVEET: Peiko	Oh ajottajasta ajottajasta	Oh ajottajasta ajottajasta	Oh ajottajasta ajottajasta	Oh ajottajasta ajottajasta	Oh ajottajasta ajottajasta
8d. AAVEET: Ura-ajottus	Menee ajottajasta, kun ohjasta on ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta, kun ohjasta puhuu ajottajasta ajottajasta ja kunnia ajottajasta	Menee ajottajasta, kun ohjasta ajottajasta osottaa	Menee ajottajasta, kun ohjasta on ajottajasta ajottajasta	Menee ajottajasta, kun ohjasta on ajottajasta ajottajasta
8e. AAVEET: Kontaktiohje ajottajasta	Torjuu kortteja/ Ei mene ajottajasta	Hyväksyy ajottajasta ajottajasta kortteja, mutta ei osottaa ajottajasta	Vieraat ajottajasta ajottajasta	Ohjaa itse kortteja ajottajasta	Kinnostunut kontaktiohje ajottajasta, esim. tyypit tai ajottajasta
9a. LEIKKI 2: Leikkailu	Ei osaa - ei osata kinnostusta	Ei osaa - osottaa kinnostusta	Leikki - aktiivisuus lisääntyy vähenee	Leikki - osottaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikki - osottaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
9b. LEIKKI 2: Taituminen	Ei taitu esittää	Ei taitu, nauttii esitellä	Taituu esittää vieraat tai ohjasta	Taituu heit koki suuta	Taituu heit, nappaa esittää vieraat
10. AMPUMINEN	Ei osaa ajottajasta	Osottaa ajottajasta ajottajasta	Kunnia ajottajasta ajottajasta	Kunnia ajottajasta ajottajasta	Kunnia ajottajasta ajottajasta

toivotuin "2. toivotuin" "hyväksyttävä"

Taulukko 20. MH-kuvauksen ihanneprofiili

Alla oleva kuvaaja kuvaa Suomessa MH-kuvattujen sileäkarvaisten collieiden arvosanojen numeerista jakaumaa. Kun kuvaaja vertaa ihanneprofiiliin, on havaittavissa, että leikkisyyttä ja saaliskiinnostusta sekä uteliaisuutta/pelottomuutta on rodussa toivottua vähemmän.

Tämä peilaa hyvin luonnetestin osoittamia heikkouksia toimintakyvyssä ja taistelutahdossa.

Kuva 8. Suomessa virallisesti MH-kuvattujen sileäkarvaisten collieiden (103 kpl) kuvausten numeerisista keskiarvoista koottu diagrammi (kuvattu sinisellä). Vihreä alue osoittaa ihanneprofiilin rajoja.

Kennelliiton kehittämä käyttäytymisen jalostustarkastus

Kennelliiton kehittämä jalostustarkastus sisältää myös käyttäytymisosiön, joka keskittyy erityisesti arkipäiväisiin tilanteisiin ja asioihin kuten käsiteltävyyteen, alusta-arkuuksiin ja ääniherkkyyteen. Tarkastus tarjoaa täydennystä tietoon, jota saadaan muista virallisista luonteen ja käyttäytymisen arviointimenetelmistä eli luonnetestistä ja MH-luonnekuvauksesta.

Luonnekysely collieiden omistajille

Rotujärjestö järjesti internet-kyselyn luonneasioista (liite 2) jäsenilleen 2017. Vastauksia tuli yhteensä 189 kappaletta sileäkarvaisten osalta.

%-osuus	lkm	
Suhtautuminen omaan perheeseen		
Avoin ja ystävällinen kaikille perheenjäsenille	96,81	182
Pidättyväinen joitakin perheenjäseniä kohtaan	3,19	6
Pelokas joitain perheenjäseniä kohtaan	0	0
Aggressiivinen joitain perheenjäseniä kohtaan	0	0
Suhtautuminen vieraisiin ihmisiin		
Avoin ja ystävällinen	70,37	133
Pidättyväinen mutta hyväksyvä	24,87	47
Pelokas/aristeleva	4,23	8
Aggressiivinen	0,53	1
Suhtautuminen vieraisiin koiriin		
Sosiaalinen lähes kaikkien kanssa	56,08	106
Sosiaalinen monissa tilanteissa, mutta ei välttämättä tule toimeen kaikkien muiden kanssa	30,16	57
Pelokas muita koiria kohtaan	3,17	6
Aggressiivinen oman sukupuolen edustajia kohtaan	7,41	14
Aggressiivinen kaikkia koiria kohtaan	3,17	6
Suhtautuminen koviin ääniin, esim. pamaukset, uusi vuosi jne		
Välipitämätön	39,68	75
Havaitsee äänen, mutta suhtautuu siihen ilman pelkoa	33,86	64
Reagoi aluksi, mutta tottuu ääneen nopeasti	16,40	31
Osoittaa selkeää pelkoa	8,99	17
Aggressiivinen	1,06	2
Vieraat paikat ja uudet tilanteet		
Sopeutuu välittömästi, välipitämätön	68,78	130
Sopeutuu pienen totuttelun jälkeen	30,16	57
Aristelevala/pelokas	1,06	2
Erilaiset/uudet alustat (liukkaat tms)		
Kulkee ongelmitta aina/lähes aina	82,54	156
Kulkee ongelmitta pienen totuttelun jälkeen	13,23	25
Vaatii huomattavasti totuttelua/harjoittelua	3,70	7
Hankalat alustat joudutaan väistämään lähes aina	0,53	1
Yksinolo		
Ei oleellisia ongelmia	84,13	159
Lieviä ongelmia (metelöinti, tihutyöt)	14,81	28
Pahoja ongelmia	1,06	2
Yksinolo_2		
Ongelmat loppuivat pentuajan jälkeen	75,00	30
Ongelmat jatkuivat aikuisena	25,00	10

Taulukko 21. Luonnekysely

Oman perheenjäsenten kanssa lähes kaikki koirat olivat avoimia ja ystävällisiä. Vain 6 koiran (3%) osalla esiintyi pidättyväisyyttä jotain perheenjäsentä kohtaan. Valtaosa suhtautui vieraisiin ihmisiin avoimesti ja ystävällisesti (70 prosenttia) tai pidättyväisesti, mutta hyväksyvästi (25 prosenttia). Pelokkaiden koirien määrä jäi 4 prosenttiin ja suoranaisesti aggressiivisesti ihmisiin suhtautuvia koiria oli vain yksi.

Sileäkarvaista collieta voidaan pitää myös melko koira-sosiaalisena rotuna, yli 86 prosenttia koirista tuli omistajien mukaan toimeen toisten koirien kanssa useimmissa tilanteissa. 10 prosenttia suhtautui aggressiivisesti oman sukupuolensa edustajiin tai vieraisiin koiriin yleensä. 3 prosenttia koirista oli pelokkaita suhtautumisessaan vieraisiin koiriin.

Kyselyn mukaan sileäkarvaisten collien suhtautuminen uusiin tilanteisiin ja vieraisiin paikkoihin ei ole ongelma, suurin osa ei osoita mitään ongelmia ja loput sopeutuvat pienen totuttelun jälkeen. Vain 1 prosentti raportoi koiransa suhtautuvan uusiin tilanteisiin ja paikkoihin aristelevasti tai pelokkaasti.

Myöskään alusta-arkuus ei ole rodussa mittava ongelma. 83 prosenttia kulkee ongelmitta missä vaan ja 13 prosenttia pienen totuttelun jälkeen. Vajaa 4% vaatii enemmän totuttelua uusiin alustoihin ja vain yksi koira joutuu lähes aina kiertämään hankalat alustat.

Koviin ääniin suhtautuu pelokkaasti 9 prosenttia vastanneiden koirista. 2 koiran (1 %) kerrotaan suhtautuvan koviin ääniin aggressiivisesti. 16 prosenttia reagoi aluksi, mutta tottuu ääneen nopeasti.

74 prosenttia on äänien suhteen täysin välinpitämättömiä tai havaitsevat äänen, mutta suhtautuvat siihen täysin ilman pelkoa. Pelokkaiden osuutta tulee rodussa pienentää entisestään, eikä näitä koiria tulisi käyttää jalostukseen.

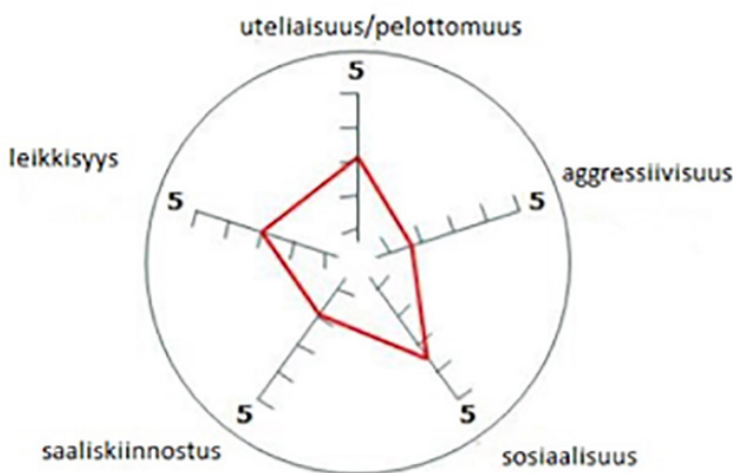
Yksinolo-ongelmia ilmeni 16 prosentilla koirista. Valtaosalla näistä ongelmat olivat lieviä, erilaisia tihutöitä ja metelöintiä. Vain 2 koiralla raportoidaan olleen pahoja ongelmia yksinolon suhteen. 75 prosentilla ongelmat loppuvat pentuajan jälkeen.

Tilanne muissa maissa

Sileäkarvainen collie ei ole FCI:n käyttökoirarotujen listalla ja se on varsinainen palveluskoirarotu vain Suomessa ja Ruotsissa, mutta muissa lajeissa (mm. TOKO, agility) niillä kilpaillaan maailmanlaajuisesti. Keski-Euroopassa collieilta löytyy myös tuloksia FH-jäljeltä ja suojelusta. Collieiden tiedetään lisäksi toimivan hyötykoirina mm. Yhdysvalloissa, mutta asiasta ei ole vertailukelpoista tietoa saatavilla.

Luonnetestiä vastaava luonteen arviointimenetelmä on käytössä hyvin harvoissa maissa. Laajemman vertailuaineiston hankkiminen luonneominaisuuksista on siksi vaikeaa. Lähinnä meitä ollaan Ruotsissa, jossa on käytössä MH-kuvaus sekä luonnetesti (korning).

Ruotsissa MH-kuvaus on ollut jo kauemmin käytössä (kuvattuja sileäkarvaisia 577 kpl) ja siellä suoritettu kuvaus on collieilla nykyisin myös jalostuskäytön ehtona. Ruotsin collieyhdistyksen mukaan nykyään n. 50 % collieista osallistuu MH-kuvaukseen. Seuraavassa kuvassa on esitetty ruotsalaisten sk collieiden keskiarvot eri ominaisuuksissa. Voidaan todeta, että ruotsalaisilla koirilla esiintyy samat puutteet kuin suomalaisissa.

Kuva 9. Ruotsalaisten sileäkarvaisten collien MH-kuvausten tyypilliset arvosanat skaalattuna ominaisuuksien voimakkuuksien mukaan.

Ruotsissa on käytössä myös paljon kiistelty luonneindeksi (MI, mentalindex). Se perustuu täysin MH-kuvaukseen, joten koira, joka ei ole suorittanut MH:ta ei saa myöskään indeksiä. Indeksiksi lasketaan viidelle ominaisuudelle: sosiaalisuus, uteliaisuus/pelottomuus, leikkisyys, saaliskiinnostus ja aggressiivisuus. Lisäksi lauskausvarmuudelle lasketaan oma arvo. Arvoon vaikuttavat koiran oma sekä sukulaisten tulokset. Arvo 100 kuvaa rodun keskitasoa ja tavoitteena on tehdä yhdistelmiä, joissa vanhempien yhteinen indeksi on 100 tai enemmän.

Suomalaisen ja ruotsalaisen luonnetestien osalta on hankala tehdä tarkempaa vertailua, koska testeissä on huomattavia eroja ja niissä arvioidaan hieman erilaisilla luonteen osa-alueita.

4.2.6 Käyttö- ja koeominaisuudet

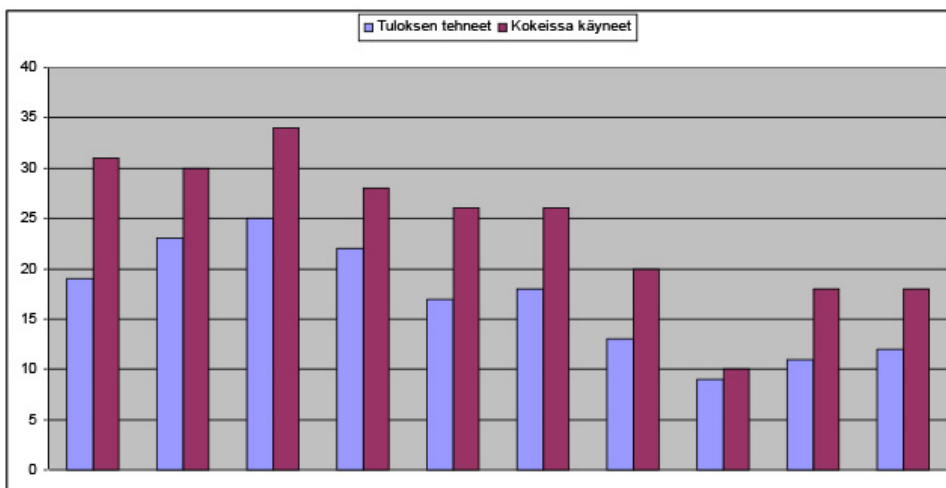
Sileäkarvainen collie kuuluu Suomessa ja Ruotsissa palveluskoirarotuihin, vaikka se ei olekaan FCI:n käyttökoirarotujen listalla. Varsinaista työkäyttöä paimenena ei rodulla tänä päivänä ole. Rotu on kuitenkin säilyttänyt monia työkoiralta toivottavista luonne- ja rakenneominaisuuksista nykypäivään asti, ja harrastuskäytön sekä palveluskoirastatuksen myötä etenkin pohjoismaista kantaa pidetään monipuolisena, sekä erilaisiin koiraurheilulajeihin, että näyttelyihin soveltuvina harrastuskoirina.

Palvelus- ja pelastuskoirakokeet mittaavat koiran luonne- ja käyttöominaisuuksia monipuolisimmin käytettävissä olevista koemuodoista. Palveluskoirakoetta voidaan pitää myös hyvänä fyysisen suorituskyvyn mittarina. Tottelevaisuuskoe ja agility antavat myös tietoa koiran koulutettavuudesta. Vaikka sileäkarvaisen collien käyttö nykypäivänä paimennustehäviin muutoin kuin harrasteena on harvinaista, myös paimennustaipumusta pyritään rodun piirissä kartoittamaan ja ylläpitämään.

Palveluskoirakokeet

Sileäkarvaisissa collieissa on käyttövalioita yhteensä 5. SM-tasolla collieita on kilpaillut muutamia. Palveluskoirakoe on paimennuskokeen ohella collieiden rodunomainen koe.

Palveluskoirakoe koostuu tottelevaisuus- ja maasto-osuudesta, joista molemmista koiran tarvitsee saavuttaa hyväksytty pistemäärä saadakseen koulutustunnuksen. Tottelevaisuusosuudessa testataan myös koiran suhtautuminen laukauksiin. Poikkeuksen tekevät erikoisjalkikoe, jossa ei ole tottelevaisuusosuutta sekä käyttäytymiskoe, joka on palveluskoirakokeiden esikoe, joka testaa ennemminkin koiran yhteiskuntakelpoisuutta kuin koulutettavuutta maastolajeihin. Palveluskoiralajeissa menestyvällä koiralla täytyy olla taisteluhalu, toimintakykyä ja riittävän hyvä hermorakenne. Liiallinen pehmeys ja arkuus haittaavat tavoitteellista koulutusta. Seuraavan sivun kuvassa on esitetty vuosittaiset osallistujamäärät palveluskoirakokeisiin.

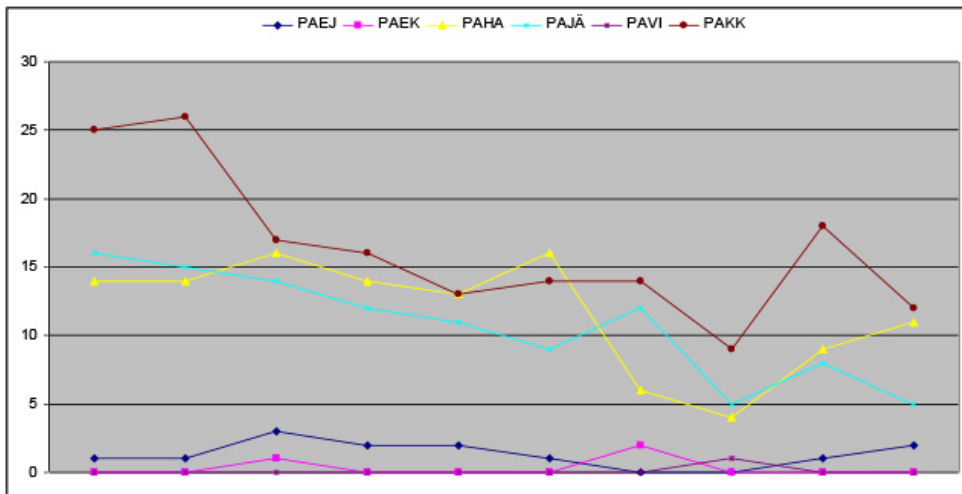

Kuva 10. Palveluskoirakokeissa käyneiden lyhytkarvaisten collieiden määrä ja kokeista tuloksen saavuttaneiden koirien määrä vuosittain. Määrissä ei ole huomioitu käyttäytymiskokeeseen osallistuneita koiria.

Harrastajamäärät ovat olleet aina suhteellisen pieniä rekisteröityjen koirien määrään nähden.

Sileäkarvaisten collieiden osallistumismäärät palveluskoirakokeisiin olivat edellisen JTO:n tarkastelussa (2002-2011) tasaisessa hienoisessa kasvussa, mutta määrät ovat taas kääntyneet laskuun.

Seuraavassa kuvassa on esitetty sileäkarvaisten collieiden eri palveluskoiralajeihin osallistumismäärät vuosittain.

Kuva 11. Eri palveluskoiralajeihin osallistuneiden lyhytkarvaisten collieiden määrä vuosittain.

Korkein kuvaaja kuvastaa käyttäytymiskokeeseen (PAKK, BH) osallistuneiden sileäkarvaisten collieiden määrää. BH-koe toimii esikokeena palveluskoirakokeille, sen hyväksytyt suorittaminen on edellytys sille, että pk-kokeisiin saa osallistua. Käyttäytymiskokeeseen osallistuu melko paljon collieita, mutta valittavan vain pieni osa osallistuu enää varsinaisiin palveluskoirakokeisiin.

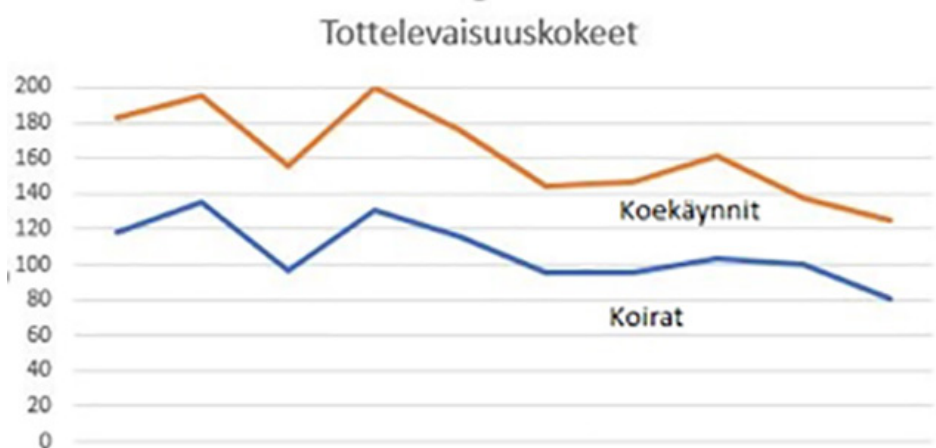
Haku (PAHA)- ja jälkikoe (PAJÄ) ovat olleet selkeästi suosituimmat lajit, parin viimeisen vuoden ajan ne ovat olleet suosiossa tasavertaisia. Viestikoe (PAVI) on menettänyt suosionsa täysin, vain 1 sk collie on startannut viestillä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tosin täytyy muistaa, että viestikokeita järjestetään nykyisin hyvin vähän ja harrastajamäärät muidenkin rotujen parissa ovat laskeneet. Etsintäkokeeseen (PAEK) (aiemmin yleiskoe) ja erikoisjäljelle (PAEJ) on osallistunut vain muutamia sileäkarvaisia collieita.

Tottelevaisuuskoe

Tottelevaisuuskoe (TOKO) on avoin kaikille roduille, myös sekarotuisille. Kynnys osallistua tottelevaisuuskokeisiin on alhaisempi verrattuna palveluskoirakokeisiin, sillä tottelevaisuuskoe koostuu vain tottelevaisuusosuudesta. Lisäksi useimmilla paikkakunnilla on mahdollisuus osallistua ohjattuun harjoitteluun ja käytettävissä on kunnan harjoitusolosuhteet. Kokeissa testataan ohjaajan ja koiran välistä yhteistyötä. Tottelevaisuuskoe on jaettu neljään luokkaan: alokas-, avoin, voittaja- ja erikoisvoittajaluokka.

Sileäkarvaisesta collieista tuli ensimmäisen kerran tottelevaisuusvalio vuonna 2001. Kaikkiaan tottelevaisuusvalioita on 12 (12/2017).

Seuraavassa kuvassa tarkastellaan tottelevaisuuskokeisiin vuosina 2008–2017 osallistuneiden koirien määrää. Lisäksi on esitetty koekertojen määrät vuosittain.

Kuva 12. Tottelevaisuuskokeisiin osallistuneiden sileäkarvaisten collieiden määrä ja koekertojen määrä ajalla 2008–2017

Tottelevaisuuskokeiden suosio on kääntynyt laskusuuntaan. Rally-tokon nopeasti kasvanut suosio syönee omalta osaltaan tottelevaisuuskokeiden lukemia.

Rally-toko

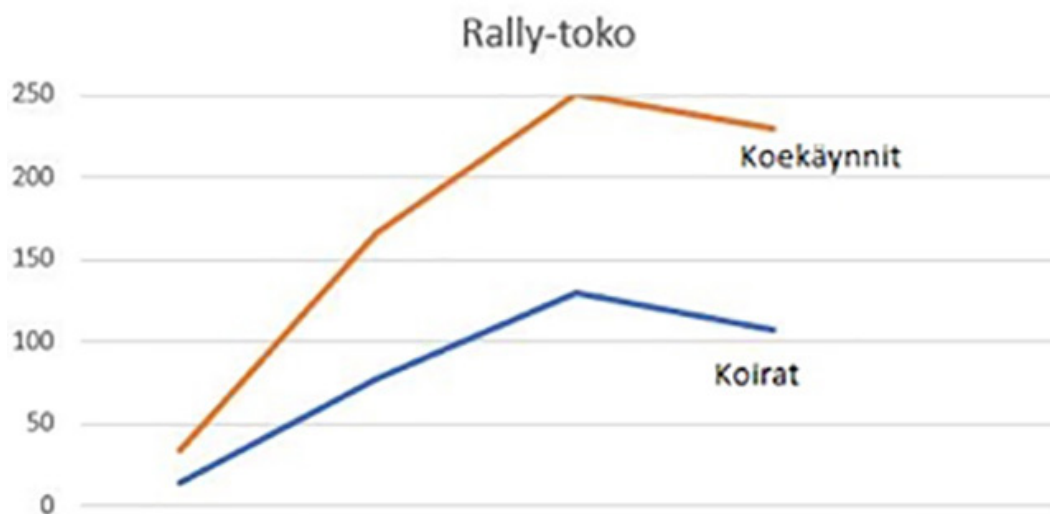
Rally-tokosta tuli Suomessa virallinen laji 1.5.2014. Se on 2000-luvun alkupuolella Yhdysvalloissa kehitetty laji, joka yhdistää elementtejä tokosta, agilitystä ja koiratanssista. Siinä tärkeintä on ohjaajan ja koiran iloinen yhteistyö, ei niinkään seuraamisen pillkuntarkka paikka tai asennon millintarkka suoruus. Koiraa saa ohjata sekä suullisin käskyin, että käsi-merkein ja kannustaa koko suorituksen ajan. Rally-toko kehitettiin siis aivan tavallisia koiranomistajia ajatellen ja sen päätavoitteena onkin saada aikaan koiria, jotka on koulutettu käyttäytymään hyvin kotona, yleisillä paikoilla sekä muiden koirien läheisyydessä.

Rally-tokossa on neljä luokkaa: alokas-, avoin-, voittaja- ja mestariluokka. Näistä alokasluokka suoritetaan taluttimessa ja muissa luokissa koira suorittaa radan vapaana. Koirakon saavutettua luokassaan kolme vähintään 70 pisteen hyväksytyä tulosta, on sen siirryttävä seuraavaan tasoluokkaan. Kolmesta hyväksytystä tuloksesta luokassaan koirakolle myönnetään koulutustunnus RTK1-4. Hyväksytyt tulokset on vähintään 70 pistettä maksimipisteiden ollessa kaikissa luokissa 100 p. Pistevähennyksiä tuomitaan paitsi väärin suoritetuista liikkeistä, myös esimerkiksi taluttimen kiristymisestä, liiallisesta vinoudesta, haluttomuudesta ja hitaudesta, nuuskuttelusta, kyltteihin tai houkutukseen koskemisesta tai liian kovasta komentamisesta. Kehuminen sen sijaan on sallittua ja jopa toivottavaa koko suorituksen ajan!

Rally-tokon on lajina tarkoitus sopia kaikille ihmisille ja kaikille koirille. Rally-toko on alokasluokassa vielä helppoa ja kynnys kisaamaan on tarkoituksella mahdollisimman matala. Ylemmissä luokissa riittää sitten haastetta tavoitteellisemmillekin ohjaajille ja kouluttajille.

(<http://www.rally-toko.fi/sivusto/rally-toko/> 12.3.2018)

Rally-tokosta on hyvin lyhyessä ajassa tullut suosittu laji. Rally-tokovalioitakin on ehtinyt syntyä jo 1 (12/2017).

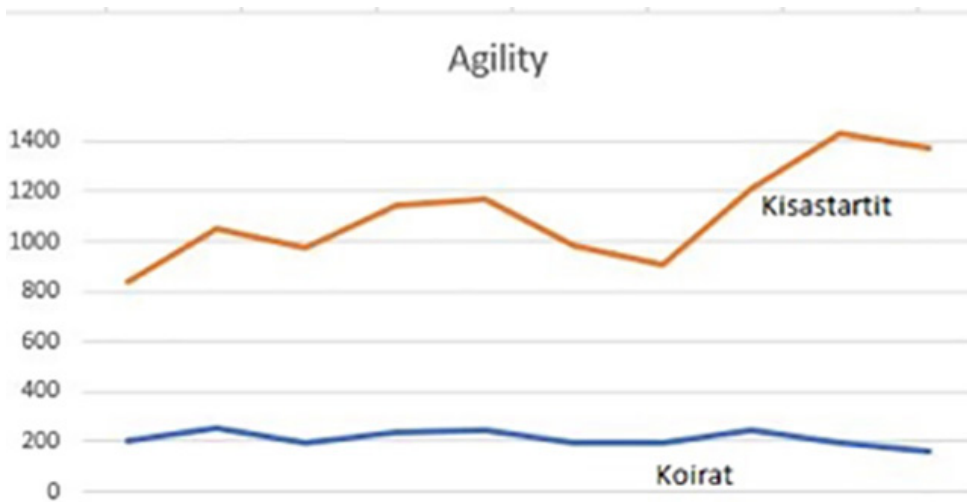

Kuva 13. Rally-tokokokeisiin osallistuneiden määrä ja koekertojen määrä 2014-2017

Agility

Ensimmäiset agilitykilpailut pidettiin vuonna 1989 ja laji tuli harrastajien suosioon 1990-luvun alussa. Agility on koiraurheilua, jossa myös omistajan tulee olla hyvässä kunnossa. Agilityssä menestymiseen vaaditaan koiran ja ohjaajan saumattomaa yhteistyötä, hyvää fyysistä kuntoa ja toimintakykyä. Laji on tullut hyvin suosituksi collieharrastajien keskuudessa.

Rodun ensimmäinen agilityvalion arvo Suomessa saavutettiin vuonna 2002. Tällä hetkellä (12/2017) agilityvalioita on 14. SM-tasolla kilpailee vuosittain useampi sileäkarvainen collie. Agilityn suosio on säilyttänyt tasaisena. Vaikka kisaavien koirakoiden määrä on pysynyt suht. tasaisena, starttimäärät ovat nousseet reilusti.

Kuva 14. Agilityyn osallistuneiden määrä ja kisastarttien määrä 2008-2017

Paimennuskokeet

EPÄVIRALLINEN COLLIEIDEN PAIMENNUSTAIPUMUSKOE (SCY)

Vuonna 2011 SCY:n hallitus päätti ottaa collieiden oman paimennustaipumuskokeen yhdistyksemme sisäiseen käyttöön. Paimennustaipumuskokeen tarkoituksena on tutkia koiran luontaista rodunomaista paimennustaipumusta tilanteissa, joissa se kohtaa lampaista. Löytyykö koirasta sisäsyntyistä auktoriteettia paimennettavia kohtaan vai ei. Koiran tulee ansaita kunnioitus omalla toiminnallaan ja lampaiden tulee vuorostaan kunnioittaa koira. Asetelman tulee olla selvä, paimen ja paimennettava. Tällöin puhutaan paimentamisesta, joka on käytännössä paimennettavien eläinten, kuten lampaiden, siirtämistä koiran avustuksella laitumelta toisaalle, paimennettavia kunnioittaen. Osasta koiria on tähän työhön luonnostaan, osa voi vaatia lisäsyöttelyä, eli peittyneen paimennustaipumuksen kaivamista esiin lisäharjoittelulla.

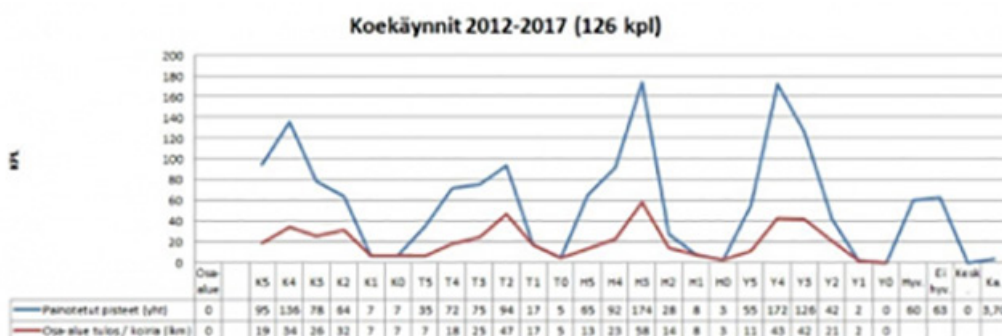
Paimennustaipumuskokeessa on neljä osiota; kiinnostus lampaisiin, taipumus hallita lampaista, henkinen kestävyys ja yhteistyökyky ohjaajan kanssa. Hyvä paimennustaipumuksen omaava koira haluaa kiertää lampaiden taakse, tuoda lampaat ohjaajalleen sekä kuuntelee ja toteuttaa tarkasti annettuja ohjeita.

Saatua koetulosta käytetään koiran paimennustaipumuksen tason määrittämiseen, koulutuskelpoisuuden arviointiin ja se antaa viitteitä myös koiran jalostuskelpoisuudesta paimennustaipumuksen osalta.

Collieiden paimennustaipumusta on mitattu yhdistyksen omalla epävirallisella paimennustaipumuskokeella kesästä 2012 lähtien, eli kuuden paimennuskauden verran. Kaikkiaan tähän mennessä on rekisteröity 126 koesuoritusta (pk & sk). Otos ei ole vielä kovin laaja, mutta antaa viitteitä osa-alueista, joissa havaitaan vahvuuksia ja joissa on puutteita.

- Kiinnostus lampaista osio (K5-K0): painottuu arvosanaan 4 (kiinnostus on hyvällä tasolla)
- Taipumus hallita lampaista osio (T5-T0): painottuen arvosanaan 2 (hallinta puutteellista, kehityskohde)
- Henkinen kestävyys osio (H5-H0): painottuu arvosanaan 3 (ei ota liikaa itseensä vastoinkäymisiä, palaa töihin)
- Yhteistyö ohjaajan kanssa (Y5-Y0): painottuen arvosanaan 4 (yhteistyö hyvällä tasolla)

Läpäistäkseen paimennustaipumus-kokeen tulee koiran saada: 'kiinnostus', 'taipumus hallita lampaista ja 'henkinen kestävyys' osioiden pisteiden keskiarvoksi vähintään 3, 'yhteistyökyky' osio ei vaikuta koetulokseen (kuvastaa koiran ja ohjaajan suhdetta, koulutustasoa). Hyväksytysti paimennustaipumuskokeen on suorittanut 17 sileäkarvaista collieta.

Kuva 15. Paimennustaipumussuoritukset (sk & pk). K=kiinnostus lampaisiin, T=taipumus hallita lampaista, H=henkinen kestävyys, Y=yhteistyökyky/ohjattavuus

Rotujärjestön tavoitteena on perehdyttää lisää arvostelevia tuomareita ja koetoimitsijoita paimennustaipumuskokeen laajentamiseksi koko SCY:n toiminta-alueen kattavaksi. Paimennustaipumuskokeita järjestetään alaosastojen paimennuspäivien yhteydessä sekä erillisinä iltakokeina.

MUU PAIMENNUSKOETOIMINTA (SKL, FCI)

Collieilla on osallistumisoikeus 1.5.2012 voimaantuneisiin FCI:n virallisiin paimennus- ja paimennustaipumuskokeisiin (PAIM, PAIM-T, PAIM-E), paimentaville roduille FCI:n roturyhmistä 1, 2 ja 5, poissulkien bordercolliet ja kelpiet. Näihin kokeisiin on osallistunut vain yksittäisiä koiria.

4.2.7 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Collieille on ominaista hyvä sopeutumiskyky ja mukautuminen erilaisiin elämäntilanteisiin. Sileäkarvaista collieta pidetään yleisesti aktiivisena, mutta niin sanottuna helppona rotuna, joka sopii myös aloittelijalle ja ensimmäiseksi koiraksi. Rotumääritelmä kuvaa sileäkarvaisen collieta sanoin: Iloinen ja ystävällinen, ei koskaan hermostunut eikä vihainen. Rotu sopiikin mainiosti myös perhekoiraksi. Myös laumakoirina sileäkarvaiset colliet tulevat keskimäärin hyvin toimeen, myös oman sukupuolen edustajien kanssa. Collieille on tyypillistä 'sosiaalinen älykkyys', joka mahdollistaa normaalin laumakäyttäytymisen ja nyky-yhteiskuntaan hyvin soveltuvan arkikäytöksen. Vaikka kyse on osaltaan tapakasvatukseen liittyvästä asiasta, tulee piirre ottaa jalostuksessa huomioon.

Aiemmin osiossa 4.2.5 on käyty läpi Suomen Collieyhdistyksen julkaiseman luonnekyselyn tilanne. Kyselyssä ei ole käynyt ilmi merkittäviä arkikäyttäytymiseen liittyviä ongelmia.

KoiraNet-tietokantaan luonteeseen tai käyttäytymiseen liittyvät ongelmat on merkitty lopetussyyksi 17:lle koiralle. Määrä ei ole suuri ja tämän tyyppisten tietojen voidaan olettaa päätyvän tilastoihin muita syitä helpommin.

Lisääntymiskäyttäytymiseen liittyviä ongelmia on rodussa vähän. Tyypillisimmin ne liittyvät kokemattomien koirien ensimmäisiin astutuksiin ja kasvattajan kärsimättömyyteen. Jalostustoimikunnan tietoon on tullut vain yksittäistapauksina vakavampia lisääntymiskäyttäytymisen häiriöitä, jolloin emä on tarkoituksellisesti vahingoittanut pentujaan. Urosten astumisvaikeudet alkavat tyypillisesti lisääntyä iän myötä, etenkin kokemattomilla uroksilla. Kasvattajat päätyvät hyvin harvoin keinosiemennykseen luonnollisen astutuksen korvaajana. Jonkin verran joudutaan turvautumaan keisarileikkauksiin, lähinnä polttoheikkouden vuoksi, mutta pääsääntöisesti synnytykset ovat helppoja ja narttu hoitaa pentunsa hyvin.

Collieurosten sukupuolivietissä on silloin tällöin havaittu puutteita. Ongelma ei ole yksiselitteinen, ja sen ilmeneminen riippuu osaltaan koiran muista luonneominaisuuksista sekä ympäristötekijöistä. Yleisesti ollaan kuitenkin sitä mieltä, että jalostukseen käytettävän uroksen tulisi aina osoittaa normaalia kiinnostusta kiimaista narttua kohtaan ja nartun tulee osoittaa normaaliin kiiman huippuvaiheeseen kuuluvia käyttäytymismerkkejä uroksen lähestyessä sitä.

4.2.8 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista

Sileäkarvaisen collien rodunomaista luonnetta ja käyttäytymistä tulee arvioida siitä lähtökohdasta, että kyseessä on paimentaustainen palveluskoira. Rotumääritelmä painottaa älykkyyttä ja toiminnanhalua, unohtamatta että rodun tulee olla myös Iloinen, ystävällinen ja hyvähermoinen.

Rodun luonteen ongelmina voidaan pitää seurakoiramaistumista ja käyttöominaisuuksien ja viettien heikentymistä, sekä puutteita rohkeudessa ja kovuudessa. Kyseiset ominaisuudet ovat tärkeitä koiran käyttötarkoituksesta riippumatta, ja niiden parantamisen tulisi olla ensisijaisia jalostustavoitteita koko rodussa.

Luonnetesti, MH-kuvaus ja palveluskoirakokeet ovat ensisijaisia jalostuksellisia mittareita rodun luonneominaisuuksien tasolle. Niiden antamaa tietoa tulee hyödyntää mahdollisuuksien mukaan jalostusvalintoja tehtäessä. Erytishuomiota tulisi kiinnittää ominaisuuksiin, jotka ovat rodussa keskimääräisesti heikoimpia: toimintakyky, taisteluhalu ja kovuus. Yleiskuvaltaan huonohermoisia tai arkoja koiria ei tule käyttää jalostukseen ollenkaan, ja kasvattajien tulisikin olla entistä kriittisempiä arvioidessaan jalostuskoiriensa luonteellista tasoa etenkin hermorakenteen osalta. Kasvattajien oma kritiikki koiriaan kohtaan on muutenkin oleellinen avain luonteiden kehittämiseen, koska testit eivät mittaa riittävän hyvin luonneominaisuuksien perinnöllisiä aspekteja.

Rotujärjestön tulee motivoida entistä voimakkaammin kasvattajia huomioimaan luonneominaisuudet jalostustyössä. Eri-laisen koetoiminnan ja luonnetestien sekä MH-kuvausten järjestämisellä pyritään tukemaan collieiden osallistumisaktiivisuutta luonneominaisuuksia kartoittaviin koemuotoihin. Ulkomuototuomarien koulutukseen liittyen pyritään vaikuttamaan siihen, ettei selvästi epävarmoja koiria saisi palkita näyttelyissä.

4.3 Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Lonkkaniveldysplasia

Vuoden 2014 alusta lähtien rekisteröinnin raja-arvona on ollut lonkkaniveldysplasian aste C ja lonkkakuvaustuloksen C saanut koira voidaan parittaa vain tuloksen A saaneen koiran kanssa. Koiran tulee olla kuvattaessa vähintään 12 kk ikäinen, jotta se voi saada virallisen lausunnon.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston/nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määrittellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä silmämääräisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana. Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja lonkkaniveletkin stabiloituvat. Yleensä kipukin helpottaa tässä iässä.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa yleensä nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri genejä. Myös ympäristöllä on vaikutusta lonkkavian ilmenemiseen ja vaikeusasteeseen

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja, kuten esimerkiksi lantion häpyluun lämpöluudutus, on myös olemassa. Huomioitavaa on, että kirurgisesti hoidettua koiraa ei saa käyttää jalostukseen ja se tulisi siirtää EJ-rekisteriin.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, mutta yleisintä se on suurilla ja jättiroduilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivel-kapselin tulehduksesta tai luumalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä. Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhyppele”, ylösnousuvaikeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksateleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä. Oireilu laitetaan usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu useimmilla roduilla röntgenkuivissa sairaiksi todettujen yksilöiden karsimiseen jalostuksesta. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen. Ilmiasuunkin perustuvan jalostusvalinnan pitäisi johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista eikä lonkkavikaisia käytetä jalostukseen. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kynnärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.

Suomessa arvostelussa käytetään FCI:n vahvistamaa kansainvälistä lonkkaniveldysplasian arvosteluasteikkoa:

- A ei muutoksia: Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset. Lonkkamaljakon kraniolateraalinen reuna piirtyy terävänä ja on lievästi pyöristynyt. Nivelrako on tiivis ja tasainen. Norbergin asteikko veto-asennossa noin 105° (suosituksena).
- B lähes normaali / rajatapaus: Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat vähän epäyhdenmukaiset ja Norbergin asteikko vetoasennossa lähellä 105°, tai reisiluun pään keskus on mediaalisesti lonkkamaljakon dorsaalireunaan nähden ja reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset.
- C lievä: Reisiluun pää ja lonkkamalja eivät ole yhdenmukaiset, Norbergin asteikko on noin 100° ja/tai lonkkamaljakon kraniolateraalinen reuna on vähän mataloitunut. Epätasaisuutta tai korkeintaan lieviä nivelrikkomuutoksia lonkkamaljan kraniaali-, kaudaali- tai dorsaalireunassa tai reisiluun päässä tai kaulassa.
- D kohtalainen (keskivaikea): Selvää epätasaisuutta reisiluun päässä ja lonkkamaljakossa, subluksaatio. Norbergin asteikko on suurempi kuin 90° (vain suosituksena). Lonkkamaljakon kraniolateraalireuna tasaan-tunut ja/tai nivelrikon merkkejä.
- E vaikea: Selvästi dysplastinen lonkkanivel. Esim. luksaatio tai selvä subluksaatio, Nordbergin asteikko alle 90°, selvä lonkkamaljakon kraniaalireunan tasaantuminen, reisiluun pään epämuotoisuus (sienimäinen, tasaantunut) tai muut nivelrikkomuutokset. Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 6 vuoden ikään saakka. Tämän jälkeen arvostelussa on otettava huomioon koiran ikä ja erityisesti sekundäärinivelrikko.

(Lähde: Koiran lonkkanivelen kasvuhäiriö, ELL Anu Lappalainen 28.3.2018 <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/lonkkanivelen>)

Sileäkarvainen collie lisättiin toukokuussa 2012 Suomen Kennelliiton lonkkaaindeksi-laskentaan. BLUP-indeksi on ennuste koiran jalostusarvosta kyseisessä ominaisuudessa. Koiran indeksiin vaikuttavat paitsi sen oma tulos, myös kaikki sukulaistulokset. Lisäksi indeksien laskennassa otetaan huomioon tuloksiin vaikuttavia ympäristötekijöitä. BLUP-indeksi kuvastaa koiran tasoa suhteessa vertailujoukon eli laskennassa mukana olleiden saman rodun koirien keskitasoon. Kunkin rodun indeksit standardoidaan siten, että kyseisen vertailujoukon keskiarvoksi tulee 100. Eri roduille ja saman rodun eri maissa oleville populaatioille lasketut indeksit eivät ole vertailukelpoisia keskenään, koska kussakin populaatiossa on hieman erilainen keskiarvo sekä erilaiset ympäristövaikutukset.

Mitä parempi lonkkatilanne rodussa on, sitä huonomman indeksin saa esimerkiksi B- tai C-lonkkainen koira. Jos rodun lonkat ovat keskimäärin A:tä, on sadan indeksipisteen koira tässä rodussa A-tasoinen. Tällöin jo pieni poikkeama terveestä lonkasta koiralla itsellään tai sen lähisukulaisella aiheuttaa helposti indeksin putoamisen rodun keskitasosta.

Tässä yhteydessä määriteltiin myös lonkkaniveldysplasian periytymisaste, joka vaikuttaa indeksin laskentaan. Periytymisasteeksi on määritelty 0,31 (heinäkuulta 2013). Periytymisaste kuvaa aineiston käyttökelpoisuutta ominaisuuden jalostuksessa. Se kertoo, kuinka paljon perinnöllisiä eroja saadaan aineiston perusteella koirajoukosta näkyviin. Jalostuksessa voidaan edistyä, jos periytymisaste on yli nollan. Periytymisastetta pidetään kohtalaisena, jos se on yli 0,20, ja korkeana, jos se on yli 0,35-0,40. Silloin jalostuksessa voidaan edetä hyvinkin nopeasti ko. ominaisuuden suhteen. Periytymisaste ei ole vakioluku. Samankin ominaisuuden periytymisaste vaihtelee eri populaatioissa, riippuen perinnöllisten erojen määrästä ja erilaisista ympäristötekijöistä. Jos ominaisuuden jalostamisessa edistytään, periytymisaste pienenee, koska eläinten väliset perinnölliset erot vähenevät ja ympäristövaikutusten suhteellinen osuus kasvaa. (Periytymisaste, MTT Katariina Mäki 28.3.18 <https://www.kennelliitto.fi/periytymisaste>)

Perimällä on siis tärkeä osuus lonkkaniveldysplasiassa, ja sitä kautta jalostusvalinta tilanteen parantamiseksi on mahdollista. Muita vian syntyyn vaikuttavia tekijöitä ovat kasvuolosuhteet kuten kasvuajan ruokinta, ylipaino, rasitus tai nopeakasvuisuus pentuiässä. Myös kuvausikä ja kuvaustilanteella saattaa olla vaikutusta lonkkatulokseen.

Vuosi	A		B		C		D		Yhteensä
2008	97	85 %	15	13 %	2	2 %	0	0 %	114
2009	65	89 %	5	7 %	3	4 %	0	0 %	73
2010	110	92 %	8	7 %	1	1 %	0	0 %	120
2011	98	92 %	8	7 %	1	1 %	0	0 %	107
2012	69	90 %	6	8 %	1	1 %	1	1 %	77
2013	89	86 %	13	13 %	1	1 %	0	0 %	103
2014	67	78 %	15	17 %	2	2 %	2	2 %	86
2015	67	88 %	7	9 %	1	1 %	1	1 %	76
2016	93	85 %	13	12 %	3	3 %	0	0 %	109
2017	71	83 %	14	16 %	0	0 %	1	1 %	86
Yhteensä	826	87 %	104	11 %	15	2 %	6	0 %	951

Taulukko 22. Lonkkatutkimusten määrät ja tulokset vuosina 2008–2017. Tulosten kohdalla on ilmoitettu myös kunkin tuloksen osuus kaikista tutkituista. Vakavin aste (E) on jätetty tilastosta pois (ei yhtään E-tulosta). Lähde: KoiraNetjalostustietojärjestelmä.

E-astetta ei ole todettu yhdelläkään virallisesti kuvatulla koiralla. D- ja C-asteita on löytynyt vain 21 kappaletta tarkastelujaksoon kuuluvan 10 vuoden aikana. 98 %:lla kuvatuista koirista on terveiksi luokiteltavat lonkat (11% B ja 87 % A). Tilaston perusteella lonkkaniveldysplasian tilanne rodussa on erinomainen. Vuosina 2007–2016 syntyneistä koirista on tutkittu virallisesti 44 %. Vaikka määrä on aavistuksen noussut edellisen JTON tarkastelujaksolta (42->44%) kuvattujen osuus on silti suhteellisen alhainen.

Kyynärniveldysplasia

Kyynärnivelen kuvauspakko tuli PEVISA-ohjelmaan vuonna 2014. Rekisteröinnin raja-arvona on aste 1.

Kyynärnivelen kasvuhäiriön (engl. elbow dysplasia, ED) eri muotoja ovat varislisäkkeen (processus coronoideus) sisemmän osan sairaus, olkaluun nivelnastan (condylus humeralis) sisemmän osan osteokondroosi ja kiinnittymätön kyynär-

pään uloke (processus anconaeus). Kyynärnivelen inkongruenssia (nivelpintojen epäyhdenmukaisuutta) pidetään tärkeänä syynä kaikkiin edellä mainittuihin kasvuhäiriöihin ja myös se lasketaan kyynärnivelen kasvuhäiriöksi.

Kyynärnivelen kasvuhäiriön periytyminen on kvantitatiivista eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Kasvuhäiriön tyyppi vaihtelee eri roduilla, mikä viittaa siihen, että aiheuttajina ovat eri geenit. Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykykäsityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnyssä, mutta myös ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä.

Kaikissa kyynärnivelen kasvuhäiriöissä oireet alkavat keskimäärin 4 – 7 kuukauden iässä. Tyypillinen oire on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Ontuminen voi olla jatkuvaa tai ajoittaista. Omistajan voi olla vaikea havaita koiran ontumista, jos kasvuhäiriö on molemminpuolinen. Toisinaan kasvuhäiriö on molemmissa kyynärnivelistä, vaikka koira ontuu vain toista jalkaa. Usein oireet huomataan vasta aikuisiällä ja silloin oireet johtuvat kasvuhäiriön seurauksena kehittyneestä nivelrikosta. Kiinnittymätön kyynärpään uloke ei välttämättä oireile nuorella koiralla ja se voi olla röntgenkuvauksen sivulöydös.

Kasvuhäiriöiden ja niiden erilaisten kirurgisten hoitojen tehosta ja pitkäaikaisennusteesta ei ole olemassa kattavia tutkimuksia. Leikkaushoidon hyöty on epävarma, jos nivelessä on jo selvät nivelrikon merkit. Kaikkien kyynärnivelen kasvuhäiriöiden seurauksena on ainakin hoitamattomana yleensä nivelrikko. Leikattuunkin jalkaan kehittyy usein jonkin asteinen nivelrikko, mutta sen määrä voi olla vähäisempää ja se voi kehittyä myöhemmin kuin ilman leikkausta hoidetussa nivelessä. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koira yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko, koska koiran painosta noin 60 % on etuosalla. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painon pudotus, liikunnan rajoitus ja tarvittaessa käytetään myös tulehduskipulääkkeitä. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteeseen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä. (Kyynärnivelen kasvuhäiriöt, ELT Anu Lappalainen 28.3.18 <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnollisista-sairauksista/kyynarnivelen-kasvuhairiot>)

Suomessa arvostelussa käytetään IEWG:n (International Elbow Working Group) esittämää kansainvälistä kyynärniveldysplasian arvosteluasteikkoa:

0 = Ei muutoksia

1= lievät muutokset Lievät nivelrikkomuutokset (artroosi) yleensä ensiksi kyynärpään ulokkeen (processus anconaeus) yläpinnassa (2 mm vahvuuteen saakka).

2= kohtalaiset muutokset Edellä mainittuja muutoksia 5 mm saakka ja/tai muutoksia värttinäluun nivelosassa, varisliäkkeessä (processus coronoideus) ja/tai lievää epämuotoisuutta.

3= voimakkaat muutokset Edellisen ylittävät rappeutumismuutokset/voimakas epämuotoisuus. Kiinnittymätön processus anconaeus.

Vuosi	0		1		2		3		Yhteensä
2008	79	93 %	3	4 %	2	2 %	1	1 %	85
2009	66	96 %	2	3 %	1	1 %	0	0 %	69
2010	92	91 %	7	7 %	1	1 %	1	1 %	101
2011	97	93 %	5	5 %	2	2 %	0	0 %	104
2012	67	93 %	4	6 %	0	0 %	1	1 %	72
2013	104	94 %	5	5 %	2	2 %	0	0 %	111
2014	81	93 %	5	6 %	1	1 %	0	0 %	87
2015	68	99 %	1	1 %	0	0 %	0	0 %	69
2016	105	95 %	4	4 %	2	2 %	0	0 %	111
2017	81	94 %	4	5 %	0	0 %	1	1 %	86
Yhteensä	840	94 %	40	4 %	11	1 %	4	0 %	895

Taulukko 23. Kyynärniveltutkimusten määrät ja tulokset vuosina 2008–2017. Tulosten kohdalla on ilmoitettu myös kunkin tuloksen osuus kaikista tutkituista. Lähde: KoiraNetjalostustietojärjestelmä.

3-aste on todettu 4 koiralla, 2-aste 11 koiralla ja 1-aste 40 koiralla tarkastelujaksoon kuuluvan 10 v aikana. 94%:lla kuvatuista koirista on terveet kyynärpäät (0). Tilaston perusteella kyynärniveldysplasian tilanne rodussa on erittäin hyvä.

Vuosina 2007–2016 syntyneistä koirista on kyynärpäiltään tutkittu virallisesti 42%. Määrä on selvästi noussut edellisistä tarkastelujaksoista (17,5% ->34%->42%). Viimeisin nousu johtuu siitä, että kyynärkuvaus on nykyään mukana PEVI-SA-ohjelmassa.

Collie Eye Anomaly (CEA)

Silmätarkastuspakko otettiin mukaan PEVISA-ohjelmaan vuoden 1988 alusta. Vanhempien virallinen silmätarkastus on vaatimuksena pentujen rekisteröinnille. Rotujärjestö suosittelee pentusilmätarkastusta ennen kymmenen viikon ikää. Collie tulee myös tarkastaa aikuisena uudelleen (alle yhden vuoden iässä annettu silmätarkastustulos on voimassa vain vuoden).

CEA on colliesukuisilla roduilla esiintyvä, resessiivisesti periytyvä sairaus. CEA ilmenee yleensä molemmissa silmissä, mutta muutokset voivat olla kummassakin silmässä erilaisia. Vika on synnynnäinen ja kohdistuu lähinnä silmän kovalkalvon ja suonikalvon sikiöaikaiseen muodostumiseen. Kehityshäiriö ilmenee lähinnä silmämunan takimmaisissa osissa. CEA:n voi todeta silmiin erikoistunut eläinlääkäri silmänpohjatutkimuksessa silmäpeilillä. CEA ei ole etenevä vika ja se jaetaan kolmeen eri muotoon:

CRD eli CH, CEA:n lievin ja yleisin muoto, tarkoittaa suoni- ja verkkokalvon vajaakehitystä, joka ei vaikuta koiran näkökykyyn. CRD eli CH voi peittyä silmän kehittyessä.

Coloboma on silmäpohjan pullistuma; kuoppa tai reikä näköhermon tyvässä. Sen aiheuttaa sikiökauden aikainen puutteellinen näköhermonystyn tukilevyn sulkeutuminen. Coloboma-muutosten vaikutus näkökykyyn riippuu muutoksen laajuudesta ja sijainnista.

Ablaatiolla, CEA:n vakavimmalla muodolla, tarkoitetaan verkkokalvon joko osittaista tai täydellistä irtautumista. Verkkokalvo voi irrota myös tapaturmaisesti, jolloin kyseessä ei ole cea-muutos. Pahimmillaan ablaatio saattaa johtaa silmän sokeutumiseen.

Pentueita eri-ikäisinä tutkittaessa on tullut ilmi, että CRD voi peittyä jo noin 7-viikkoisena tai jopa aiemmin. Colliet tulee tutkia sekä pentuna että aikuisena, koska silloin saadaan paras varmuus niin peittyvän CRD:n kuin mahdollisesti pienestä pennun silmästä huomaamatta jäävän colobomankin suhteen.

Koiralta, jolla on todettu pentuna CEA ja aikuisena muutoksia ei ole löydetty, löytyy Kennelliiton jalostus-tietojärjestelmässä CEA-merkintä. Kuitenkin koira, jota ei ole tutkittu pentuna ja joka aikuisena tutkitaan terveeksi, on saman tietojärjestelmän mukaan pelkästään terve.

Nykyään lähes kaikki pennut silmätarkastetaan ennen luovutusta.

Vuosi	Rekisteröity	Tutkittu	%	CEA-vapaa	%	CRD	%	Colob.	%	Ablaatio	%
2008	192	144	75 %	130	90 %	12	8 %	2	1 %		
2009	213	169	79 %	152	90 %	17	10 %				
2010	195	169	87 %	144	85 %	25	15 %				
2011	162	157	97 %	134	85 %	20	13 %	2	1 %	1	1 %
2012	269	253	94 %	225	89 %	27	11 %	1	0 %		
2013	179	179	100 %	169	94 %	10	6 %				
2014	147	146	99 %	134	92 %	12	8 %				
2015	211	206	98 %	200	97 %	5	2 %	1	1 %		
2016	162	157	97 %	152	97 %	5	3 %				
2017	153	136	89 %	124	91 %	11	8 %	1	1 %		
Yht.	1883	1716	91 %	1564	92 %	144	8 %	7	0 %	1	0 %

Taulukko 24. CEA-löydökset vuosina 2008–2017 rekisteröidyillä pennuilla. Tilastossa on esitetty alle kymmenen viikon iässä tutkitut pennut. Tulokset on poimittu koira kerrallaan Koiranet-jalostustietojärjestelmästä.

Seuraavasta taulukosta nähdään, että tutkittujen aikuisten koirien osuus rekisteröidyistä sekä eri CEA:n muotojen esiintyvyys on pysynyt melko tasaisena tarkasteltavalla ajanjaksolla. Colobomien ja ablatioiden katoaminen selittyy sillä, että nämä pennut menevät silmänsairaina kotikoiriksi, eikä tarvetta aikuistarkastukselle välttämättä koeta olevan.

Vuosi	Rekisteröity	Tutkittu	%	CEA-vapaa	%	CRD	%	Colob.	%	Ablaatio	%
2007	250	101	40 %	92	91 %	9	9 %				
2008	192	71	37 %	62	87 %	9	13 %				
2009	213	80	38 %	76	95 %	4	5 %				
2010	195	77	39 %	71	92 %	6	8 %				
2011	162	62	38 %	55	89 %	5	8 %	1	2 %	1	2 %
2012	269	97	36 %	87	90 %	10	10 %				
2013	179	68	38 %	65	96 %	3	4 %				
2014	147	47	32 %	43	91 %	4	9 %				
2015	211	62	29 %	61	98 %	1	2 %				
2016	162	47	29 %	45	96 %	2	4 %				
Yht.	1980	712	36 %	657	92 %	53	7 %	1	0 %	1	0 %

Taulukko 25. CEA-löydökset vuosina 2007–2016 rekisteröidyillä koirilla. Tilastossa on esitetty yli kymmenen viikon iässä tutkitut koirat. Jokainen koira on esitetty taulukossa vain kertaalleen. Tulokset on poimittu koi-ra kerrallaan KoiraNet-jalostustietojärjestelmästä.

CEA:n aiheuttaa mutaatio NHEJ1-geenissä (nonhomologous end joining factor 1), ja mutaatio voidaan todeta koiran perimästä geenitestin avulla (Lowe ym., 2003, Optigen® LLC, 2005, Parker ym., 2007). Koska CEA periytyy resessiivisesti, voidaan geenitestin avulla vähentää sairauden esiintymistä tunnistamalla ne yksilöt, jotka ovat ilmiänsuhtaan terveitä, mutta jotka kantavat sairauden aiheuttavaa mutaatiota. Mutaation kantajia ei tule sekoittaa niihin koiriin, joilla pentuna todetaan CRD eli CH, joka myöhemmin peittyy ja koiralla ei aikuisena todeta CEA:a. Nämä koirat ovat genotyypiltään huomattavasti geenimutaation suhteen ja periyttävät siis mutaation kaikille jälkeläisilleen. CEA:n ilmenemiseen eri muodossa (crd, coloboma, ablaatio) vaikuttavat erilliset modifikaattorigeenit. Seuraavassa taulukossa esitetään omistajien Suomen Collieyhdistyksen internet-foorumilla julkaisemat geenitestien tulokset. Tulosten tulkinnassa on huomioitava, että käytännössä geenitestillä pyritään lähinnä löytämään mahdolliset geneettisesti terveet yksilöt, joten koiria joiden tiedetään vanhempien tulosten perusteella olevan kantajia tai sairaita, ei yleensä testata.

Genotyyppi	Testattuja kpl	Osuus testatuista
normaali	112	56,3 %
kantaja	77	38,7 %
sairas	10	5,0 %
yht.	199	

Taulukko 26. CEA-geenitestattujen sileäkarvaisten collieiden eri genotyyppien lukumäärät ja osuudet testatuista vuoden 2017 loppuun mennessä. Lähde: Suomen Collieyhdistys ry:n internet-foorumi. Ei sisällä läheskään kaikkia testattuja, mutta parempaakaan lähettä ei tällä hetkellä ole.

4.3.2 Muita rodulla todettuja sairauksia

Silmäsairaudet

CEA:n lisäksi collieilla esiintyy jonkin verran muita silmäsairauksia, joiden esiintymistä tulisi seurata ja jotka tulisi huomioida jalostusvalintoja tehtäessä. Arvio näiden sairauksien yleisyydestä perustuu Suomen Ken-nelliiton KoiraNet-jalostustietojärjestelmään.

PHTVL/PHPV ilmenee sikiöaikaisten verisuonten jäänteinä linssin takapinnalla ja se saattaa aiheuttaa näköhäiriöitä ja sokeutta. Sileäkarvaisilla collieilla on todettu vain kaksi epäilyttävää tapausta (lausunto diagnoosi avoin). Näistä toinen on tarkastettu myöhemmin uudelleen ja saanut lausunnon terve. Collieroduissa kyseisen sairauden ei oleteta olevan samaa geneettistä laatua kuin niillä roduilla, joissa se on vastustettava perinnöllinen vika.

MPP (Membrana pupillaris persistens) eli PPM tarkoittaa iiriksen eli värikalvon kehityshäiriötä, jonka seurauksena normaalisti kasvun myötä surkastuvista verisuonista ja kalvorakenteista jää pysyviä rihmoja silmään. Muutokset ovat yleensä

lieviä ja niillä ei ole vaikutusta näkökykyyn. Joissakin tapauksissa rihmojen sijainti saattaa kuitenkin häiritä näköä. PPM:ä esiintyy pennuilla silloin tällöin, mutta useimmiten rihmat surkastuvat pois aikuistarkastukseen mennessä.

Ylimääräisten ripsien (distichiasis ja ektooppinen cilia) karvatuppi sijaitsee luomirauhasessa tai sen vieressä. Distichiasiksessa, joka on näistä lievempi, karva kasvaa ulos luomen vapaasta reunasta. Oireet riippuvat karvan paksuudesta ja kasvusuunnasta. Ohuet, ulospäin suuntautuvat karvat aiheuttavat tuskin lainkaan oireita, paksummat ja silmän pintaan osuvat karvat sitä vastoin voivat aiheuttaa eriasteisia ärsytysoireita: lievää vuotamista ja räpyttelyä tai voimakkaampia kipuoireita ja jopa sarveiskalvovaurioita. Ripsiä voi irrota ja kasvaa takaisin karvan vaihtumisen yhteydessä. Ektooppinen cilia kasvaa luomen sisäpinnan sidekalvon läpi ja aiheuttaa lähes aina voimakkaat kipuoireet (siristys, hankaaminen ja vetistys) ja sarveiskalvovaurioita. Hoitona on tarvittaessa ripsien nyppiminen (ripset kasvavat takaisin) tai karvatuppien tuhoaminen joko polttamalla tai jäädyttämällä (distichiasis) tai ripsen ja karvatupen poistaminen kirurgisesti (ektooppinen cilia). Ylimääräisten ripsien merkitys koiralle on usein melko vähäinen, jolloin koiria voi perustellusta syystä käyttää jalostukseen, mutta mieluiten terveen kumppanin kanssa. Vakavia tapauksia (ektooppinen cilia ja selkeitä oireita aiheuttavat distichiat) ei kuitenkaan pidä käyttää jalostukseen. (<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnollisista-sairauksista/koirien-perinnolliset-silmasairaudet>)

Virallisen lausunnon ylimääräisistä ripsistä (valtaosa lausunnoista on distichiatiksesta) on viimeisen kymmenen vuoden aikana saanut n. 80 sileäkarvaista collieta. Pääosin sk. colliedien mahdolliset ylimääräiset ripset eivät vaivaa koiraa.

Mikroftalmia (sairaaloinen pienisilmäisyys) voi esiintyä vain toisessa, mutta yleisemmin molemmissa silmissä. Mikroftalmian äärimmäinen muoto on anoftalmia eli silmien puuttuminen. Tyypillisesti pieni-silmäisyyteen liittyy muitakin silmän rakenteellisia poikkeamia, muun muassa voimakkaita PHTVL/PHPV- ja MPP-muutoksia sekä silmän sisänurkan peittävä, esillä oleva vilkkuluomi. Silmäaukkoon nähden liian pieni silmämuna altistaa silmätulehduksille, koska luomen poimuun kerääntyy helposti likaa. Diagnoositut mikroftalmia-tapauksia on sileäkarvaisissa collieissa toistaiseksi vain kolme (12/2017). Rodun silmien pieni koko on kuitenkin yleisesti tunnettu riskitekijä silmänsairauksien suhteen, ja diagnooseissa on huomioitava, että usein on hankalaa tehdä päätös, milloin silmä on pieni, ja milloin sairaaloinen pieni. Jalostuksessa ei tule suosia erityisen pieniä silmiä.

Kuivasilmäisyyttä (kera-tokonjunctivitis sicca) ei yleensä kirjata virallisen silmätutkimusten yhteydessä, joten sen esiintyvyyttä rodussa ei tunneta. Silmänsairauksiin erikoistuneen ELL Sanna Elfvingin mukaan (2007) vika on kuitenkin yleinen niillä collieilla, jotka tulevat vastaanotolle. Kuivasilmäisyys saattaa johtua myös muista syistä, mutta yleisimmin sitä pidetään autoimmuunisairautena, joten perinnöllinen taipumus tulisi jalostuksessa huomioida.

Etenevä verkkokalvon surkastuma (PRA, progressive retinal atrophy) on useilla koiraroduilla siintävä perinnöllinen sairaus. Sairauden ensimmäinen oire on hämäränäön heikkeneminen ja vähitellen koira sokeutuu. PRA:ta tunnetaan useampaa eri muotoa, joista osa periytyy resessiivisesti ja osa vallitsevasti. Sairauden oireet ilmenevät rodusta riippuen vasta jopa 10-vuotiaissa koirissa. Myöhäisen sairauden toteamisen vuoksi koiraa ja sen jälkeläisiä on saatettu käyttää jo jalostukseen, minkä vuoksi sairauden vastustaminen on hankalaa. Joillekin roduille on jo käytössä rotutyypillisen PRA:n aiheuttavan mutaation ilmaiseva geenitesti, jonka avulla sairauden esiintyvyyttä voidaan tehokkaasti vähentää rodussa.

Yhdysvalloissa collieilla esiintyy nuoruusiän PRA:ta, joka ilmenee hämäräsokeutena jo kuuden viikon ikä-sissä pennuissa ja koirat sokeutuvat vuoden ikään mennessä. Sukupuuanalyysin avulla pystyttiin toteamaan taudin periytyvän autosomaalisesti resessiivisesti. Tätä PRA:n muotoa kutsutaan nimellä rod-cone dysplasia type 2 (rcd2). Taudin aiheuttava mutaatio on pystytty paikantamaan tiettyyn kromosomialueeseen koiran genomissa kytkentäanalyysin avulla. Englannissa on esiintynyt colliella jonkin verran vanhoilla koirilla ilmenevää PRA:ta, jonka periytyvyyttä ei tunneta. Suomessa sileäkarvaisilla collieilla ei ole tavattu PRA:ta. Jalostuskoirien tutkimista PRA:n varalta kuitenkin voisi harkita esimerkiksi 7–8 vuoden iässä, jolloin mahdollisen myöhään puhkeavan PRA-muodon leviämiseen kannassa voitaisiin puuttua ajoissa.

Perinnöllinen harmaakaihi (HC) samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Useimpien muotojen periytymismallia ei vielä tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linsien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Edennyt kaihi aiheuttaa silmän sisäistä suonikalvontulehdusta ja siten voi aiheuttaa kipua. Katarakta eli kaihi voi olla perinnöllinen tai ei-perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta on sokeritautiin liittyvä, usein hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä diabeettinen katarakta. Muita esimerkkejä hankitusta kaihista ovat esimerkiksi vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Kaihi voidaan poistaa leikkauksella fakoemulsifikaatiomenetelmällä. Ns. nukleariskleroosi (ei luokitella kaihiksi) on normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin tiivistyessään muuttuu 'opaalinharmaaksi'. Muutoksella ei ole merkittävää vaikutusta näkökykyyn.

Perinnöllinen kaihi -diagnoosin saanutta koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Poikkeuksena ovat perinnölliseksi todetut ja oletetut muut vähämerkitykselliset linssin kaihimuutokset (mm. sileäkarvaisen noutajan etu Y-sauman pistemäiset kaihimuutokset), joita saa käyttää jalostukseen terveen kumppanin kanssa. (Lähde: Koirien perinnölliset silmänsairaudet ja niiden tutkiminen Vanhapelto, Jalomäki, Pietilä 28.3.2018 (<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnollisista-sairauksista/koirien-perinnolliset-silmasairaudet>).

Virallisesti harmaakaihia on Koira-Netin mukaan todettu seitsemällä sileäkarvaisella colliella (tilanne 12/2017) (diagnoosina kortikaalinen katarakta x 6, posteriori polaarinen katarakta x 1)

Pannus (CSK, Chronic Superficial Keratitis) eli krooninen pinnallinen sarveiskalvontulehdus on perinnöllinen immuunivälitteinen sairaus, jossa sarveiskalvo ilman todettavaa muuta syytä etenevästi tulehtuu, johtuen jopa näkökyvyn menetykseen. Muutoksia on usein molemmissa silmissä, mutta ne voivat olla eriasteisia. Oireina todetaan alkuun tyypillisesti sidekalvon ja sarveiskalvon korvan- ja / tai nenänpuoleisen reunan punoitusta, suonitusta ja lisääntyntä pigmentaatiota. Muutos alkaa levitä sidekalvon rajalta kohti sarveiskalvon keskustaa jopa lihamaiseena uudismuodostumana. Lopulta sarveiskalvo suonittuu, pigmentoituu ja arpeutuu hoitamattomana valoa läpipäästämättömäksi tiiviyydeksi. Monilla yksilöillä samanaikaisesti todetaan vilkkuluomen ja sen reunan tulehtumista, paksuuntumista ja pigmenttikatoa eli nk. plasmoomamuutoksia. Pannusta hoidetaan paikallisvalmisteilla eli silmätippoilla / -voiteilla. Hoito on elinikäinen. UV säteily pahentaa oireita, joten silmien suojaaminen tarvittaessa aurinkolaseilla voi helpottaa oireita. Oireiden alkamisikä ja vakavuus vaihtelee yksilöittäin, mutta oireet alkavat tyypillisesti 1-6 v iässä. Pannus-diagnoosin saanutta koiraa ei pidä käyttää jalostukseen. (<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnollisista-sairauksista/koirien-perinnolliset-silmasairaudet>)

Ihan viime aikoina on sileäkarvaisissa collieissa ilmennyt muutama pannustapaus. Näistä ei tämän kirjoittamishetkellä ole virallisia silmätarkastuslausuntoja, vaan tieto pohjautuu omistajien kertomaan.

Selkäongelmat

Kennelliitto on vuodesta 2013 lähtien antanut virallisia terveyslauseintoja myös selkämuutoksista. Aikaisemmin kyseisiä lauseintoja on voinut saada vain tietyille roduille, mutta 1.6.2013 lähtien lauseinnot on voinut saada kaikille kuvatuille koirille rodusta riippumatta.

Lauseinnot on mahdollista saada collielle spondyloosista (SP), välimuotoisista lanne-ristinikamista (LTV) ja nikamaepämuodostumista (VA). Synnynnäisistä muutoksista (LTV, VA) lauseinto voidaan antaa 12kk täyttäneelle koiralle, spondyloosilauseintoa varten koiran tulee olla täyttänyt 24kk. Selkäröntgenkuvat otetaan aina rauhoituksessa, ja lauseintoa varten vaadittujen kuvien määrä määräytyy haluttujen tutkimusten sekä koiran iän mukaan.

Koiran selän normaalianatomia on hyvä tuntea ennen muutosten tarkempaa tutkiskelua. Koiran selkäranka jakautuu viiteen osaan: kaula-, rinta- ja lannerankaan, ristiluuhun sekä häntään. Normaalisti koiralla on 7 kaularangan, 13 rintarangan ja 7 lannerangan nikamaa sekä vaihteleva määrä häntänikamia. Ristiluun muodostuu kolmesta yhteenkasvaneesta ristinikamasta, jotka yhdessä muodostavat ristiluun. Viimeinen lannerangan nikama ei normaalisti lantioon eivätkä lannerangan sivuhaarakkeet ole normaalisti kiinteässä yhteydessä lantion luhin. Ristiluun sen sijaan niveltyy lantioon. Ristiluun nikamien okahaarakkeet muodostavat koiralla normaalisti yhtenäisen harjanteen.

SPONDYLOOSI (SP)

Spondyloosi on selän rappeumasairaus, jossa selkänikamien väliin kehittyy luupiikkejä sekä -silloittumia. Spondyloosia voi esiintyä millä tahansa rodulla, ja muutoksia löytyy usein ikääntyviltä koirilta. Toisilla roduilla muutoksia voidaan nähdä jo nuorillakin koirilla (esim. bokserit, bulldoggirodut jne). Spondyloosi on etenevä sairaus. Tämän vuoksi on mahdollista, että nuorena puhtaan spondyloosilauseinnot saanut koira voi myöhemmällä iällä sairastua spondyloosiin.

Spondyloosimuutoksia voi muodostua mihin tahansa nikamaväliin, mutta tyypillisiä paikkoja ovat rinta-lannerangan vaihtumiskohta, lannerangan loppuosa sekä lannerangan ja ristiluun väli. Spondyloosin aiheuttamia silloittumia voi muodostua joko nikamien alapuolelle (ventraalisesti) tai nikamien sivuille (lateraalisesti). Spondyloosimuutokset etenevät yleensä nikamien päädyistä alkavista piikeistä pikkuhiljaa nikamat yhdistävään ja selkää jäykistävään luusiltaan.

Piikkivaiheessa oleva spondyloosi aiheuttaa usein kipuilua. Koira saattaa ontua tai oireilla selkeästi selkäkipuoirein. Tällöin voi ilmetä myös hyppäshaluttomuutta. Kun piikit muodostavat kokonaisen sillan nikamien välillä, helpottavat oireet usein. Silta voi kuitenkin murtua traumaattisesti, jolloin oireet voivat jopa pahentua. Mittavat spondyloosimuutokset jäykistävät selän liikkuvuutta ja altistavat myös lihaksiston jumittumiselle. Etenkin lateraaliset spondyloosimuutokset voivat myös painaa hermoja aiheuttaen voimakasta kipuilua tai jopa hermostollisia puutoksia.

Spondyloosilauseintojen arvosteluasteikko:

- SP0 puhdas: Ei muutoksia
- SP1 lievä: Todetaan < 3 mm piikkejä korkeintaan 4 nikamavälissä tai > 3 mm piikkejä korkeintaan 3 nikamavälissä tai saareke korkeintaan 2 nikamavälissä
- SP2 selkeä: Todetaan silloittuma (täysi tai vajaa) korkeintaan 2 nikamavälissä ja/tai suuria saarekkeita korkeintaan 2 nikamavälissä
- SP3 keskivaikea: Todetaan silloittumia (täysiä tai vajaita) ja/tai suuria saarekkeita 3 – 7 nikamavälissä.
- SP4 vaikea: Edellisiä vakavammat muutokset

Ylläolevat koskevat alle 5-vuotiaita koiria. Tämän jälkeen arvostelussa otetaan huomioon koiran ikä siten, että 5–7 vuotiaalla koiralla jätetään huomioimatta yksi silloittuma ja 8-vuotiaalla, tai vanhemmalla koiralla jätetään huomioimatta kaksi silloittumaa. Kuitenkin jos vanhallakin koiralla on silloittumaa, ei se voi saada SPO lausuntoa.

NIKAMIEN EPÄMUODOSTUMAT (VA, VERTEBRAL ANOMALY)

Epämuodostuneita nikamia esiintyy etenkin bulldoggityypisillä roduilla, joilla nikamien epämuotoisuus liittyy korkkiruuvihäntään. Muutoksia voi myös ilmetä muilla roduilla. Nikamat voivat olla joko lievästi epämuodostuneita (esim. nikamien puuttuvat sivuhaarakkeet) tai muutokset voivat olla niin voimakkaita, että epämuotoiset nikamat johtavat selkärangan epänormaaliin rakenteeseen (esim. kolmiomaiset puolินิกamat, jotka aiheuttavat selkärantaan ”mutkan”). Voimakkaasti epämuodostuneet nikamat voivat aiheuttaa painetta selkäyttimeen, jolloin oireena ilmenee kipuilua sekä vakavissa tapauksissa myös neurologisia oireita.

Nikamaepämuodostumien arvosteluasteikko:

- VA0 normaali: Ei muutoksia
- VA1 lievä: 1 - 2 epämuodostunutta nikamaa
- VA2 selkeä: 3 - 4 epämuodostunutta nikamaa
- VA3 keskivaikea: 5 - 9 epämuodostunutta nikamaa
- VA4 vaikea: 10 tai enemmän epämuodostunutta nikamaa

VÄLIMUOTOISET LANNE-RISTINIKAMAT (LTV, LUMBOSACRAL TRANSITIONAL VERTEBRA)

Välimuotoisella nikamalla tarkoitetaan nikamaa, jolla on kahden eri nikaman piirteitä. Välimuotoisella lanne-ristinikamalla on siis sekä lanne- että ristinikaman piirteitä. LTV- muutoksissa voidaan puhua joko lumbarisaatiosta, jolloin välimuotoinen nikama muodostuu ensimmäisestä ristiluun nikamasta, tai sakralisaatiosta, jolloin kyseessä on viimeinen lannerangan nikama.

On myös mahdollista, että LTV aiheutuu epänormaalista lannerangan nikamien määrästä – joskus nikamia voi olla koiralla 6 tai 8. Jotta lanne- ja rintarangan nikamien määrä voidaan laskea, tulee koiralta LTV-lausunnon saamiseksi ottaa perinteisen lonkkakuvan lisäksi myös sivukuvat rinta- ja lannerangasta.

Välimuotoinen lanne-ristinikama on periytyvä nikamaepämuodostuma, jonka periytymismekanismia ei kuitenkaan vielä tunneta. Periytyvyydestä tehdään tällä hetkellä tutkimuksia. Löydöksen merkitys koiralle riippuu muutosten asteesta.

LTV-muutosten arvosteluasteikko:

- LTV0 Ei muutoksia
- LTV1 Jakautunut ristiluun keskiharjanne (S1-S2)
- LTV2 Symmetrinen välimuotoinen lanne-ristinikama
- LTV3 Epäsymmetrinen lanne-ristinikama
- LTV4 6 tai 8 lannenikamaa

LTV1: Muutos on lievin välimuotoisen lanne-ristinikaman löydös. Tässä tapauksessa ristiluun harjanteessa on painauma 1. ja 2. ristinikaman okahaarakkeiden välissä. Lievimmillään kyseessä voi olla vain puutteellisesti kehittynyt harjanne. Nykytietämyksen mukaan muutokset eivät aiheuta koiralle oireita.

LTV2 & LTV3: LTV voi olla symmetrinen tai epäsymmetrinen. Nikaman symmetrisyys vaikuttaa muutoksen koiralle aiheuttamiin oireisiin. LTV2 tarkoittaa, että välimuotoinen nikama on symmetrinen ja molemmilta puoliltaan samanlainen, LTV3- muutoksessa nikama on epäsymmetrinen, jolloin nikaman vasen ja oikea puoli ovat erilaiset. Nikaman epäsymmetrisyys aiheuttaa vinoutta, joka altistaa herkemmin koiraa oireille.

LTV4: Muutoksessa koiralla on epänormaali määrä lannerangan nikamia (6 tai 8). Tällöin joko lannerangan viimeinen nikama muistuttaa ristinikamaa, tai ristiluun ensimmäinen nikama muistuttaa lannerangan nikamaa.

Välimuotoisten nikamien aiheuttamat ongelmat riippuvat muutoksesta ja sen vakavuudesta. Koira voikin olla LTV- diagnoosista huolimatta täysin oireeton. Epäsymmetrinen välimuotoinen nikama liittyy kuitenkin koirilla usein vinoon lan-

tioon. Vinon lantion aiheuttama epätasainen rasitus johtaa herkästi sekä selän lihaksiston jumittumiseen että takaraajojen epätasaiseen käyttöön. Vinolantiosta johtuva takaraajojen epätasainen rasittuminen altistaa koiraa myös toispuoliselle lonkkanivelen nivelrikolle. Tällaisessa tapauksessa ennaltaehkäisevä lihahuolto sekä tarvittaessa nivelen toimintaa tukevat ravintolisät ovat suositeltuja.

Muutokset voivat myös altistaa koiraa nk. cauda equina- syndroomalle, jolla tarkoitetaan selkäydinkanavan loppuosan hermojen puristustilasta johtuvaa oireyhtymää. Tila oireilee takaosan hermostollisena oireiluna, kuten kipuna ja takajalkojen neurologisina puutoksina. Oireina voi esiintyä esim. ontumaa, hyppäämishaluttomuutta sekä virtsan- tai ulosteen pidätyskyvyttömyyttä. Pahimmillaan tila voi johtaa jopa halvausoireisiin. (Lähde: Ell Satu Nurmikari CS2/2014)

Kennelliiton jalostustieteellinen toimikunta suosittelee jättämään oireilevat koirat pois jalostuksesta. Kaikkia oireettomia koiria voi käyttää, mutta LTV1–LTV4 -tuloksen saaneet koirat suositellaan yhdistämään vain LTV0-koirien kanssa. Tällaisten yhdistelmien jälkeläisiä suositellaan kuvattavaksi, jotta LTV-muutosten periytymisestä ja merkityksestä saadaan lisää tietoa. (Lähde: Välimuotoinen lanne-ristinikama, ELT Anu Lappalainen 31.3.2018 <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/perinnolliset>)

Collieissa on vähän selkäänsä oireilevia koiria. Lähinnä mahdolliset oireet tulevat ilmi kovassa harrastuskäytössä olevilla yksilöillä. Mikäli koira oireilee selkäänsä tai lonkkakuvien yhteydessä näkyy viitteitä mahdollisista selkäongelmista, SCY:n jalostustoimikunta suositaa kuvattamaan koiran selän.

Tämä saattaa osaltaan johtaa siihen, että rodussamme kuvaaminen painottuu koiriin, joilla oletetaan olevan jotain ongelmaa selässä. Rutiiniluonteinen selän kuvaaminen on vasta pikkuhiljaa yleistyessä.

Vuosina 2013–2017 on spondyloosilausunto annettu 58 koiralle, joista ainoastaan yhdellä on havaittu muutos SP1. Nikamien epämuodostumalausunto on annettu 106 koiralle, VA0 tuloksia on 77 kpl ja VA1 29 kpl. VA1 tulos sk collieilla on pääasiassa johtunut puutteellisesta/puuttuvasta alimmasta kylkiluuparista. LTV-lausunto on 132 koiralla, joista LTV0 95 koiralla, ja LTV1 30 koiralla. LTV2-lausunnon on saanut kaksi koiraa, LTV3:n neljä ja LTV4:n yksi koira.

Autoimmuunisairaudet

Autoimmuunisairaudet ovat erittäin laaja kokonaisuus taustaltaan geneettisiä vikoja ja sairauksia, joiden syntymekanismia ja periytymistä ei monissa tapauksissa tarkoin tunneta. Autoimmuunireaktio tarkoittaa elimistön puolustuksen häiriintymistä siten, että jokin oman elimistön kohde herättää immuunivasteen aikaansaaden normaaliin solujen ja kudosten tuhoutumisen. Eri autoimmuunisairaudet saattavat olla geneettisesti sidoksissa toisiinsa, koska immuunipuolustuksen häiriöt voivat ilmetä eri yksilöillä eri tavoin. Autoimmuunisairauksien vakavuus vaihtelee eri sairauksien välillä ja samankin sairauden oireilu saattaa olla mitä tahansa hyvin vähäisen ja kuolemaan johtavan väliltä. Autoimmuunisairaudet puhkeavat yleensä aikuisille koirille, tavallisimmin 1–5 vuoden iässä. Monesti sairauden puhkeamiseen voidaan liittää jokin laukaiseva tekijä, kuten stressi, mutta siihen vaaditaan myös geneettinen alttius. Rodun monimuotoisuus on tärkeää immuunijärjestelmässä, koska geenikirjon kapeneminen johtaa enenevässä määrin autoimmuuniperäisten sairauksien yleistymiseen.

Haiman vajaatoiminta, EPI (Exocrine Pancreatic Insufficiency) on pitkäkarvaisella collieilla esiintyvä autoimmuunisairaus, jossa haima surkastuu ja lakkaa tuottamasta ruuansulatukselle välttämättömiä entsyymejä. Tauti diagnosoidaan verikokeella. Oireet ilmenevät yleensä 1–5 vuoden iässä. Suomessa tai muualla Euroopassa sileäkarvaisella colliella ei tietyvästi esiinny haiman vajaatoimintaa.

Dermatomyosiitti on periytyvä iho-lihassairaus. Sairaus ilmenee useimmiten koiralla jo hyvin nuorena, yleensä alle puolen vuoden ikäisellä pennulla. Koiran päähän, yleensä silmien ja korvien ympärille sekä kuonoon, ja/tai raajoihin ilmestyy karvattomia kohtia tai rupisia haavaumia. Kohdat eivät yleensä kutise, eivätkä useinkaan verestä. Karvojen irtoaminen johtuu ihon kerroksien tuhoutumisesta, jolloin karvanjuurien alueet tuhoutuvat irrottaen karvoja. Sairauden vakavuus vaihtelee suuresti, lievimmät tapaukset saattavat oireilla vain kerran, mutta vakavimmissa tapauksissa sairaus etenee siten, että koiran lihakset alkavat surkastua, ja sen elinikä lyhenee merkittävästi. Suomessa on diagnosoitu dermatomyosiitti tietyvästi vain yhdellä sileäkarvaisella colliella.

Pemphigus-kompleksi tarkoittaa ryhmää erilaisia ihosairauksia, joille tyypillisiä oireita ovat rakkulat ja ruvet, karvanlähtö sekä kirsun, huulten ja anturoiden haavaumat. Pemphigus-sairauksista yleisin on Pemphigus foliaceus, pinnallinen ihon rakkulasairaus, joka on koirien yleisin autoimmuuni-ihosairaus. Collieilla tiedossa on joitakin yksittäisiä tapauksia.

Lupus-sairaudet ovat vakavuudeltaan ja oireiltaan vaihteleva ryhmä autoimmuunisairauksia. DLE, eli Discoid Lupus erythematosus, jota myös nimellä ”collie nose” kutsutaan, on näistä sairauksista collieroduille tyypillisin, vaikkakin sitä esiintyy myös muilla roduilla. DLE oireilee kirsun kuivumisena ja halkeiluna sekä verestävinä haavaumina kirsussa ja sen ympärillä, mahdollisesti myös huulissa. Yksi sairauden oire on usein pigmentin katoaminen autoimmuunireaktion seurauksena, jolloin syntyy collie nose -sairaudelle tyypillinen ”aurinko-allergia” – suojaavan pigmentin puuttuessa oireet pahenevat ultravioletti-säteilyn seurauksena. Sairauden yleisyydestä rodussa ei ole dokumentoitua tietoa, mutta USA:ssa ja Englannissa tiedetään sitä jonkin verran esiintyvän. Toistaiseksi se näyttäisi ainakin Suomen kannassa olevan suhteellisen harvinainen.

Kilpirauhasen vajaatoiminta on sairaus, jossa tyroksiini-hormonia erittävä kilpirauhanen surkastuu autoimmuunireaktion seurauksena ja aineenvaihdunta häiriintyy aikaansaaden muun muassa väsymystä, iho-oireita, turkin ohenemista ja kylmänarkuutta. Kilpirauhasen vajaatoiminta vaatii tyroksiinilääkityksen, mutta oikein lääkittynä sairaus on oireeton. Sairaus ei välttämättä varsinkaan alkuvaiheessa oireile mitenkään päällepäin, ja suvuissa joissa esiintyy sairastapauksia, onkin tehty varmuuden vuoksi veritestejä piilevän vajaatoiminnan poissulkemiseksi. Sileäkarvaisella colliella esiintyy jonkin verran kilpirauhasen vajaatoimintaa. Tilannetta seurataan.

Addisonin tauti eli lisämunuaisen kuorikerroksen vajaatoiminta on usein perinnöllinen autoimmuunisairaus, mutta se voi puhjeta myös muista syistä. Lisämunuaisen kuorikerros erittää elimistöön kortikosteroideja, joita tarvitaan muun muassa stressitilassa ja elektrolyyttitasapainon ylläpitämiseen. Yleisiä oireita ovat oksentelu, ripuli, ruokahaluttomuus, vatsakipu ja painon menetys. Koira on väsynyt ja haluton. Tärinää, lihasheikkoutta ja lihaskipuja voi esiintyä. Joskus tauti voi puhjeta kriisiksi: verenpaine laskee, koira on heikko, jopa tajuton, alilämpöinen ja kuivunut. Oikein lääkittynä sairaus on oireeton. Addisonin tautia on todettu Suomessa joitakin yksittäisiä tapauksia collieilla.

IMHA (aiemmin AIHA), autoimmuuni hemolyyttinen anemia, on erittäin vakava autoimmuunisairaus, joka voi johtaa koiran kuolemaan. Sairaudessa elimistön puolustusjärjestelmä tuhoaa yksilön omia punasoluja johtaen anemiaan, joka vaikeuttaa hapen kuljetusta. Toinen sairauteen usein liittyvä ilmiö on trombosytopenia eli verihiutalekato, jonka vuoksi sairaan koiran veri ei hyydy normaalisti. Sairaus puhkeaa usein stressin yhteydessä ja koiran yleiskunto saattaa romahtaa nopeasti. Collieilla on tavattu harvoja yksittäistapauksia.

Kuivasilmäisyys eli keratoconjunctivitis sicca, esiteltä tarkemmin silmänsairauksien yhteydessä. Saattaa aiheutua myös muista syistä, mutta yleisimmin sitä pidetään autoimmuunisairautena.

Pannus CSK, Chronic Superficial Keratitis) eli krooninen pinnallinen sarveiskalvontulehdus. Tämä perinnöllinen immuunivälitteinen sairaus esiteltiin tarkemmin silmänsairauksien yhteydessä.

DEGENERATIIVINEN MYELOPATIA

Degeneratiivinen myelopatia eli etenevä selkäydinrappeuma on vanhempien koirien vaiva, jota eläinlääkäreiden lausuntojen mukaan tavataan keskimääräistä useammin collieilla ja saksanpaimenkoirilla. Sairaus puhkeaa yleensä kuudesta ikävuodesta eteenpäin ja koiran takaosa halvaantuu hitaasti muutaman kuukauden tai reilun vuoden kuluessa. Hermostorappeuman aiheuttaja on autoimmuunireaktio, joka

tuhoaa selkäytimen hermokudosta ja vaikeuttaa siten impulssien kulkua. Sairastuneet koirat oireilevat alkuun refleksien hidastumisella ja heikkenemisellä, erityisesti takajalkojen asentotunnon menetys ja huonosta liikuntakyvystä huolimatta sairauden kivuttomuus ovat tyypillisiä tunnusmerkkejä. Tehokasta hoitokeinoa sairauteen ei ole, mutta tukihoidoja voidaan antaa liikuntakyvyn ylläpitämiseksi mahdollisimman pitkään. Sairauden yleisyydestä ei ole dokumentoitua tietoa, mutta eläinlääkärien ja rodun harrastajien mukaan takapään pettäminen on varsin yleinen collien kuolinsyy.

Vuonna 2008 löydettiin DM:aa aiheuttava geenimutaatio, jonka olemassaolo aiheuttaa selvästi suurentuneen riskin koiralle sairastua DM:aan. Samalla päästiin kiinni DM:n periytymismekanismiin. Tämä geenimutaatio voidaan nykyisin helposti testata dna-näytteestä. Periytyminen tapahtuu yksinkertaisesti molemmilta vanhemmilta ja virheellisen geenin määrä rodussa on mahdollista vähentää, kun tiedetään koirien geneettinen perimä: virheellisen geenin perineelle (joko vain toiselta tai molemmilta vanhemmilta) koiralle valitaan tervegeeninen pari, jolloin jälkeläiset voivat korkeintaan kantaa virhegeeniä eivätkä nykytietämyksen mukaan sairastu kyseiseen tautiin. Huomattavaa on kuitenkin, että kaikki geenitestillä sairaaksi todetut koirat eivät koskaan sairastu kliinisiin oireisiin (www.caninegeneticdiseases.net).

Welshin corgeilla tehdyssä tutkimuksessa (Lindblad-Toh et al. 2016) on löydetty modifikaattorigeeni, joka DM alttiilla koirilla vaikuttaa voimakkaasti puhkeamisriskiin ja -iikään.

Suomessa DM on yhdistetty enemmän pitkäkarvaisiin collieihin, joilla DM:aa esiintyy huomattavasti enemmän kuin sileäkarvaisilla. Geenitestien perusteella on sileäkarvaisista Suomessa ja Euroopassa löytynyt kantajia ja muutama (testin perusteella) sairaskin yksilö (Suomessa yksi). Kliinisiä DM oireita sileäkarvaisilla on harvoin.

Tähän sairauteen on ilman geenitestiä hankalaa jalostuksen keinoin puuttua, koska oireet alkavat yleensä vasta lisääntymisiän ohittaneilla koirilla. Tällä hetkellä DM/DM-tuloksen saaneita koiria ei ole syytä sulkea pois jalostuksesta, mutta ne tulisi pyrkiä parittamaan testatusti sairausgeenistä vapaiden yksilöiden kanssa.

Suomen Collieyhdistyksen internet-foorumille on kerätty jäsenten ylläpitämää listaa geenitestien tuloksista. Sinne on tallioitu (12/2017) 168 sileäkarvaisen testitulos. Näistä geneettisesti vapailta (N/N) on 135, kantajia (N/DM) 32 ja sairausgeenin suhteen homotsygootteja yksilöitä (DM/DM) 1. Tämä otanta osoittaa, että tilanne sileäkarvaisilla on huomattavasti parempi kuin pitkäkarvaisilla.

CARPAL HYPEREXTENSION INJURY

Ranteiden taipumista (Carpal Hyperextension Injury) esiintyy sileäkarvaisilla collieilla jonkin verran. Ranteen koukistajapuolen nivelsiteet, jotka vakauttavat rannetta niin, ettei se pääse yliojentumaan, pettävät. Collieilla ja colliensukuisilla

kyseessä on rappeutumismuutos ja ranteet saattavat pettää joko asteittain ja vähitellen kipeytymällä tai äkillisesti esim. esteeltä alas tullessa. Ranne painuu vähitellen kohti maata ja ranneniveliin kehittyä samalla nivelrikkomuutoksia. Lähinnä tämä vaiva on ikääntyvien koirien ongelma.

EPILEPSIA

Epilepsia on yleisin koirilla esiintyvä neurologinen sairaus. Se voi johtua perinnöllisistä tai ei-perinnöllisistä syistä. Samanlaisia kohtauksia aiheuttavat myös muut sairaudet (kehityshäiriöt, verenkiertohäiriöt, tulehdukset, sydämen-, maksan- tai munuaisten vajaatoiminta, aineenvaihduntasairaudet, myrkytykset, kasvaimet, rappeutumisairaudet ja vammat). Epilepsiadiagnosi perustuu muiden syiden poissulkemiseen.

Perinnöllistä epilepsiaa esiintyy lähes jokaisessa koirarodussa. On arvioitu, että kaikista koirista n. 1% sairastaa epilepsiaa, mutta joissakin roduissa epilepsia on erittäin yleinen ja jopa viidesosa koirista saattaa kärsiä epilepsiakohtauksista.

Perinnöllinen epilepsia puhkeaa useimmiten suhteellisen nuorena, 1-5 -vuotiaana. Jos kohtaukset tulevat jo pikkupentuna, kyseessä voi olla epilepsia tai jokin synnynnäinen muutos. Näitä ovat mm. hapen puutteen tai muun vamman aiheuttama vaurio taikka vesipää. Jos oireet alkavat vanhemmalla iällä, ovat muut epilepsiatyyppisten kohtauksen syyt todennäköisiä. Tämä on kuitenkin vain karkea jako, perinnöllinen epilepsia voi alkaa missä iässä hyvänsä.

Kohtauksia voi tulla milloin vain. Kohtaukset voivat jatkua pitkäänkin omistajan tietämättä, jos koira saa niitä lähinnä öisin tai ollessaan yksin. Kohtaustiheys vaihtelee voimakkaasti. Jotkut koirat saavat kohtauksia viikoittain ja jotkut vain kerran vuodessa. Ns. isot 'grand mal' -kohtaukset eivät ole ainoa kohtausmuoto, vaan kohtaukset voivat olla esim. lieviä poissaolo-kohtauksia, värinää korvassa, leukojen louskutusta tai silmien räpyttämistä. Epilepsiaa sairastava koira on kohtauksien välillä neurologisesti täysin normaali. Jollei se sitä ole, on todennäköistä, että kohtaukset johtuvat jostakin muusta syystä.

Epilepsia on perinnöllistä, mutta miten se periytyy, siitä ei ole varmaa tietoa. Vain muutamassa tietäntyyppisessä epilepsiamuodossa on onnistuttu paikallistamaan sen periytymiseen vaikuttava geeni.

Ihmisen perinnöllisistä epilepsioista suurin osa periytyy kvantitatiivisesti, eli niiden syntyyn vaikuttaa ympäristön lisäksi useampi sellainen geeni, jossa esiintyvä virhe ei yksin saa sairautta puhkeamaan.

Epilepsiaa sairastavan lähisukulaisilla voidaan ajatella olevan muuta populaatiota suurempi todennäköisyys sairastua. Yksilöitä ei voida jakaa suoralta kädeltä genotyybiltään pelkkiin terveisiin ja sairaisiin, vaan kaikki ovat jossain määrin alttiita kohtauksille sopivissa olosuhteissa. Yksilökohtainen kynnyks sairastua vaihtelee huomattavasti.

Karkea suositus on:

- epileptikkaa itseään ei tule missään tapauksessa käyttää jalostukseen
- myöskään pentusisaruksia ei tule käyttää
- epileptikon tuottanutta yhdistelmää ei tule uusia

Sukua tulee tuki katsoa myös laajemmin. Kun suunnittelet yhdistelmää, älä kysy, onko suvussa epilepsiaa, vaan kysy MIS-SÄ kohtaa suvusta löytyy epilepsiaa. Täysin epilepsiavapaata sukulinjaa ei ole.

Jos molemmilla puolilla näyttää olevan useampia riskikoiria, älä tee ko. yhdistelmää. Jos oman koirasi suku on riskialtis, pyri linjaamisen sijaan vetämään oma yhdistelmäsi mahdollisimman ulos.

On hyvin tärkeää suhtautua epilepsiaan realistisesti. Jos muuta selvää syytä oireille ei löydy, tulee ottaa huomioon se, että kyseessä voi olla perinnöllinen epilepsia.

Jotta välttyisimme sairauden leviämiseltä roduissamme, vaaditaan kasvattajilta avoimuutta ja yhteistyötä. Myös urosten omistajien tulee ottaa oma vastuunsa asiasta.

Professori Hannes Lohen tutkimusryhmä (Helsingin yliopisto, Folkhållsan) on tehnyt uraa-uurtavaa geenitutkimusta koirien epilepsian parissa. Tutkimusryhmä tunnisti koirien ensimmäisen symptomaattisen epilepsiageenin, EPM2B:n karkeakarvaisista kääpiömäyräkoirista sekä lagottojen ohimenevään geneettiseen pentuiän epilepsiaan liittyvän LGI2 geenin. Ryhmä on ollut mukana löytämässä myös tiibetinterrierien symptomaattiseen epilepsiaan liittyvää geeniä. Ryhmän viimeisin saavutus on belgianpaimenkoirien epilepsialle altistavan geenin löytyminen koiran kromosomista 37 (www.koirangeenit.fi).

Suomen Collieyhdistys ry sponsoroit yhdessä Aktiivicolliet ry:n kanssa epileptisiä kohtauksia saaneiden collieiden DNA-näytteiden keräämistä Lohen tutkimusryhmän käyttöön edesauttaakseen collieiden epilepsiageenin löytymistä. Jos näytteitä epilepsiaa sairastavista collieista kertyy riittävästi, voidaan sairautta aiheuttavaa mutaatiota yrittää kartoittaa geenitutkimuksella.

KYSTINURIA

Kystinuria on virtsaelinten sairaus, jossa kystiini-aminohapon takaisin imeytyminen munuaistubuluksissa on häiriintynyt. Tämän seurauksena kystiiniä erittyy munuaisten kautta virtsaan. Virtсан runsas kystiinipitoisuus johtaa virtsakiteiden ja tätä kautta kystiinikivien muodostumiseen. Kystiini kiteytyy happamassa ja neutraalissa pH:ssa, joka on koiran virtsan normaali pH.

Kystinuria on todettu usealla rodulla perinnölliseksi. Tietyille roduille (esim. newfoundland, landseer) on olemassa sairautteen geenitesti. Näillä roduilla sairauden on todettu olevan autosomaalisesti resessiivisesti periytyvä. Kaikkien rotujen kohdalla sairauden syntymekanismia ja taustalla olevaa mutaatiota ei ole vielä pystytty selvittämään.

Kystiinikiviä esiintyy pääsääntöisesti keski-ikäisillä uroskoirilla. Nartuilla ja kastroiduilla uroksilla vaiva on huomattavasti harvinaisempi. Kystinuria ei aiheuta oireita ennen kivien muodostumista.

Kystiinikivet oireilevat verivirtsaisuudella, kivuliaana virtsaamisena, toistuvina virtsatietulehdusina. Joskus kivet löydetään vasta niiden aiheuttaessa virtsatietukoksen. Kystiinikiteet voivat näkyä virtsanäytteessä jo ennen kivien muodostumista.

Kystiinikivet joudutaan pääsääntöisesti poistamaan kirurgisesti. Sairauteen ei ole parantavaa hoitoa. Kystiinikivien muodostumista voidaan ennaltaehkäistä vähäproteiinisella ruokavaliolla. Lisäksi ruokavalion tulee sisältää runsaasti vettä kiteytymisen ja sakan muodostumisen estämiseksi.

Sileäkarvaisilla collieilla on tullut viime aikoina ilmi muutamia kystiinikivitapauksia ja tilannetta rodussa pyritään korjaamaan.

Jalostustoimikunnan suositus on, ettei sairastuneita koiria käytettäisi jalostukseen, ennen kuin periytymismekanismi rodussamme on selvillä. Sairastuneiden koirien jälkeläisiltä (lähinnä urospuolisilta) olisi hyvä tarkastaa virtsanäyte ennen mahdollista astutusta, koska kystiinikiteet saattavat näkyä virtsassa jo ennen kivien muodostumista.

KIVESVIKA

Kivesvikaisen uroksen toinen tai molemmat kivekset ovat jääneet laskeutumatta kivespusseihin. Piilokives voi sijaita vatsaontelossa tai nivuskanavassa. Piilokiveksistä koiraa ei Suomen Kennelliiton säännösten mukaisesti saa käyttää siitokseen. Kasvattajan tulee palauttaa kolmasosa kauppahinnasta, jos koiralle ei ole yhden vuoden iässä tullut kahta kivistä. Piilokivesten poistamista suositellaan, sillä niihin liittyy hieman kohonnut syöpäriski. Kivesten kaikenlainen operoiminen niiden laskeutumisen edistämiseksi on kielletty.

Kivesvikaa esiintyy sileäkarvaisissa collieissa kaikissa suvuissa jonkin verran. Tilannetta seurataan.

NAPATYRÄ

Napatyrä on koiran vatsanpeitteissä oleva reikä, jonka kautta vatsapaitaa ja/tai suolia työntyy vatsaontelosta nahan alle.

Napatyrä on periytyvä vika, ja kasvattaja on velvollinen Suomen Kennelliiton säännösten mukaisesti korvaamaan mahdollisesta napatyräleikkauksesta aiheutuneet kustannukset.

Suurin osa napatyristä eivät tarvitse leikkausta. Sileäkarvaisissa collieissa esiintyy napatyrää jonkin verran (lähestulkoon aina pieniä) ja tilannetta seurataan.

LÄÄKEAINEYLIHERKKYYS

Sekä pitkä- että sileäkarvaisen collien on tiedetty jo pitkään olevan herkkiä loisten torjuntaan käytetylle lääkkeelle, ivermektiinille. Ivermektiinin kertyminen koirien keskushermostoon ja aiheuttaa jo pieninä määrinä kuoleman. Terveellä koiralla ivermektiinin imeytyminen keskushermostoon estyy aivoveriesterien avulla, mutta sairaalla koiralla aivoveriesterit ei toimi normaalisti. Tämän aiheuttaa mutaatio koiran MDR1 geenissä. Yliherkkyys periytyy autosomaalisena resessiivisenä ominaisuutena, jolloin koirat, joiden molemmat alleelit ovat virheellisiä, ovat yliherkkiä tietyille lääkeaineille. Geenitestillä voidaan selvittää onko koira mutaation suhteen terve (MRD +/+), kantaja (MDR +/-) vai sairas (MDR -/-)

Ivermektiinin lisäksi muita yliherkkyyttä aiheuttavia lääkeaineita ovat mm. loperamidi (ripulinlääke), butorfanoli (kipulääke) ja asepromatsiini (rauhoiteaine). Myös joidenkin syöpälääkkeiden annostusta pitää oleellisesti vähentää MDR -/- koirilla.

Tällä hetkellä (12/2017) Suomessa on tiedossa 144 sileäkarvaisen collien geenitestin tulos omistajan ilmoituksen perusteella (SCY:n keskustelufoorumi, sairauslistat). Näistä +/+ genotyyppejä on 32 (22 prosenttia), +/- genotyyppejä (kantaa mutaatiota) 58 (40 prosenttia) ja -/- genotyyppejä (homotsygootti mutaation suhteen, yliherkkä) 54 (38 prosenttia). Mutaatioalleelin frekvenssi populaatiossa on näiden lukujen perusteella 58 prosenttia.

MDR -/- koira voi käytännössä elää täysin normaalia elämää, kunhan muutaman lääkeaineen nimen pitää muistissa.

RUOKATORVEN LAAJENTUMA

Ruokatorven laajentuma ilmenee pennuilla tyypillisesti niiden alkaessa syödä kiinteää ruokaa noin 3-4 viikon ikäisenä. Ruokatorven laajentumaa voi ilmetä myös vanhemmilla koirilla toissijaisena oireena. Ruokatorven laajentuma diagnosoidaan varjoainekuvauksella.

Ruokatorven laajentuma johtuu tyypillisesti pennun ruokatorven lihasten puutteellisesta kyvystä supistua ja siten ohjata ravinto eteenpäin mahalaukkuun. Ruokaa kerääntyy velton ruokatorven alaosaan aiheuttaen sen pussimaisen laajenemisen. Tällainen pentu tyypillisesti ”pulauttelee” ruokaa pian syömisen jälkeen, erityisesti painaessaan päätään alaspäin ja liikkueensa. Kyse ei ole varsinaisesti oksentamisesta, sillä ylös tuleva ruoka ei ole kulkeutunut lainkaan vatsaan asti. Tällaiset koirat saavat myös herkästi ruokaa hengitysteihinsä, ja tästä aiheutuu nopeasti hengenvaarallinen keuhkokuume. Vakavasti oireilevat pennut laihtuvat ja niiden kasvu pysähtyy. Tällaiset pennut suositellaan kirjallisuudessa lopettamaan. Lievemmin oireilevia koiria voidaan auttaa ruokkimalla niitä pystyasennossa pää ja etuosa kohotettuna. Joiltakin lievästi pentuaikana oireilevilta koirilta oireet kasvun myötä häviävät ja koira voi aikuisena viettää täysin terveen elämän. Oletetaan, että tällaisilla yksilöillä ruokatorven lihaksistoon vaikuttavan hermoston kehitys on viivästynyt.

Ruokatorven laajentuman perinnöllisyydestä on löydetty näyttöä useista eri roduista, mutta tarkkaa periytymistapaa ei tunneta. Kyse on mahdollisesti usean resessiivisen geenin yhteisvaikutuksesta.

Sileäkarvaisilla collieilla oli tiedossa vain yksittäisiä laajentumatapauksia, kunnes v. 2016 syntyi seitsemän pennun pentue, joista kuudella todettiin jonkin asteinen laajentuma.

Jalostustoimikunta suosittelee, että mikäli pentueessa jollakin pennulla epäillään ruokatorven laajentumaa, koko pentue tutkittaisiin varjoainekuvauksella sen selvittämiseksi, miten laajasta ongelmasta on kysymys. Hyvin lievästi oireilevilla tai oireettomilla koirilla saattaa olla piilevänä sairautteen viittaavia muutoksia, ja niiden tunnistaminen olisi tärkeää sairauden leviämisen ehkäisemiseksi. Koiria, jotka ovat pentuaikana oireilleet ja/tai todettu sairaiksi varjoainekuvauksella, ei tulisi käyttää jalostukseen.

4.3.3 Terveyskysely

Rotujärjestö on julkaissut terveystarkastuksen, jonka avulla kartoitetaan collieiden terveydentilaa.

Vastaukset voi antaa myös jo menehtyneistä koirista. Kyselyssä selvitetään koiran yleisterveydentilaa, terveyteen liittyviä ongelmia ja monia sairauksia, esimerkiksi sisäelinten toimintahäiriöitä, sekä menehtyneen koiran kuolinsyytä. Jalostustoimikunta kerää tiedot ja tekee niistä yhteenvedon. Kyselykaavaketta on muutamaan kertaan päivitetty entistä paremmin ajankohtaiseksi, joten vastaukset eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempien kyselyiden tuloksiin. Viimeisin yhteenvedo tehtiin vuonna 2017, ja sen perusteella esiintyvät terveysongelmat on esitetty seuraavissa kappaleissa. Yhteenvedossa on mukana 200 sileäkarvaista collieta, joista 98 (49 %) uroksia ja 102 (51 %) narttuja. Vastausmäärät jäivät jälleen toivottua pienemmiksi. Terveystarkastuslomake on esitetty liitteessä 3.

YLEISKUVA RODUN TERVEYDENTILASTA

Yleisterveydeltään sk collie on varsin perusterve rotu: 73 prosenttia vastanneista kuvailee koiransa yleisterveyttä erinomaiseksi ja 20,5 prosenttia hyväksi. 6 prosenttia vastaajista antoi tyydyttävän ja 0,5 prosenttia (1 kpl) välttävän arvosanan.

HAMPAISIIN JA PURENTAAN LIITTYVÄT ONGELMAT

92 prosentilla kyselyn koirista oli kaikki hampaat. Puutteellisen hampaiston omaavista koirista puutteet olivat lähinnä välihampaissa tai muutamalla poskihampaissa.

Purentaa koskevaan kysymykseen tulleista vastauksista purentavikoja raportoitiin noin 7 prosentilla. Purentavioista yleisin on yläpurenta, loput tapaukset koskivat ahdasta purentaa, joka saattaa aiheuttaa kulmahampaiden painumisen ikeniin. Kolmen koiran kohdalla hampaita oli operoitu purentavian vuoksi.

SILMÄONGELMAT

Toistuvia silmätulehduksia on esiintynyt n 11 prosentilla kyselyyn osallistuneista, mutta ne ovat suurimmaksi osaksi (70%) olleet lieviä tulehduksia pentuaikana. Muita silmäongelmia raportoitiin vain yksittäisiä tapauksia, yhdellä ahtaalla kyynelkanavat, yhdellä silmähaavauma ja kolmella koiralla oireita aiheuttavia ylimääräisiä ripsiä.

LUUSTON ONGELMAT

Sileäkarvaisella colliella esiintyy harvoin lonkkaniveldysplasiaa sekä aavistuksen useammin kyynärniveldysplasiaa. Nämä sairaudet on esitelty omissa kappaleissaan aiemmin ohjelmassa.

Myös selän ongelmia on esitelty omassa kappaleessaan aiemmin tässä ohjelmassa.

Vastaajista 77 kpl oli kuvauttanut koiran selän (näistä vain kolmasosa virallisesti). Muutoksia selässä löytyi 28 prosentilla. Lähes tulkoon kaikki muutokset koostuvat LTV1-3:sta tai VA1:sta, muita löydöksiä ovat vino lantio kahdella koiralla, spondyloosi kahdella koiralla sekä LTV4 myös kahdella koiralla.

Oireilevia selkäongelmia vastaajista raportoi vastaajista 9 prosenttia.

Hännän nikamamuutoksia oli vain 1 prosentti.

ALLERGIAT

3 prosentista (6 kpl) vastauksista löytyi allergiaa. Raportoiduista 80 prosentilla on vatsaoireita, 30 prosentilla oli iho-oireita. Korvat tai silmä oireilivat myös n. 30 prosentilla allergikoista.

Rokotusreaktioita/lääkeaineyliherkkyyksiä oli esiintynyt 8 koiralla.

MAHA- JA SUOLISTO-ONGELMAT

N. 20 prosenttia vastanneista ilmoitti koirillaan olevan niin sanottua herkkävatsaisuutta.

Suolistotulehduksia oli esiintynyt noin 6,5 prosentilla. Varsinaisia suolistosairausdiagnooseja (IBD) oli vain 3 kpl.

AUTOIMMUUNISAIRAUDET

Kilpirauhasen vajaatoiminta, DLE (collie nose), IMHA (autoimmuuni hemolyyttinen anemia) ja degenaratiivinen myelopatia olivat kaikki löytyneet yhdeltä koiralta. IBD diagnooseja oli edellä jo mainittu 3 kpl.

NEUROLOGISET SAIRAUDET

Epileptisiä oireita esiintyi yhteensä 4 koiralla. Näistä vain yhdellä oli esiintynyt kohtauksia säännöllisesti.

SISÄTAUDIT

Yhdellä koiralla oli diagnosoitu munuaisvika. Virtsatietulehduksia raportoitiin 11 kpl ja virtsakiteitä/kiviä oli löytynyt seitsemältä yksilöltä. Sivuaani sydämessä oli löytynyt kahdelta koiralta, varsinaisia sydänvikoja ei raportoitu ollenkaan. Ruokatorven laajentumasta raportoi kaksi.

KASVAIMET JA SYÖVÄT

Hyvälaatuisia kasvaimia raportoitiin olevan 8 koiralla, syöpäkasvaimia 7 yksilöllä.

MUUT SAIRAUDET

Mainitsemisen arvoista on, että anaalirauhasongelmista kertoo 9 kpl vastaajista.

Kuten jo todettiin, vastausmäärät kyselyyn ovat niin alhaiset, ettei pidemmälle meneviä johtopäätöksiä voi tehdä.

4.3.4 Yleisimmät kuolinsyyt

Colliet ovat suhteellisen pitkäikäisiä. Kennelliiton KoiraNetistä poimittu kuolinsyytilasto antaa sileäkarvaisten collieiden ylivoimaisesti yleisimmäksi kuolinsyyksi vanhuuden (joko luonnollinen kuolema tai lopetus) keskimäärin 12 vuoden ja 10 kuukauden iässä (170 kpl). Toiseksi eniten on kuolinsyytä ei ole ilmoitettu –tapauksia (87 kpl). Kolmanneksi suurin ryhmä on kasvainsairaudet, syöpä (63 kpl, keski-ikä 8v 11kk).

Sileäkarvaisten collieiden keskimääräinen elinikä on tämän tilaston mukaan 9 vuotta 7 kuukautta. Tilastossa on vain 546 koiran kuolinsyyt, joten tämä ei anna luotettavaa kuvaa koko rodun keskimääräisestä eliniästä.

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hengitystiesairaus	10 vuotta 1 kuukautta	4
Hermostollinen sairaus	8 vuotta 6 kuukautta	12
Iho- ja korvasairaudet	5 vuotta 11 kuukautta	4
Immunologinen sairaus	5 vuotta 5 kuukautta	7
Kadonnut	3 vuotta 9 kuukautta	4
Kasvainsairaudet, syöpä	8 vuotta 11 kuukautta	63
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	10 vuotta 5 kuukautta	8
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	10 vuotta 5 kuukautta	31
Luusto- ja nivelsairaus	8 vuotta 1 kuukautta	24
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	7 vuotta 8 kuukautta	12
Muu sairaus, jota ei ole listalla	7 vuotta 7 kuukautta	36
Pennun synnynnäinen vika tai epämuodostuma	2 vuotta 3 kuukautta	2
Selkäsairaus	7 vuotta 10 kuukautta	10
Sisäeritysrauhasten sairaus	8 vuotta 9 kuukautta	4
Sydänsairaus	8 vuotta 1 kuukautta	8
Tapaturma tai liikennevahinko	4 vuotta 7 kuukautta	8
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	12 vuotta 10 kuukautta	170
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	8 vuotta 8 kuukautta	15
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	9 vuotta 0 kuukautta	87
Kaikki yhteensä	9 vuotta 7 kuukautta	546

Taulukko 27. Kuolinsyyt. (Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä 20.12.2017)

Rotujärjetön julkaisemaan terveystieteeseen tuli vastauksia kuolemansyyntä osalta 32 kpl. Yleisimmät kuolinsyyt kyselyn mukaan olivat kasvainsairaudet/syöpä (9 kpl) ja vanhuus (8 kpl) ja kyselyn mukaan keskimääräinen elinikä on 9v 2kk.

Keski-ikä voidaan arvioida olevan tätä selvästi korkeampi, koska omistajien ilmoituksiin perustuvassa tilastoinnissa sairauksiin ja tapaturmaisesti nuorena kuolleet ovat yliedustettuina.

Voidaan turvallisesti olettaa, että sk. collien keski-ikä on selvästi yli 10 vuotta. Myöskään 13-14 -vuotiaat koirat eivät ole harvinaisia.

Sileäkarvaisten collieiden kuolinsyykartoitusta pyritään jatkamaan tulevan terveystietokannan yhteydessä.

4.3.5 Lisääntyminen

Sileäkarvainen collie on pääsääntöisesti helposti ja luonnollisesti lisääntyvä rotu. Synnytykset ovat yleensä helppoja, koska pennut ovat keskimäärin pienehköjä suhteessa nartun kokoon, ja pentujen pitkänmallinen pää on edullinen synnytyksen kannalta. Collien pennut painavat yleensä syntyessään noin 200-350 grammaa, mutta koossa on vaihtelua. Pentujen syntymäpaino ei ole verrannollinen pentujen elinvoimaisuuteen normaalin painovaihtelun puitteissa. Normaalipainona voidaan pitää 170-400+ grammaa. Pentujen syntymäpaino riippuu myös pentujen lukumäärästä.

Rotuyhdistyksen jalostustoimikunnan tietoon on tullut jonkin verran lisääntymisongelmia, mm. urosten heikkoa sperman laatua ja steriiliyttä. Sen ei kuitenkaan ole todettu olevan yhteydessä astumisvaikeuksiin, vaan löydökset tehdään yleensä tutkittaessa tyhjäksi jäämistä syytä. On siis oletettavissa, että ongelmaa esiintyy kannassa enemmän kuin sitä tulee ilmi. Astumisvaikeuksia esiintyy jonkin verran. Yleensä syyt johtuvat joko uroksen tai nartun kokemattomuudesta tai kasvattajan malttamattomuudesta odottaa oikeaa astutusaikaa. Rodussa on kuitenkin myös joitain uroksia, joiden sukupuolivietti on heikko, eikä kiinnostus riitä astumaan narttua, kuin myös narttuja, jotka eivät vapaehtoisesti suostu astuttavaksi. Ongelma on tällä hetkellä marginaalinen, mutta asiaa tulee seurata.

Keisarinleikkaukset ja synnytyksvaikeudet eivät ole kovin yleisiä, ja collienartut ovat yleensä hyviä emoja. Pentuekoko on kuitenkin keskimäärin pienehkö, ja narttuja jää jonkin verran tyhjäksi. Syytä siihen, miksi rodussa esiintyy näitä ongelmia, on haettu mm. sukusiitoksesta. Ongelmaa esiintyy kuitenkin myös vähemmän sukusiitetyissä koirissa.

Viimeisen 15 vuoden aikana ei keskimääräisessä pentuekoossa ole tapahtunut juurikaan muutoksia. Vuosittainen keskiarvo on vaihdellut 4,9-6,0 välillä, koko tarkastelukauden keskiarvon asettuessa 5,5 kohdalle.

Alkuvuodesta 2017 julkaistiin kysely myös lisääntymiskysely (liite 4). Vastausten määrä oli hyvin pieni (joidenkin kysymysten kohdalla vain muutamia koiria), eikä siitä voi tehdä juurikaan pidemmälle vietyjä johtopäätöksiä. Pienenä yhteenvedona kyselystä voidaan sanoa, että vastaajien uroksista 90 % on normaalit kivekset. Astutuksissa ei raportoitu olevan juurikaan ongelmia. Synnytykset ovat vastaajista 75 prosentilla olleet helppoja, loput kertovat narttunsa joutuneen leikkaukseen, johon pääsiallinen syy on ollut polttoheikkous. Napatyristä raportoidaan vain kahdella pennulla.

4.3.5.1 Lisääntymisongelmat

NARTUN HEDELMÄLLISYYSHÄIRIÖT

Nartun hedelmällisyyshäiriöt voidaan karkeasti jakaa tarttuviin, hormonaalisiin, geneettisiin sekä anomaliaista ja kehityshäiriöistä johtuviin tekijöihin. Tyypillisin syy nartun tiinehtymättömyyteen on kuitenkin väärä astutusajankohta. Oikean ajankohdan määrittämisen apuna voidaan käyttää papa- eli vaginan irtosolunäytettä sekä progesteronin määritystä seerumista.

Mikäli hedelmällisyysongelman taustalla on lisääntymiselinten kehityshäiriö tai anatomiset poikkeamat, nartun kiimakierto on yleensä normaali ja uros on innokas astumaan nartun oikeana ajankohtana. Tyypillisimpiä ongelmia ovat synnynnäiset nartun vaginan anomaliat: erilaiset astutusta hankaloittavat tai hedelmöittymisen estävät vaginan väliseinät tai kuroutumat/ahtaumat. Etenkin nuorilla nartuilla saattaa esiintyä myös vaginan hyperplasiaa eli emättimen limakalvon liiallista turvotusta tai jopa vaginaprolapsia, eli vaginan kudosten työntymistä emättimen ulkopuolelle. Vaginahyperplasia on estrogeenivälitteinen, jossain määrin perinnöllinen ongelma, joka tosin ei ole collieille tyypillinen, vaan esiintyy useimmiten lyhytkalloisilla roduilla.

Harvinaisempia ovat kehityshäiriöt muissa sukuelimissä, kuten munasarjojen tai kohdunkaulan puuttuminen.

Nartun hedelmättömyyden taustalla voi olla esimerkiksi subkliininen metriitti eli kohtu- tai kohdun limakalvon tulehdus, joka estää hedelmöittymisen tai aiheuttaa abortin tiineyden varhaisessa vaiheessa. Tyypillinen metriittipatogeeni on *Escherichia coli*. Lievät metriitit tai vaginiitit eli emätintulehdukset ovat suhteellisen yleisiä.

Bruselloosi aiheuttaa abortteja tiineyden myöhäisessä vaiheessa. Elossa syntyvät pennut ovat usein pieniä ja heikkoja. *Brucella canis* on tyypillisesti suurten kenneleiden ongelma, eikä sen esiintyvyydestä Suomessa ole tarkkaa tietoa. Bruselloosin sairastaneet koirat jäävät useimmiten kroonisiksi erittäjiksi.

Herpesvirus (CHV) on aikuisilla nartuilla yleensä oireeton, mutta on tärkeä pentujen neonataalisairaus (neonataali=vastasyntynyt) aiheuttaen pikkupentujen varhaiskuolemia. Herpes saattaa myös olla osallisena lopputiineyden aborteissa. Koiran herpesviruksen maailmanlaajuinen esiintyvyys koirapopulaatioissa on noussut merkittävästi viime vuosikymmenen aikana. Arviolta joka toinen tai kolmas kaikista koirista on altistunut virukselle ja kantaa sitä elimistössään. Suomen tilanteesta herpesviruksen suhteen ei ole tarkkaa tietoa, herpes on kuitenkin Suomessakin todellinen ongelma. Herpestä vastaan ole olemassa tehokas rokote. Rokote on tarkoitettu kantaville nartuille ja se vähentää oleellisesti viruksen aiheuttamia pentukuolemia. Mikäli narttu pystyy muodostamaan vasta-aineita, rokote antaa ternimaidon mukana pennuille suojan virusta vastaan. Rokotetta, joka estäisi aikuista koiraa saamasta herpestartunnan, ei ole, mutta aikuiselle koiralle virus on täysin vaaraton. Myös yli 4-viikoiset pennut alkavat olla turvassa virukselta, koska siihen mennessä pennun ruumiinlämmönsäätelykyky on kehittynyt pitämään sen ruumiinlämmön riittävän korkeana (herpesviruksen lisääntymiselle optimaalämpötila on 35-36 astetta).

Diagnosoimaton kilpirauhasen vajaatoiminta saattaa olla nartun tiinehtymättömyyden tai kiimattomuuden taustalla. Usein vajaatoiminta ilmenee pidentyneinä kiimaväleinä. Lääkityksellä hallintaan saatu kilpirauhasen vajaatoiminta ei enää välttämättä vaikuta hedelmällisyyteen, mutta ongelman perinnöllisyys on otettava huomioon, jolloin sairaan yksilön jalostuskäyttöä ei suositella. Kilpirauhasen vajaatoimintaa esiintyy koirilla suhteellisen yleisesti.

Erilaiset lisääntymishormonien häiriötilat voivat myös vaikuttaa nartun tiinehtyvyyteen. Tällaisia ovat esimerkiksi harvinaiset hypofyysihypotalamus-akselin toimintahäiriöstä johtuva primaarinen anovulaatio, jolloin kypsä munasolu ei hormonierityksen häiriöistä johtuen ovuloidu, sekä hypoluteinismi eli koiran kykenemättömyys tuottaa riittävästi tiineydenaikaista progesteronia tiineyden ylläpitoon.

Nartun hedelmättömyyden taustalla saattaa olla myös sukupuolenmääräytymisen häiriö, esimerkiksi hermafrodismi. Genotyypiltään normaalista poikkeavat koirat (esimerkiksi X0,XXX) ovat kuitenkin harvinaisia.

UROKSEN HEDELMÄLLISYYSHÄIRIÖT

Samoin kuin nartulla, voidaan uroksen hedelmällisyysongelmat jakaa eri tekijöistä johtuviin luokkiin. Nämä eri tekijät vaikuttavat uroksen sperman laatuun ja siittiömäärään. Uroskoiran normaalin ejakulaatin siittiömäärä on yli 200 miljoonaa siittiötä, josta hyvälaatuisessa spermassa normaalisti liikkuvia siittiöitä tulisi olla yli 80 %. Oligozoospermialla tarkoitetaan vähentynyttä siittiömäärä ja azoospermialla siittiöiden puuttumista kokonaan.

Collieuroksilla on todettu varsin yleisesti keskimääräistä heikompaa sperman laatua, jolloin normaalisti liikkuvien siittiöiden osuus on vain 50-70% (Lisääntymistiet. erikoiseläinlääkäri Merja Dahlbom). Tällaisessa tapauksessa uros jättää yleensä vielä normaalikokoisia pentueita ja nartut tiinehtyvät, mikäli astutusajankohta on ollut oikea. Näin ollen uroksen sperman heikkoa laatua ei osata epäillä, ellei spermaa jostain muusta syystä tutkita.

Collieissa tavataan myös jonkin verran mahdollisen autoimmuunireaktion aiheuttaman tulehduksen seurauksena täysin tai lähes steriiliksi jääneitä uroksia, jotka aikaisemmin ovat jättäneet jälkeläisiä. Tilannetta tulee seurata ja tällaiset tapaukset huomioida jalostusvalintoja tehdessä, jotta ongelma ei pääsisi yleistymään kannassa.

Lisääntymiselinten anomaliat, kuten lisäkiveksen aplasia/hypoplasia tai kivesten hypoplasia ovat mahdollisia mutta harvinaisia ongelmia. Selkeimmät anomaliat selviävät palpoimalla eli tunnustelemalla kivekset.

Lisäkivestiehyen tukos saattaa aiheuttaa hedelmättömyyttä estämällä siittiöiden kulun lisäkiveksistä ejakulaattiin. Tämä näkyy spermanäytteessä täydellisenä azoospermiana. Tukoksen mahdollisuus voidaan poissulkea mittaamalla sperman alkaalinen fosfataasi -entsyymien pitoisuus – täydellisen ejakulaatin entsyymipitoisuus on rauhasejakulaattia korkeampi.

Lisääntymiselinten erilaiset tulehdusprosessit voivat aiheuttaa akuuttia hedelmättömyyttä estäen siittiöiden muodostusta sekä aiheuttaa pysyvää hedelmättömyyttä vaurioittamalla spermatogeneettistä kudosta kiveksissä. Kives-, lisäkives- ja eturauhastulehdukset ovat tyypillisiä ja yleisiä uroskoirien ongelmia. Etenkin bakteerien aiheuttamat eturauhastulehdukset ovat vanhojen, kastroimattomien urosten ongelmia. Kivestulehdukset ja lisäkivestulehdukset voivat olla ensisijaisesti vain kivesongelmia tai tulehdus voi levitä kiveskudokseen eturauhas- tai virtsatie-tulehduksesta. Tyypillisiä infektiopatogeeniä tulehduksissa ovat *Escherichia coli*, streptokokit sekä stafylokokit. Tulehdukset voivat aiheuttaa sperman oligozoospermiaa tai täydellistä azoospermiaa. *Brusella canis* on yksi lisäkivestulehduksen aiheuttajapatogeenista. Tartunnan saanut uros jää kantajaksi ja mahdollisesti pysyvästi hedelmättömäksi.

Harvinainen hedelmättömyyttä aiheuttava ongelma sukupuolen määräytymisessä on koirillakin tavattu Klinefelterin syndrooma (XXY-urokset). Nämä koirat ovat azoospermisiä ja usein niiden kivekset ovat hypoplastiset. Uroksilla on kuitenkin tyypillisesti voimakas libido, ja astuminen onnistuu.

Kilpirauhasen vajaatoiminta on myös uroksen hedelmällisyyteen vaikuttava hormonivälitteinen sairaus. Vajaatoiminta koirilla spermanlaatu on heikentynyt. Osaltaan tähän saattaa olla vaikutusta jatkuvalla immuunivälitteisellä kilpirauhasen tulehdustilalla. Kuten nartulla, kun uroksen vajaatoiminta saadaan hallintaan lääkkein, voi hedelmällisyys palata normaaliiksi. Sitä ei kuitenkaan tule käyttää jalostukseen.

Monet lääkkeaineet vaikuttavat siittiöiden muodostumiseen. Esimerkiksi kortikosteroidit tai pitkät antibioottikuurit voivat vaikuttaa heikentävästi spermanlaatuun.

Astumistilanteen ongelmia on monenlaisia. Herkkä uros ei välttämättä uskalla astua vahvaa, dominoivaa narttua. Vaikka uroksen lisääntymisfysiologia olisi kunnossa, voi myös uroksen huono libido johtaa astumisen epäonnistumiseen. Huonolibidoisen uroksen jalostuskäyttöä tulee harkita huolella.

Epäonnistuneen astumisen syynä voi olla myös uroksen kipu, muun muassa eturauhas-, selkä- ja nivelongelmat. Kiveskasvaimet voivat aiheuttaa muutoksia uroksen hedelmöittämiskyvyssä sekä siittiöiden muodostumisessa.

4.3.6 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Sileäkarvainen collie on varsin perusterve ja terverakenteinen koirarotu. Collien rakenne on ravaaja-tyyppinen; hieman korkeuttaan pidempi, suhteellisen kevyt ja tasapainoisesti kulmautunut edestä ja takaa. Rakenteessa ei ole liioiteltuja piirteitä ja rotumääritelmän vaatimukset ovat sopusoinnussa toiminnallisuuden ja käyttötarkoituksen kanssa.

Rotumääritelmän yksityiskohtien tulkinnoista johtuen rodussa esiintyy kuitenkin joitakin ääripiirteitä, joista saattaa olla haittaa terveydelle ja toiminnallisuudelle. Ruotsin Kennelliitto on listannut joukon epäterveitä piirteitä, joihin ulkomuotomuomarien tulee tiukasti puuttua laatuarvostelussa. Collieiden osalta näitä anatomisia piirteitä edustavat liioitellun kapea kuono-osa, kapea alaleuka ja ahdas purenta sekä pystyasentoiset kulmahampaat, joista johtuen rodussa esiintyy jonkin verran virheellistä kapeaa purentaa, jossa alakulmahampaat painautuvat yläleuan ikeniin. Toinen kyseisessä listassa esiin nostettu ongelma ovat liian pienet ja syvällä sijaitsevat silmät, jotka saattavat aiheuttaa paitsi tulehdusherkkyyttä, myös äärimmilleen jalostuneena silmän sisäisiä rakenteellisia muutoksia ja näkökyvyn heikentymistä.

Myös Suomen Kennelliiton epäterveiden piirteiden listalla colliet on mainittu esimerkkirotuna silmiensä osalta.

4.3.7 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

PEVISAan kuuluvien sairauksien osalta tilanne on rodussa erittäin hyvä. Kyynärnivelten kuvauksen tultua pakolliseksi, on ollut hyvä huomata, että sekään ei ole rodussa ongelma. Suurin osa koiran painosta on kuitenkin etuosan päällä ja näin ollen kyynärpäävika voi invalidisoida koiran.

PEVISA:n ulkopuolisista ongelmista ajankohtaisin on epilepsia. Vaikka tapausten näennäinen yleistymisen saattaa johtua etupäässä tiedonkulun parantumisesta, sairauden yleistymisen ehkäisyyn tulee suhtautua erittäin vakavasti. Kyseessä on kuitenkin vakava koiran elämänlaatua heikentävä ja useissa tapauksissa elinikää lyhentävä sairaus. Kasvattajien tulee myös suhtautua asiaan riittävällä vakavuudella, kun suunnittelevat yhdistelmiä, joiden lähisuvussa on esiintynyt epilepsiaa.

Geenitestien käytön tullessa entistä yleisemmäksi mahdollisuudeksi jalostuksen apuvälineenä, testejä tulisi pyrkiä tekemään kasvattajakohtaisen tarpeen mukaan oleellisimmista sairauksista. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että pelkkien geenitestien pohjalta ei voi jalostusvalintoja perustaa, vaan tulee huomioida koira kokonaisuutena.

Lisääntymisongelmat ovat kohtuullisen harvinaisia, mutta esiintyessään merkittävä jalostusta haittaava tekijä. Kasvattajien tulisi valintoja tehdessään huomioida, että ongelmat lisääntymiskäyttäytymisessä ja fysiologiassa ovat periytyviä ja rodun tulisi kyetä normaalisti luonnollisiin synnytyksiin ja astutuksiin.

4.4 Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

Rotumääritelmä on kunkin rodun yhtenäinen kansainvälinen standardi, jonka tulee olla ensisijainen ohjenuora rotutyypin ja rodunomaisten yksityiskohtien jalostuksessa. Eri maiden kattojärjestöillä saattaa olla käytössään toisistaan eroavat rotumääritelmät. Suomen Kennelliitto noudattaa FCI:n hyväksymiä rotumääritelmiä.

Viimeisin versio sileäkarvaisen (smooth) collien rotumääritelmästä on hyväksytty FCI:ssä 28.10.2009 ja käänös Suomen Kennelliitossa 3.3.2011.

Seuraavassa pyritään avaamaan rotumääritelmän keskeisiä kohtia.

Ryhmä: 1

FCI:n numero: 296

Hyväksytty: FCI 28.10.2009

Suomen Kennelliitto 3.3.2011

Sileäkarvainen skotlanninpaimenkoira / sileäkarvainen collie(collie, smooth)

Alkuperämaa: Iso-Britannia

Käyttötarkoitus: Paimenkoira.

FCI:n luokitus: Ryhmä 1 lammaskoirat ja karjakoirat (paitsi sveitsinpaimenkoirat)

Alaryhmä 1 lammaskoirat

Käyttökoetulosta ei vaadita.

Yleisvaikutelma:

Älykäs, valpas ja toiminnanhaluinen. Erittäin hyvän rakenteensa ansiosta olemukseltaan ryhdikäs, tasapainoinen ja käyttötarkoitukseensa soveltuva. Rakenne ilmentää vahvuutta ja toiminnallisuutta, mutta koira ei saa olla kömpelö eikä millään lailla karkea. Ilme on äärimmäisen tärkeä. Se muodostuu kallon ja kuonon suhteista sekä niiden täydellisestä tasapainosta, silmien koosta, muodosta, väristä ja sijainnista sekä korvien oikeasta sijainnista ja asennosta.

Tärkeitä mittasuhteita:

Sivulta katsottuna kallon ja kuonon ylälinjat ovat yhdensuuntaiset ja samanpituiset ja niitä erottaa niukka, mutta silti silminnähtävä otsapenger. Runko hieman korkeuttaan pitempi.

Käyttäytyminen / luonne:

Iloinen ja ystävällinen, ei koskaan hermostunut eikä vihainen.

PÄÄ JA ILME

Pään yksityiskohdat ovat erittäin tärkeitä. Pään tulee olla suhteessa koiran kokoon. Edestä tai sivulta katsottuna pää muistuttaa tylppää, puhdaslinjaista kiilaa, jonka ääriviivat ovat sileät. Silmien sisänurkkien välin keskipiste on pään keskikohta pituussuunnassa.

Kallo: Litteä, kapenee tasaisesti ja sulavasti korvista kohti kirsua. Kallon syvyys mitattuna kulmakaarista leuan alaosaan ei saa olla liian suuri.

Otsapenger: Niukka, mutta havaittavissa. Silmien sisänurkkien välin keskipiste on otsapenkereen oikea sijaintipaikka.

Kirsu: Väritään aina musta.

Kuono: Sulavalinjaisen ja täyteläisen kuonon kärki on tylppä, ei koskaan kulmikas. Kuono ei saa olla suippo.

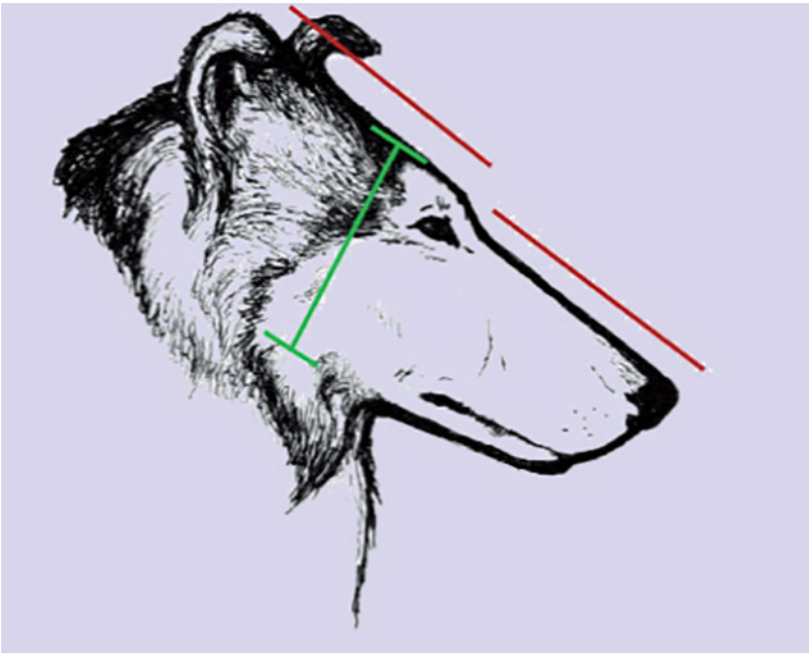
Leuat / hampaat / purenta: Hampaat isot. Vahvat leuat. Säännöllinen ja täydellinen leikkaava purenta, ts. alaleuan etuhampaat koskettavat tiiviisti yläleuan etuhampaiden takapintaa. Hampaat ovat kohtisuorassa leukaluihin nähden. Alaleuka on voimakas ja suoralinjainen.

Posket: Poskiluut eivät ole ulkonevat.

Silmät: Hyvin tärkeä yksityiskohta, joka antaa koiralle viehättävän ilmeen. Keskikokoiset (eivät koskaan hyvin pienet), hieman vinoasentoiset, mantelinmuotoiset ja tummanruskeat paitsi sinimarmorin värisillä koirilla, joilla silmät ovat usein siniset tai sinitäpläiset (osittain tai kokonaan, toinen tai molemmat). Ilme on erittäin älykäs, koiran kuulostellessa katse on valpas ja tarkkaavainen.

Korvat: Kohtuullisen kokoiset ja tyvestään leveämmät. Korvat eivät ole liian lähellä eivätkä liian kaukana toisistaan.

Levossa korvat ovat taaksepäin taittuneet, mutta koiran ollessa tarkkaavainen ne ovat eteenpäin suuntautuneet ja puolipystyt, ts. noin kaksi kolmasosaa korvasta on pysty, yksi kolmasosa luonnostaan eteen- ja alaspäin taittunut.

Kuva 16. Pää sivusta. Piirros: Johanna Ruottinen.

Collie on niin sanottu “päärotu”. Tämä tarkoittaa, että collien pää ja ilme ovat erittäin tärkeitä rotumäärittelyä tarkasteltaessa. Rotumäärittelymukaan pään mittasuhteet ovat erittäin tärkeitä, ja päätä on arvosteltava suhteessa kokoon. Edestä tai sivulta katsottuna pää muistuttaa tylppää,

puhdaslinjaista kiilaa, jonka ääriviivat ovat sileät. Pää kapenee sivuilta tasaisesti ja pehmeästi korvista kohti mustaa kirsua. Sivulta katsottuna kallon ja kuonon ylälinjat ovat yhdensuuntaiset ja samanpituiset ja niitä erottaa otsapenger. Silmien sisänurkkien välinen keskipiste (joka on otsapenkereen oikea sijaintipaikka) on pään keskikohta pituussuunnassa. Kallon syvyys kulmakaarista leuan alaosaan ei koskaan ole liiallinen (eli ei kauttaaltaan syvä).

Tyypillisimpiä pään virheitä ovat kallon ja kuono-osan epäyhdensuuntaiset linjat ja epätasapaino (kallo saattaa olla joko laskeva eli takaluista, pyöreä, tai takaraivoa kohti nouseva) sekä liian syvä ja/tai leveä kallo-osa. Oikeanlaisen, silmien sisänurkkien väliin sijoittuneen, niukan mutta silmin havaittavan otsapenkereen jalostus on vaikeaa, ja juuri oikeanlaisia otsapenkereitä on suhteellisen harvassa. Tyypillisiä virheitä ovat liian pitkä, alas kuonolle tuleva otsapenger tai lähes kokonaan tai jopa täysin puuttuva otsapenger.

Kuono-osa ei saa olla liian heikko suhteessa kalloon, ja alaleuan on oltava riittävän vahva ja leveä. Liian heikkoja alaleukoja esiintyy jonkin verran, tai sitten alaleuka jää liian lyhyeksi ja purenta on virheellinen.

Silmien väri ja koko ovat suomalaisilla sileäkarvaisilla collieilla yleensä hyvät, mutta vastaan tulee myös pieniä ja syvällä sijaitsevia silmiä. Myös pyöreitä tai liian vaaleita silmiä, jotka häiritsevät ilmettä, esiintyy jonkin verran.

Korvien tulisi sijaita edestä päin tarkasteltuna pään päällä siten, että korvan ulkoreunoja kärjestä tyveen mukaillen voidaan vetää kuvitteellinen suora pään ja kuono-osan ulkoreunaa pitkin aina kirsun sivuun asti. Korvien asento on sileäkarvaisilla collieilla keskimäärin kohtuullisen hyvä, joskin jonkun verran esiintyy haja-asentoisikin korvia. Liian kevyet tai pystyt korvat ovat kannassa yleisiä. Liian raskaita korvia esiintyy puolestaan vain silloin tällöin.

Kuva 17. Pää edestä. Piirros: Johanna Ruottinen

RUNKO, RAAJARAKENNE JA LIIKUNTA

Kaula: Lihaksikas, voimakas, melko pitkä ja kauniisti kaartuva.

Selkä: Vaakasuora ja kiinteä.

Lanne: Hieman kaartuva.

Rintakehä: Kylkiliuut kaareutuneet, rinta syvä ja lapojen takaa melko leveä.

Häntä: Pitkä; ulottuu vähintään kintereisiin. Koiran ollessa rauhallinen häntä on alhaalla hännänpää hieman ylöspäin kaartuneena. Innostuneen koiran häntä voi kohota, muttei koskaan selkälínjan yläpuolelle.

Eturaajat: Eturaajat ovat suorat ja lihaksikkaat; luut ovat keskivahvat.

Lavat: Viistot ja hyvin kulmautuneet.

Kyynärpäät: Eivät ulko- eivätkä sisäkierteiset.

Kyynärvarret: Melko lihaksikkaat.

Välíkammenet: Joustavat, mutta eivät taipuneet.

Etukäpäälät: Soikeat, päkiät täyteläiset. Varpaat kaarevat ja tiiviisti yhdessä.

Reidet ja sääret: Lihaksikkaat. Takaraajat alaosaan sileät ja jänteikkäät.

Polvet: Hyvin kulmautuneet.

Välíjalat: Matalat ja voimakkaat.

Takakäpäälät: Soikeat; päkiät täyteläiset. Varpaat hieman vähemmän kaarevat kuin etukäpäälissä ja tiiviisti yhdessä.

Liikkeet: Liikkeet ovat rodun tärkeä erityispiirre. Hyvin liikkuvan koiran kyynärpäät eivät koskaan ole ulkokierteiset vaikka liikkeessä etukäpäälät ovat suhteellisen lähellä toisiaan. Kehräävät ja rullaavat liikkeet sekä ristiin astunta ovat vakavia virheitä. Takaa katsoen välíjalat ovat yhdensuuntaiset, mutta eivät liian lähellä toisiaan. Takaraajat ovat voimakkaat ja niiden työntö on hyvä. Sivulta katsottuna liikkeet ovat sulavat. Askeleen tulee olla verrattain pitkä, kevyt ja vaivaton.

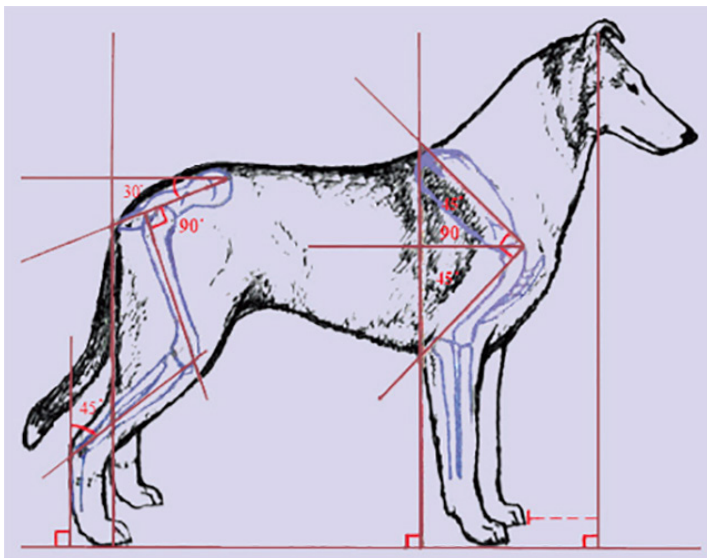
Rakenne ilmentää vahvuutta ja toiminnallisuutta, ja luusto on keskivahva. Rakenteen yleinen tasapaino ja harmonia näkyvät sekä koiran seistessä, että etenkin sen liikkeessä. Kaikkea liioittelua tulee välttää. Sileäkarvaisen collien selkä on suora - ei missään nimessä laskeva - ja kun koira seisoo luonnollisesti sillä on raajat joka kulmassa. Mittasuhteiltaan collie on 9:10, hieman korkeuttaan pidempi.

Sileäkarvainen collie on kestävä tyypin koira. Sen tulee liikkua maatavoittavasti, sulavasti, sujuvasti ja vaivattomasti. Liikkeet ovat tehokkaat, kevyet ja joustavat. Liikkeet eivät ole korkeat eivätkä raskaat. Ne eivät myöskään ole liioitellun pitkät eivätkä "näyttävät".

Liian suoraa etuosaa esiintyy suhteellisen paljon. Tällöin etukulmaus, lapa ja olka-varsi, ovat liian pystyt, josta johtuu myös liian lyhyt etuaskel. Sileäkarvaisilla takakulmaukset ovat yleensä hyvät, joten liikkeisiin tulee epätasapaino. Jotta eturaajat pysyisivät takaraajojen pitkän työntönsä aikana yhtä pitkään ilmassa, pystylapainen koira korjaa asiaa nostamalla eturaajojaan "tyylikkään" korkealle, mutta tehottomasti. Tässä korjaavassa toiminnassa koira joutuu käyttämään monia lihaksia tarpeettomasti ja tällä on taas heikentävä vaikutus kestävään liikuntaan.

Rotumääritelmä ei kuvaa lainkaan hännän sijaintia, eikä näin ollen lantion asentoa, jonka pituudesta ja kaltevuudesta hännän kiinnitys on riippuvainen. Collien häntä on matalalle kiinnittynyt. Oikealla lantiolla ja kiinnityksellä on hännän mahdoton olla liian korkealla kannettu. Koiran ollessa innostunut tai liikkeessä, häntä nousee selkälínjan jatkoksi, mutta ei koskaan selän päälle. Collien lantion tulee olla riittävän pitkä ja hieman viisto, reisiluun ja sääriluun yhtä pitkät, sekä kintereen suht matala.

Yleinen virhe sileäkarvaisella colliella on luisut ja lyhyet lantiot. Kaunis selkälínja katkeaa, kun lantio loppuu kesken ja luiskahtaa alas.

Kuva 18. raajarakenne ja kulmaukset. Piirros: Johanna Ruottinen

Korrekti raajarakenne ja kulmaukset. Koiran olkavarren ja lapaluun tulee olla toisiinsa nähden 90 asteen kulmassa siten, että sään, lavan etummaisen pisteen ja kyynärpään kautta piirretyt suorat leikkaavat vaakatason 45 asteen kulmassa. Lantion tulee olla vaakatasoon nähden 30 asteen kulmassa ja riittävän pitkä. Reisiluu on lantioon nähden 90 asteen kulmassa kinnernivelen ollessa kohtisuoraan maata kohden, jolloin reisi- ja sääriluu ovat keskenään samanpituiset. Kulmausten oikeellisuutta arvioitaessa voidaan piirtää kuvitteelliset pystysuorat apuviivat sään kohdalta kyynärpään kautta maahan ja lantion takimmaisesta pisteestä kinnernivelen kautta maahan. Sään kautta kulkevan suoran tulee koskettaa kyynärniveltä jos olkavarsi on riittävästi kulmautunut. Tällöin myös kaula kaareutuu hieman etu-viistoon ja luonnollisesti seisovan koiran pää sijaitsee sivusta katsoen kypälien etupuolella. Rintalastan kärki ulottuu olkavarsien eteen ja koiralla on tunnus-teltaessa hyvin kehittynyt eturinta. Etukulmaukset ovat puutteelliset mikäli eturaajat jäävät liian eteen säkälinjaan nähden ollessaan kohtisuoraan maata kohden (vertikaaliviiva ei kosketa kyynärpäätä ja koiran pää on suoraan kypälien yläpuolella kaulan ollessa hyvin pystyasentoinen ja rintalastan jäädessä piiloon raajaluiden väliin jättäen eturinnan tyhjäksi). Koiran kintereen ollessa kohtisuoraan maata kohden, lantion takimmaisen pisteen kautta kulkevan suoran on jäätävä hieman kintereen etupuolelle. Jos takajalan luonnollinen asento jää joko rungon alle tai selvästi rungon taakse, reisi- ja sääriluun mittasuhteissa ja/ tai lantion asennossa on puutteita.

TURKKI JA VÄRIT

Karva: Lyhyt, sileä; peitinkarva karheahko, pohjavilla erittäin tiheä. Karvaa ei trimmata eikä leikata.

Kolme hyväksyttyä väriä: soopeli-valkoinen, kolmivärinen (tricolour) ja sinimarmori (blue merle).

Soopeli:

Mikä tahansa sävy vaalean kullaväristä tumman mahonginväriseen tai hiilikkosoopeli. Vaalea oljen- tai kermanväri on vakava virhe.

Kolmivärinen:

Pääväri musta, syvän punaruskeat merkit raajoissa ja päässä. Ruosteenruskea sävy peitinkarvassa on vakava virhe.

Sinimarmori:

Pääväri puhtaan hopeansininen, joka on marmoroitunut mustalla värillä. Syvät punaruskeat merkit ovat toivottuja, mutta niiden puuttuminen ei ole virhe. Suuret mustat merkit, tummanharmaa väri tai ruosteenruskea sävy peitinkarvassa tai pohjavillassa ovat vakavia virheitä.

Valkoiset merkit: Kaikkiin yllämainittuihin väreihin voi liittyä rodulle tyyppilliset valkoiset merkit, joiden määrä voi vaihdella. Seuraavat merkit ovat toivottavia: täysi tai osittainen valkea kaulus, valkea rinta, raajat ja kypälät, valkea hännänpää. Kuonossa, kallossa tai molemmissa voi olla valkea piirto.

Sileäkarvaisten collieiden karvan tulee olla paksu, tiivis ja kaksinkertainen. Karvapeitteessä esiintyy jonkin verran vaihtelua. Löytyy koiria, joilla on erittäin lyhyt ja sileä turkki, mutta myös selvästi pidempi/runsasturkkisia yksilöitä. Pääosin vaihtelu on kuitenkin hyväksyttävissä rajoissa.

Väreistä ongelmallisin lienee blue merle. Puhtaan hopeansinisen päävärin aikaansaaminen on vaikeaa. Merleillä esiintyy usein tumman harmaata pohjaväriä, eikä rusehtava sävykään ole kovin harvinainen. Tricoloureilla esiintyy jonkin verran harmahtavaa/ruskehtavaa väriä, joka ei ole puhdas musta. Soopeli on värinä helpoin jalostaa, joskin jonkin verran hyvin vaaleita soopeleita on ollut nähtävissä. On kuitenkin vaikea määrittää missä menee liian vaalean värin raja.

Seuraavassa kappaleessa on tarkemmin selvitetty collieiden värien periytymisen genetiikkaa.

MUUTA HUOMIOITAVAA

Koko ja paino:

Säkäkorkeus: Urokset: 56 - 61 cm. Nartut: 51 - 56 cm.

Paino: Urokset: 20,5-29,5 kg. Nartut: 18 -25 kg.

Virheet: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin sekä kykyyn toimia perinteisessä käyttötarkoituksessa.

Hylkäävät virheet:

Vihaisuus tai arkuus

Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen

Huom. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin.

Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria.

Nykypäivänä koon alarajoilla olevia koiria on vähemmän, mikäli rotumääritelmästä poikkeavaa kokoa esiintyy, se on useimmiten skaalan yläpäässä.

Hylkääviä virheitä esiintyy suhteellisen harvoin. Yleisimpiä lienevät purentavirheet ja ei-toivottu kehäkäyttäytyminen. Eri arvostelukulttuureista tulevilla tuomareilla on toisistaan paljonkin poikkeavia käytäntöjä puuttua vakaviin ja hylkääviin virheisiin. Etenkin arkuuteen tulee kiinnittää suurempaa huomiota; rotumääritelmän vaatimusten tulee täytyä luonteen osalta näyttelykehässäkin, jotta koira voidaan palkita.

4.4.2 Värät

Suomessa collieilla hyväksytään kolme väriä: soopeli, tricolour ja blue merle. Soopeli- ja tricolourväri periytyvät agouti-geenin alleelien myötä.

Soopelivärin aiheuttava ay on dominoiva tricolourväriin at nähden, eli genotyypin ay/at koira on soopeli (Berryere ym., 2005). Soopeli, joka on homotsygootti alleelin ay suhteen, periyttää jälkeläisilleen aina soopelivärin. Kahden tricolourin jälkeläiset ovat aina tricoloureja (at/at). Kolmas väri, blue merle, periytyy eri geenin myötä. Merleväritys periytyy lokuksessa M, joka on kartoitettu geeniin silver.

Uusimpien tutkimusten mukaan on todettu, että merle-geenistä on olemassa useita eri alleleja eli geeniversioita, joiden emäspariketjun pituus määrittelee, kuinka voimakkaasti merlekuvio näkyy yksilön ilmiössä. Tyypillinen merlealleeli M on tietyn mittainen ja normaali-alleelilla m ei ole lainkaan perässään emäspariketjua. Jos ketju on pidempi kuin M-alleelilla, kyse on Mh-alleelista eli paimenharlekiinista (herding harlequin). Jos ketju on hiukan lyhyempi, kyseessä on Ma eli epätyypillinen merle (atypical merle). Jos se on ihan lyhyt, kyseessä on Mc-alleeli eli kryptinen merle (cryptic merle). Ja lisäksi voidaan nimetä alleelit Ma+ (emäspariketjun pituus M:n ja Ma:n puolivälistä) ja Mc+ (emäspariketjun pituus Ma:n ja Mc:n puolivälistä). (Lähde: Langevin, M: Merle – SINE Insertion from Mc Mh – ”The Incredible Story of Merle”, 2018)

Koiran ilmiö:

m/m	normaali, koira ei ole merle
Mc/m	enimmäkseen ei mitään muutosta ilmiössä, mutta koira voi olla aivan aavistuksen verran normaalia harmaampi
Ma/m	joskus ei mitään muutosta ilmiössä, mutta yleensä koira on kauttaaltaan hieman harmaampi/vaaleampi kuin pitäisi olla ja aika usein siinä on jonkun verran pieniä normaalinvärisiä (tummia) laikkuja
M/m	koira on tyypillinen merle
Mh/m	koiralla on selvästi enemmän valkeaa kuin pitäisi ja sen merlekuvio voi olla hyvin epätyypillinen tai lähes puuttua. Koiraa voi joskus olla jopa vaikea erottaa lehmänkijavasta ei-merlestä

Kaikki nämä alleelit eivät risteytettynä toisiinsa tuota homotsygoottiselle M-alleelille tyypillisiä terveysongelmia. Suurimmat terveysriskit aiheuttavat Mh/Mh, Mh/M, Mh/Ma, M/M ja M/Ma. On lähes varmaa, että Mc/Mc ja Ma/Mc eivät ole riskiyhdistelmiä ja on oletettavaa, että M/Mc ja Mh/Mc ovat vielä turvallisia. Mitä vahvemman merlekuviota alleeli tuottaa turkkiin, sen todennäköisemmin siihen liittyy ongelmia kun se yhdistää toiseen kuvioita tuottavaan merle-alleeliin.

Nykyään koiran tarkka M-alleeli pystytään määrittämään tietyissä laboratorioissa geenitesteillä. Kaikki laboratoriot eivät tunnista tarkkoja alleleja. Suomessa tarkasti testattuja koiria on toistaiseksi hyvin vähän.

Koska nykyisin geenitestin avulla voidaan luotettavasti tunnistaa soopeli x blue merle -väriyhdistelmästä mahdollisesti syntyvät soopelimerle-pennut, voidaan tämäkin väriyhdistelmä sallia ja antaa näin kasvattajille lisää liikkumavaraa. SCY:n jalostustoimikunta ehdotuksesta SKL salli ko. väriyhdistelmän 1.1.2019 alkaen. Blue merle x soopeli, soopelimerle x soopeli ja tricolour x soopelimerle -yhdistelmät sallitaan, mikäli Kennelliiton hyväksymän laboratorion tekemä testi osoittaa, että soopelin värinen vanhempi ei ole genotyypiltään merle. Tällaisesta yhdistelmästä syntyvät soopelipennut testataan ennen rekisteröintiä merlegeenin osalta. Testaamattomat soopelipennut merkitään EJ-rekisteriin.

Soopeli x blue merle -väriyhdistelmät ovat sallittuja myös mm. Ruotsissa ja Norjassa, kunhan syntyneet soopelipennut testataan merlegeenin varalta. Yhdistelmä on sallittu myös Englannissa, jossa geenitesti vaatimusta ei ole, vaan pentujen ilmiö riittää värin määrittämiseen.

Collieiden väriyteen kuuluu myös valkoiset merkit, joiden laajuutta säätelee S-lokus. Todennäköisesti collieilla esiintyy kaksi alleelia, niin sanottu irish spotting (si) ja kokovalkoinen (sw). Näistä irish spotting -alleeli on vallitseva kokovalkoiseen alleeliin nähden. Alleeli sw homotsygoottisena aiheuttaa sen, että valkoinen väri on vallitseva koiran värissä, ja koira on lähes kokonaan valkoinen. Yleensä näillä koirilla on pään alueella ja rungossa joko soopeli-, tricolour- tai blue merle -väriyksiä riippuen koiran pohjaväristä. Joissakin maissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, hyväksytään myös tämä valkovoittoinen väri. Suomessa on tavattu muutamia valkoisia collieita.

Valkotekijästä johtuva valkoisuus ei liity merle-homotsygoottien valkoisuuteen, eikä näillä valkoisilla koirilla yleensä ole myöskään kehitysongelmia. Valkoisuus voi vuorovaikuttaa merleväriyksen kanssa ja runsas valkoisuus blue merle -värisessä koirassa saattaa aiheuttaa esimerkiksi kuuroutta (Sheila Schmutz, <http://homepage.usask.ca/~schmutz/dogcolors.html>).

4.4.3 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Näyttelyt

Sileäkarvainen collie on suosittu näyttelyrotu. Suomalaisia sileäkarvaisia pidetään maailmanlaajuisesti hyvin korkeatasoisina ulkomuodoltaan.

Seuraavassa taulukossa esitetään, kuinka moni sileäkarvaisista collieista on käynyt näyttelyssä (vähintään kerran). Lisäksi tarkastellaan millaisia laatuarvosteluja koirat ovat saaneet (kunkin koiran paras tulos). Vuoden 2011 alussa tuli näyttelysääntöihin muutos ja SA tuli jälleen käyttöön. Se on kuitenkin jätetty tässä tarkastelun ulkopuolelle.

näyttelyssä käyneet				laatuarvostelu											
vuosi	syntyneet	kpl	%	ERI	%	EH	%	H	%	T	%	HYL	%	EVA	%
2007	251	118	47 %	83	70 %	21	18 %	11	9 %	3	3 %	-	-	-	-
2008	185	98	53 %	73	74 %	15	15 %	6	6 %	2	2 %	2	2 %	-	-
2009	233	108	46 %	87	81 %	15	14 %	5	5 %	-	-	1	1 %	-	-
2010	194	86	44 %	84	74 %	20	23 %	2	2 %	-	-	-	-	-	-
2011	154	73	47 %	60	82 %	8	11 %	4	5 %	-	-	1	1 %	-	-
2012	252	101	40 %	79	78 %	16	18 %	5	5 %	1	1 %	-	-	-	-
2013	172	87	51 %	65	75 %	18	21 %	4	5 %	-	-	-	-	-	-
2014	164	75	46 %	58	78 %	15	20 %	1	1 %	1	1 %	-	-	-	-
2015	201	72	36 %	59	82 %	11	15 %	2	3 %	-	-	-	-	-	-
2016	165	77	47 %	61	79 %	14	18 %	2	3 %	-	-	-	-	-	-
Yht.	1969	895	45 %	689	77 %	153	17 %	42	5 %	7	1 %	4	0 %		

Taulukko 28. Tässä taulukossa on esitetty kuinka moni kunakin vuonna syntyneistä sk. colliesta on käynyt Näyttelyssä vähintään kerran. Lisäksi on esitetty, kuinka moni koirista on saanut kunkin laatuarvosanan (koiran paras laatuarvostelu), ja kuinka suuri osuus tämä on näyttelyissä käyneistä koirista. Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä.

Sileäkarvaisista colliesta lähes puolet käyvät ainakin kertaalleen näyttelykehässä. Aktiivisuus on pysynyt suhteellisen tasaisena viimeisen 10 vuoden aikana. 77 prosenttia koirista on palkittu laatumaininnalla erinomainen (ERI), 17 prosenttia on saavuttanut erittäin hyvän (EH) ja vain muutama koira on joutunut tyytymään sitä huonompiin laatuarvioihin.

Seuraavassa taulukossa tarkastellaan näyttelykäyntien kokonaismäärää ja niistä saavutettuja laatuarvosanoja.

Vuosi	Näyttelyt	Näyttelykäyntejä	Laatuarvostelu											
			ERI	%	EH	%	H	%	T	%	EVA	%	HYL	%
2008	63	1303	735	56 %	389	30 %	156	12 %	20	2 %	1	0 %	2	0 %
2009	68	1299	841	65 %	357	27 %	95	7 %	5	0 %	0	0 %	1	0 %
2010	69	1306	843	65 %	375	29 %	73	6 %	7	1 %	4	0 %	4	0 %
2011	66	1300	980	75 %	253	19 %	58	4 %	3	0 %	4	0 %	2	0 %
2012	65	1334	992	74 %	283	21 %	44	3 %	8	1 %	5	0 %	2	0 %
2013	64	1229	951	77 %	233	19 %	36	3 %	4	0 %	2	0 %	3	0 %
2014	71	1260	949	75 %	263	21 %	40	3 %	2	0 %	2	0 %	4	0 %
2015	67	1147	917	80 %	202	18 %	23	2 %	2	0 %	1	0 %	2	0 %
2016	68	1189	901	76 %	253	21 %	30	3 %	4	0 %	0	0 %	1	0 %
2017	75	1238	957	77 %	249	20 %	29	2 %	1	0 %	2	0 %	0	0 %
Yht.	676	12605	9066	72 %	2857	23 %	584	5 %	56	0 %	21	0 %	21	0 %

Taulukko 29. Näyttelykäyntien kokonaismäärä, ja niistä saavutetut laatuarvostelut. Lähde: KoiraNet-jalostus-tietojärjestelmä.

Edelleen voidaan todeta, että laatuarvostelun erinomainen (ERI) osuus on selkeästi suurin. Tarkastelu jaksolla keskimäärin 72 prosenttia kehäkäynneistä on palkittu laatuarvosanalla erinomainen (vuonna 2015 tuo lukema on ollut peräti 80 prosenttia). Erittäin hyvän on saanut keskimäärin 23 prosenttia, hyvän 5 prosenttia ja muiden arvosanojen osuus on yhteensä reilun prosentin luokkaa. Tilanne on parantunut edellisen JTO:n tarkastelujaksosta oleellisesti: ERI 64%->72%, EH 27%->23%, H 8%->5%

Näiden taulukoiden pohjalta voidaan todeta, että rotu on ulkomuodollisesti erinomaisella tasolla.

Jalostustarkastukset

Jalostustarkastusten avulla kirjataan koiran ulkomuoto mahdollisimman tarkasti ja luonne karkeasti. Koiran anatomia käydään läpi tarkasti kaavakkeen avulla. Tämän hetkinen uudistettu kaavake otettiin käyttöön vuonna 2018 (kaavake liitteessä 5).

Jalostustarkastus voidaan tehdä myös koiralle, jota jostakin syystä ei voida palkita näyttelyssä (esimerkiksi kivesvikaiset) tai jota ei jostakin ulkomuodollisesta puutteesta johtuen voida palkita näyttelyissä korkeammilla laatupalkinnoilla (esimerkiksi pystyt korvat). Jälkimmäisenä mainittua ryhmää voidaan harkitusti käyttää jalostukseen ja siten säilyttää rodun geenipoolia laajempaan. Jalostustarkastusten yhteydessä voidaan järjestää myös jälkeläiskatselmuksia. Jalostustarkastuksen suorittaa ulkomuototuomari, jolla on rodun tuomarioikeudet.

Rotuyhdistyksen taholta jalostustarkastuskäynneistä ei pidetä tällä hetkellä sellaista rekisteriä, että niitä voitaisiin laajemmin hyödyntää rodun tason arviointiin. Tämä on tärkeä kehityskohta. Jalostustarkastuksiin osallistuu vuosittain vaihteleva määrä sileäkarvaisia collieita. Tulevaisuudessa pyritään koordinoimaan testien järjestämistä niin, että niitä järjestettäisiin säännöllisellä tahdilla tasaisesti ympäri maata. Seuraavassa taulukossa esitetään kahdeksan edellisen vuoden aikana jalostustarkastetut sileäkarvaiset collit.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tarkastettuja	22	32	7	31	10	22	11	39
Tarkastuksia	4	5	1	4	2	3	1	5

Taulukko 30. Jalostustarkastettujen määrä 2010–2017

4.4.4 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Suomen sileäkarvaiset collit ovat ulkomuodoltaan korkeatasoisia. Sileäkarvaisen collien rotumääritelmä kuvaa hyvin käyttötarkoitukseensa sopivaa, monipuolista ja terverakenteista koiraa.

Ulkomuotoarvostelussa toivotut ominaisuudet tulisi aina suhteuttaa toiminnallisuuteen sekä ominaisuuksien sisäisellä skaalalla, että suhteutettaessa eri yksityiskohtien tärkeyttä toisiinsa nähden. Liioitellut piirteet eivät ole toiminnallisesti ihanteellisia.

Terverakenteisuuden ja tehokkaan liikunnan tulee olla yksi tärkeimmistä arvosteluperusteista. Vaikka collie onkin niin sanottu päärotu, ensisijainen rotutyypin määrittäjä on aina koiran rakenteellis-toiminnallinen tyyppi. Collie on rakenteeltaan ravaaja, joten sillä on oltava tasapainoiset ja rungon mittaansa suhteutettuna sopusuhtaiset kulmaukset, jotka mahdollistavat kevyen, maatavoittavan, kestävä ja ketterän liikunnan. Koska kestävä ja tehokas liikunta on työskentelevälle ja paljon liikkuvalla koiralla erittäin tärkeä ominaisuus, kasvattajien tulisi entistä paremmin perehtyä koiran korrektiin anatomian merkitykseen sen suorituskyvyn ja terveen liikunnan kannalta.

Virheellisen rakenteen aiheuttamat epäsäännöllisyydet liikeradoissa ovat koirille paitsi niveliä ja jänteitä kuluttavia tekijöitä, mutta pahimmillaan myös selvä loukkaantumisriski.

4.4.5 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Vaikka meillä on selkeä rotumääritelmä, niin sen tulkinta on kuitenkin aina tulkitsijakohtaista; ylilyöntejä ja liioittelua saattaa tapahtua.

Jalo, pitkä ja kapea pää voi aiheuttaa toisinaan ongelmia, jos alaleuka on liian lyhyt, kapea ja heikko. Tällöin seurauksena voi olla yläpurenta, ja kulmahampaiden virheellinen ja kipuja aiheuttava sijoittuminen vääriin kohtiin aiheuttaen vakavia ientulehduksia.

Silmien ei tule olla liian pienet, sillä pitkäkalloisuuteen yhdistyneenä tämä vika aiheuttaa silmien liian syvän sijainnin, mikä aiheuttaa liian ja erittäin kertymistä silmiin.

Klassinen toiminnallinen, perusrakenteinen ravaajatyypin collie saattaa kallistua ns. ”showtyypin” koiraan, joka pitkän kaulansa ja pitkän sääriluun aiheuttaman takapotkun takia on näyttävä ilmestys. Collien sääri- ja reisiluun tulee kuitenkin olla yhtä pitkät, joka takaa maatavoittavan (ei liioitellun) ja kestävä liikkeen.

Toiminnallisuuden, terveyden ja rodun käyttötarkoituksen kannalta oleellimmat virheet tulee arvostella ankarimmin. Virheellisen rakenteen aiheuttamat epäsäännöllisyydet liikeradoissa ovat koirille paitsi niveliä ja jänteitä kuluttavia tekijöitä, mutta pahimmillaan myös selvä loukkaantumisriski. Yksityiskohtien virheet tulee arvostella suhteessa niiden vakavuuden kokonaisuuden kannalta.

5. YHTEENVETO AIEMMAN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Aikaisemman jalostuksen tavoiteohjelman asettamien tavoitteiden seuranta tulee olla pitkällä aikavälillä tapahtuvaa ja perustua vertailukelpoisen tiedon keräämiseen. Tällä hetkellä aikaväli vuodesta 2007 eteenpäin on vielä suhteellisen lyhyt tulosten arvioimiselle ja osittain aikaisemmista eroavien tietojen tallennus- ja tilastointikäytäntöjen vuoksi kaikista tavoitteista ei ole olemassa vertailukelpoisia tilastoja.

PEVISA:n mukainen lonkkakuvauspakko tuli voimaan 1.7.1986 ja silmätarkastuspakko 1.1.1988. Rekis-teröinnin ehtona on ollut lonkka- ja silmäkuvauspakko, ilman rekisteröintiä rajoittavia raja-arvoja. Uusi lonkkien ja kyynärnivelten raja-arvot sisältävä PEVISA-ohjelma astui voimaan vuonna 2014.

Sileäkarvaisten collieiden osalta PEVISA:n mukaisten terveystutkimusten tilanne on pysynyt vakaana. Pentusilmätarkastukset ovat vakiintuneet yleiseksi käytännöksi, harva pentue jää enää tarkastamatta pentuna. Kyynärkuvattujen koirien määrä on kuvauspakon myötä noussut. Koiria tutkitaan kuitenkin vieläkin turhan vähän suhteutettuna rekisteröintimääriin.

Rodunomaiseen palveluskoirakokeeseen sekä tottelevaisuuskokeisiin osallistuvien koirien määrä on ollut laskusuhdanteiden viimeisinä vuosina. Harrastusmäärät rally-tokossa ja agility-kilpailuissa ovat olleet kasvussa. Luonnetestattujen koirien määrä on pidemmällä aikavälillä kasvanut pikku hiljaa, ihan viimeiset vuodet määrä on pysynyt suht samassa.

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Seuraavalla sivulla esitetyssä taulukossa on listattu 21 viimeisen kymmenen vuoden aikana käytetyintä jalostusurosta tuloiksi. Taulukosta nähdään, että käytetyimmistä uroksista suurin osa on näyttelyssä korkeasti palkittuja. Kolmea lukuun ottamatta kaikki ovat suorittaneet luonnetestin. Palveluskoirakokeesta on tulos vain yhdellä.

Rodun tyypillisimmistä arvosanoista koostuvan testiprofilin pistemäärään (155 pistettä) tai sitä parempaan tulokseen ylittää 7 urosta. Täysin Suomen Collieyhdistys ry:n ihanneprofilia käytetyimmistä 21 uroksesta vastaa 8 koiraa. Taistelutahto on yleisin tekijä, mikä tiputtaa listan urokset ihanneprofilista. 5 uroksista putoaa profilista ainoastaan taistelutahtonsa (-1) vuoksi ja lopuilla taistelutahto on yksi tekijöistä. Uroksista laukausvarmoja on 11 kpl, kokemattomia 6 kpl ja yksi paukkuärtyisiä.

Uros	Synt. vuosi	2008-2017				2. polvessa		Yht.		LT	NÄY	PK
		Pentueet	Pentuja	%-osuus	kumulat. %	Pentueet	Pentuja	Pentueet	Pentuja			
DALIMATTAS LIKE TO FLY	2007	13	72	3,82 %	4 %	11	67	13	73	+236 hyv	FI MVA	
JACK MACK'S VIP BAIRD	2005	9	48	2,55 %	6 %	7	38	9	48	+155 hyv	ERI	
ROWVALE RIVER RAIDER	2005	10	40	2,12 %	8 %	32	148	12	51	+153 hyv	SERT	
TALCOTT TIMMY TIPTOES	2012	5	39	2,07 %	11 %	0	0	5	39	+93 hyv	C.I.B	BH
FOXEARH FREE-LANDER	2003	6	38	2,02 %	13 %	3	13	7	45		H	
LUBIN'S GREAT GAMBLER	2009	5	38	2,02 %	15 %	13	72	5	38		EH	
LIFEDREAM DARK SIDE MOON	2007	6	37	1,96 %	17 %	2	11	6	37		EH	
SYYSTAI'AN VIISAS	2007	6	37	1,96 %	19 %	5	20	6	37	+144 hyv	C.I.B	
KANGASVUOKON STAR OPERATION	2005	6	36	1,91 %	20 %	2	10	7	40	+112 hyv	C.I.B	
SANDCASTLE'S ZOOT SUIT	2004	6	33	1,75 %	22 %	23	81	9	44	+174 hyv	C.I.B	
SANDCASTLE'S ALL ABOUT ME	2006	7	33	1,75 %	24 %	2	14	7	33	+125 hyv	FI MVA	
CLINGSTONE'S LAP DOG	2014	4	33	1,75 %	26 %	0	0	4	33	+140 hyv	C.I.B	
CLINGSTONE'S GOT TO BE	2009	6	33	1,75 %	27 %	4	19	6	33	+140 hyv	C.I.B	
DANDINAS TOP TRICK	2004	8	32	1,70 %	29 %	9	53	12	57	+93 hyv	FI MVA	
ADAMHILL'S KIND OF COOL	2009	5	30	1,59 %	31 %	2	10	6	32	+158 hyv	FI MVA	
CALIBRA'S GOOD CITIZEN	2007	5	29	1,54 %	32 %	11	72	5	29	+188 hyv	FI MVA	
MIMOSAN LIKE A STRIKE	2006	5	27	1,43 %	34 %	7	42	6	36	+172 hyv	C.I.B	HK1
JUDY'S MAGICIAN SMOKE ON THE WATER	2010	4	27	1,43 %	35 %	4	32	4	27	+86 hyv	FI MVA	
SANDCASTLE'S SAVE THE KING	2011	6	26	1,38 %	37 %	0	0	7	34	+108 hyv	FI MVA	
JACK MACK'S NEAM-COITANA	2005	4	26	1,38 %	38 %	0	0	4	26	+108 hyv	ERI	
TIMONAN NERO NESTOR	2003	5	26	1,38 %	39 %	8	42	5	26	+170 hyv	FI MVA	

Taulukko 31. Vuosina 2008–2017 käytetyimmät urokset. Mukana on uroksen ensimmäisen polven jälkeläiset, jotka on rekisteröity vuosina 2008–2017. Huom. KoiranNetissä rajausta ei toimi enää toisessa polvessa. Tämä selittää huomattavat erot aiemmin kappaleessa 4. esitettyyn isoisätilastoon. Lisäksi aikarajaukset poikkeavat (Lähde: KoiranNet-jalostustietojärjestelmä)

Seuraavassa taulukossa on edellisen listan urosten jälkeläisten terveystuloksia. Tulokset on poimittu vain niiltä jälkeläisiltä, jotka on rekisteröity taulukon rajausaikana. Silmien osalta sairaaksi tässä on sairausdiagnoosit. Tutkimusprosentit vaihtelevat huomattavasti urosten välillä, mutta kokonaismäärät lonkkien ja kyynärpäiden osalta myötäilevät jo aiemmin

havaittua suhteellisen matalaa tutkimusprosenttia rekisteröinteihin nähden. Silmiä tutkitaan jo kiitettävässä määrin (pentutarkastukset).

Uros	Pentuja	lonkat				kyynärpäät				silmit			
		kpl	sairas	tutk%	sairas	kpl	sairas	tutk%	sairas	kpl	sairas	tutk%	sairas
DALIMATTAS LIKE TO FLY	72	22	0	31 %	0 %	22	0	31 %	0 %	59	3	82 %	5 %
JACK MACK'S VIP BAIRD	48	19	0	40 %	0 %	19	0	40 %	0 %	48	6	100 %	13 %
ROWVALE RIVER RAIDER	40	17	0	43 %	0 %	17	1	43 %	6 %	26	6	65 %	23 %
TALCOTT TIMMY TIPTOES	39	15	0	38 %	0 %	15	1	38 %	7 %	39	1	100 %	3 %
FOXEARH FREELANDER	38	10	0	26 %	0 %	10	1	26 %	10 %	32	0	84 %	0 %
LUBIN'S GREAT GAMBLER	38	18	0	47 %	0 %	17	0	45 %	0 %	36	3	95 %	8 %
LIFEDREAM DARK SIDE MOON	37	3	0	8 %	0 %	3	0	8 %	0 %	37	0	100 %	0 %
SYYSTAI'AN VIISAS	37	13	0	35 %	0 %	13	0	35 %	0 %	37	18	100 %	49 %
KANGASVUOKON STAR OPERATION	36	12	0	33 %	0 %	12	0	33 %	0 %	33	3	92 %	9 %
SANDCASTLE'S ZOOT SUIT	33	17	1	52 %	6 %	14	1	42 %	7 %	33	5	100 %	15 %
SANDCASTLE'S ALL ABOUT ME	33	10	1	30 %	10 %	10	2	30 %	20 %	32	12	97 %	38 %
CLINGSTONE'S LAP DOG	33	11	0	33 %	0 %	11	0	33 %	0 %	33	0	100 %	0 %
CLINGSTONE'S GOT TO BE	33	20	1	61 %	5 %	20	1	61 %	5 %	33	4	100 %	12 %
DANDINAS TOP TRICK	32	10	0	31 %	0 %	10	1	31 %	10 %	21	4	66 %	19 %
ADAMHILL'S KIND OF COOL	30	13	0	43 %	0 %	12	0	40 %	0 %	30	15	100 %	50 %
CALIBRA'S GOOD CITIZEN	29	17	2	59 %	12 %	17	0	59 %	0 %	29	1	100 %	3 %
MIMOSAN LIKE A STRIKE	27	9	0	33 %	0 %	9	0	33 %	0 %	21	6	78 %	29 %
JUDY'S MAGICIAN SMOKE ON THE WATER	27	18	0	67 %	0 %	18	2	67 %	11 %	27	3	89 %	12 %
SANDCASTLE'S SAVE THE KING	26	11	0	42 %	0 %	11	0	42 %	0 %	26	2	100 %	8 %
JACK MACK'S NEAM-COITANA	26	4	0	15 %	0 %	4	0	15 %	0 %	26	4	100 %	15 %
TIMONAN NERO NESTOR	26	13	0	50 %	0 %	12	1	46 %	8 %	26	2	100 %	8 %

Taulukko 32. Käytetyimpien urosten jälkeläisten terveystilastot. Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä, rajaukset kuten edellisessä taulukossa

Seuraavasta taulukosta löytyy 21 viimeisen kymmenen vuoden aikana käytetyintä jalostusnarttua tuloksineen. Kaikki niistä on esitetty näyttelyssä, mutta tuloksissa on hieman enemmän hajontaa kuin uroksilla.

Luonnetestitulokset löytyy 15 koiralta. Rodun tyypillisimmistä arvosanoista koostuvan testiprofilin pistemäärään (+155 pistettä) tai sitä parempaan tulokseen ylittää ainoastaan yksi koira. Täysin Suomen Collieyhdistys ry:n ihanneprofiilia käytetyimmistä 21 nartusta vastaa vain kaksi koira. Yllättäen toimintakyky on nartuilla yleisin tekijä, mikä tiputtaa ne ihanneprofiilista, kun uroksissa se oli taisteluhalu. Kymmenellä ihanneprofiilista putoavalla nartulla on toimintakyky -1, kuudella puutteita löytyy taisteluhalusta. Laukausvarmoja on 7, kokemattomia 7 kappaletta ja yksi laukausarka. Yhdellä listan nartuista on tulos palveluskoirakokeesta.

Vaikkakaan luonnetesti ei ole mikään yksiselitteinen totuus koiran luonteesta, tai mitä se periyttää, on kasvattajien mietittävä, onko testissä selkeitä puutteita osoittaneen tai kokonaan testaamattoman nartun paikka käytetyimpien jalostuskoirien listalla. Suomen Collieyhdistys ry kuitenkin suosittelee jalostuskoirille laadituissa vähimmäisvaatimuksissaan, että koiralla tulisi olla luonnetesti (tai tulos palveluskoirakokeesta). Jos nartulla on ensimmäisestä pentueestaan esittää erinomaista jälkeläisnäyttöä, sen lisäkäyttö on toki perusteltua tässäkin tapauksessa.

Narttu	synt. vuosi	2008-2017			2. polvessa		Yht.		LT	NÄY	PK
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja			
FLYING HEARTBREAKERS EVERY INCH A LADY	2007	4	27	1,43 %	3	16	4	27	+95 hyv	ulk.MVA/ VASERT	
SANDCASTLE'S TICKLED PINK	2004	4	23	1,22 %	12	47	4	23		CACIB	
CINNABERRY'S WOR- KING ON A DREAM	2010	3	22	1,17 %	2	14	3	22	+172 hyv	C.I.B	
ASANDZAN ADELFINA	2006	3	21	1,12 %	1	6	3	21	+97 hyl	SERT	
HONEY MELON QUEEN OF ICE	2005	3	21	1,12 %	9	49	3	21		ERI	
SHULUNE IMPERIAL MYSTIQUE	2008	3	20	1,06 %	2	13	3	20	+153 hyv	C.I.B	BH
LIFEDREAM LADY FREYJA	2005	3	20	1,06 %	2	11	3	20	+103 hyv	SERT	
KIMURANTTI ELO- NOORA	2009	3	20	1,06 %	0	0	3	20		ERI	
SECRET AFFAIR'S WORDS OF WISDOM	2007	3	20	1,06 %	8	52	3	20	+138 hyv	FI MVA	
DALIMATTAS LOOK AT ME	2007	3	20	1,06 %	1	8	3	20		EH	
DANE AMOR COCO MADEMOISELLE	2009	2	19	1,01 %	5	36	2	19	+123 hyv	ERI	
ACTING LADY LUCK	2007	2	17	0,90 %	0	0	2	17	+80 hyv	ERI	BH
JUDY'S MAGICIAN SABBRA CADABRA	2012	2	17	0,90 %	0	0	2	17	+101 hyv	FI MVA	BH
TALCOTT GENE RAIDER	2008	2	16	0,85 %	5	26	2	18	+113 hyv	ERI	
SECRET AFFAIR'S DEVIL- NDISQUISE	2003	2	16	0,85 %	0	0	2	16	+123 hyv	ERI	JK3
DANE AMOR MIRACLE OF LOVE	2012	2	16	0,85 %	0	0	2	16	+101 hyv	C.I.B	
HONEY MELON DIVINE DIANA	2012	2	16	0,85 %	0	0	2	16	+72 hyl	ERI	
SHULUNE IMPERIAL FABERGE	2009	2	16	0,85 %	11	56	2	15		SERT	
TENDER WIND'S INNER GLOW	2008	2	15	0,80 %	1	7	2	15	+82 hyv	FI MVA	
KANGASVUOKON MICHELLE	2005	2	15	0,80 %	9	47	2	15	+95 hyv	C.I.B	
FATIKON BUFF'Y	2007	2	15	0,80 %	2	14	2	15		SA	

Taulukko 33. Vuosina 2008–2017 käytetyimmät nartut. Mukana on nartun ensimmäisen polven jälkeläiset, jotka on rekisteröity vuosina 2008–2017. Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä.

Seuraavassa taulukossa on esitetty edellisen listan narttujen jälkeläisten terveystietoja lonkkien, kyynärpäiden ja silmien osalta. Rajaukset ja tulosten poiminta on tehty kuten uroksilla. Tässäkin huomataan tutkimusprosenttien vaihtelevan huomattavasti narttujen välillä. Kokonaismäärät lonkkien ja kyynärpäiden osalta myötäilevät edelleen jo aiemmin havaittua suhteellisen matalaa tutkimusprosenttia rekisteröinteihin nähden. Silmiä tutkitaan jo kiitettävässä määrin.

Narttu	Pentuja	lonkat				kynnärpäät				silmit			
		kpl	sairas	tutk%	sairas	kpl	sairas	tutk%	sairas	kpl	sairas	tutk%	sairas
FLYING HEARTBREAKERS EVERY INCH A LADY	27	16	0	59 %	0 %	16	0	59 %	0 %	24	2	89 %	8 %
SANDCASTLE'S TICKLED PINK	23	10	0	43 %	0 %	10	1	43 %	10 %	19	4	83 %	21 %
CINNABERRY'S WORKING ON A DREAM	22	11	0	50 %	0 %	11	0	50 %	0 %	22	5	100 %	23 %
ASANDZAN ADELFINA	21	7	0	33 %	0 %	7	0	33 %	0 %	22	6	100 %	27 %
HONEY MELON QUEEN OF ICE	21	6	0	29 %	0 %	6	0	29 %	0 %	12	0	57 %	0 %
SHULUNE IMPERIAL MYSTIQUE	20	9	0	45 %	0 %	9	0	45 %	0 %	17	1	85 %	6 %
LIFEDREAM LADY FREYJA	20	7	0	35 %	0 %	7	1	35 %	14 %	20	1	100 %	5 %
KIMURANTTI ELEONOORA	20	0	0	0 %	-	0	0	0 %	-	14	0	70 %	0 %
SECRET AFFAIR'S WORDS OF WISDOM	20	11	0	55 %	0 %	11	0	56 %	0 %	20	2	100 %	10 %
DALIMATTAS LOOK AT ME	20	5	1	25 %	20 %	4	0	20 %	0 %	20	3	100 %	15 %
DANE AMOR COCO MADEMOISELLE	19	10	0	53 %	0 %	9	0	47 %	0 %	19	1	100 %	5 %
ACTING LADY LUCK	17	12	0	71 %	0 %	12	4	71 %	17 %	17	7	100 %	41 %
JUDY'S MAGICIAN SABBRA CADABRA	17	8	0	47 %	0 %	8	2	47 %	25 %	17	0	100 %	0 %
TALCOTT GENE RAIDER	16	8	0	50 %	0 %	8	0	50 %	0 %	16	2	100 %	13 %
SECRET AFFAIR'S DEVILINDIS-QUISE	16	6	0	38 %	0 %	6	2	38 %	33 %	16	9	100 %	56 %
DANE AMOR MIRACLE OF LOVE	16	4	0	25 %	0 %	4	0	25 %	0 %	16	0	100 %	0 %
HONEY MELON DIVINE DIANA	16	0	0	0 %	-	0	0	0 %	-	8	0	50 %	0 %
SHULUNE IMPERIAL FABERGE	16	11	1	69 %	9 %	11	0	69 %	0 %	16	5	100 %	31 %
TENDER WIND'S INNER GLOW	15	2	0	13 %	0 %	2	0	13 %	0 %	15	1	100 %	7 %
KANGASVUOKON MICHELLE	15	6	0	40 %	0 %	5	0	33 %	0 %	15	4	100 %	27 %
FATIKON BUFFY	15	4	0	27 %	0 %	4	0	27 %	0 %	15	0	100 %	0 %

Taulukko 34. Käytetyimpien narttujen jälkeläisten terveystilastot. Lähde: KoiraNet-jalostustietojärjestelmä.

Kun edellä esitettyjä taulukkoja tarkastellaan, kannattaa pitää mielessä se seikka, että 1. polven jälkeläismäärä ei ole ainoa oleellinen seikka. Vaikka koiralla olisi kuinka paljon jälkeläisiä, sen merkitys tuleville sukupolville on vähäinen, mikäli sen jälkeläiset eivät itse juurikaan lisäänty. Huomattavasti suurempi vaikutus kantaan on koiralla, joka itse saattaa lisääntyä maltillisesti, mutta sen jälkeläisiä käytetään hyvin laajasti jatkojalostuksessa. Siksi kannattaa kiinnittää huomiota myös 2. polven jälkeläissarakkeeseen.

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Populaatio		
Tavoite	Toimenpide	Tulos
<p>Kannan koon laajentaminen ja kannan säilyttäminen elinvoimaisena.</p> <p>Tehollisen populaatiokoon suurentaminen.</p> <p>Yksittäisten urosten jälkeläismäärien pysyminen suosituksissa.</p>	<p>Ohjataan kasvattajia käyttämään laajemmin olemassa olevia linjoja ja välttämään yksitaitisten tai samansukuisten koirien liikakäyttöä.</p>	<p>Rekisteröintimäärät ovat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla</p> <p>Tehollinen populaatiokoko nousi 2007-2010 (117->135), laski 2011 122:een ja nousi taas 2012-2015 (133->140 ja laski 2016 124:ään. Yleinen suuntaus on ollut nouseva.</p> <p>Oleellista ylikäyttöä ei ole ilmennyt. (Eniten käytetyllä uroksella maltillisesti 2. polven jälkeläisiä).</p> <p>Huolestuttavampaa on 2. polven jälkeläisten suuri määrä muutamilla uroksilla, mutta tässäkin on laskeva suuntaus edelliseen kauteen verrattuna.</p>
Luonne & käyttäytyminen		
Tavoite	Toimenpide	Tulos
<p>Käyttö- ja koulutettavuusominaisuuksien säilyttäminen ja parantaminen. Luonnetestattujen määrän nostaminen entisestään.</p> <p>Luonnetestitulosten saaminen paremmin rodun ihanneprofiilia vastaavaksi.</p> <p>Sileäkarvaisen collien harrastuskäytön lisääminen</p>	<p>Rotuyhdistyksen alaosastot järjestävät luonnetestejä ja kokeita. Kasvattajia ja harrastajia valistetaan sekä motivoidaan panostamaan luonneominaisuuksiin ja koirien kouluttamiseen luentojen, koulutuspäivien ja kurssien avulla.</p> <p>Jalostuskoirilla suositellaan olevan tulos joko luonnetestistä tai palveluskoirakokeesta.</p> <p>Jalostuksen ohjauksessa painotetaan erityisesti rodun heikoimpien osa-alueiden huomiointia.</p>	<p>Luonnetestattujen määrä pidemmällä aikavälillä nousussa, viimeiset vuodet määrät suhteellisen tasaiset.</p> <p>Kun katsotaan yleisimmistä saaduista LT-arvosanoista koottua mallikoira, tulos vastaa rodun ihanneprofiilia. Rodun heikoimmilla osa-alueilla ei ole tapahtunut kehitystä. Puutteita löytyy paljon taistelutahdosta ja toimintakyvystä.</p> <p>Käytetyimmät urokset (21) olivat pääasiassa luonnetestattuja (kolmella ei testiä), vain yhdellä PK-tulos. Nartuista (21) oli luonnetestattu 15. Yksi PK-tulos. Palveluskoirakokeisiin osallistuneiden määrä on ollut laskusuuntainen.</p> <p>Muissa lajeissa toko on ollut hieman laskussa, mutta rally-toko ja agility ovat nousussa.</p> <p>Kaiken kaikkiaan collieita osallistuu kokeisiin vähän.</p>
Terveys		
Tavoite	Toimenpide	Tulos
<p>Collien säilyttäminen perusterveenä rotuna.</p> <p>Vakavien PEVISAn ulkopuolisten sairauksien saaminen entistä paremmin rotujärjestön tietoon.</p> <p>Kuvattujen koirien määrän kasvattaminen.</p> <p>CEAn esiintymisen seuraaminen rutiininomaisilla pentutarkastuksilla.</p>	<p>Rotujärjestö suosittelee käyttämään vain lonkiltaan, kyynärpäiltään ja silmiltään terveeksi tutkittuja koiria jalostukseen. Cea-koiralle tulisi valita cea-vapaa partneri.</p> <p>Yhdistys tekee terveystarkastuksia ongelmien kartoittamiseksi ja järjestää valistusta ajankohtaisista aiheista.</p>	<p>Terveystarkastuksissa ei ole havaittu vakavia yleisiä terveysuhkia rodussa. Vastausaktiivisuus heikkoa.</p> <p>Kuvausaktiivisuus kyynärpäiden osalta on noussut kuvauspakon tultua voimaan. Lonkkien osalta aktiivisuus ei ole lisääntynyt, mutta lonkkatilanne rodussa on erittäin hyvä. Lähestulkoon kaikki pennut silmätarkastetaan pentuna.</p> <p>Geenitestaus (CEA, DM) suhteellisen yleistä.</p> <p>Rotuyhdistykseltä puuttuu toimiva terveystietokanta.</p>
Ulkonäkö		
Tavoite	Toimenpide	Tulos
<p>Näyttelykäyntimäärien säilyttäminen suurena.</p> <p>Jalostustarkastuksiin osallistuvien koirien määrän kasvattaminen.</p> <p>Sileäkarvaisen collien säilyttäminen rakenteeltaan toiminnallisena ja käyttötarkoitusta vastaavana.</p> <p>Rotutyypin säilyttäminen oikeana.</p>	<p>Rotujärjestön alaosastot järjestävät yhteistyössä jalostustoimikunnan kanssa jalostustarkastuksia.</p> <p>Jalostustarkastuslomake uusittu ja selkeytetty.</p> <p>Järjestetään erikoisnäyttelyitä ja tuetaan uusien rotuun erikoistuvien ulkomuototuomarien koulutusta.</p>	<p>Näyttelyaktiivisuus rodun parissa suurta.</p> <p>Jalostustarkastettujen määrä noussut.</p> <p>94% näyttelyissä esitetyistä on palkittu vähintään laatuarvosanalla EH. ERIn saaneiden osuus 77%.</p> <p>Käytetyimmät urokset ovat pääsääntöisesti korkeasti näyttelyissä palkittuja. Nartuilla enemmän vaihtelua.</p> <p>Koirat vastaavat pääosin rotumääritelmaa melko hyvin ja rotutyypin on oikea.</p>

Taulukko 35. Aiemman JTON toteutuminen

6 JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Koiranjalostuksen tarkoituksena on luoda uusia rodun yksilöitä, jotka kaikilta osin ovat mahdollisimman lähellä rotumääritelmän kuvailemaa ihanneyksilöä. Jotta jalostustyö edistyisi, on pyrittävä säilyttämään jo hankitut hyvät ominaisuudet ja siirtämään ne vanhemmilta uudelle sukupolvelle. Toisaalta vanhemmilla olevia virheitä on pyrittävä sukupolvi sukupolvelta eliminoimaan.

Tavoitteena on saada rodun yleiseksi tasoksi terve, keskivahva paimenkoira, jolla on vilkas, vahvahermoinen luonne ja terveet liikkeet – siis koira, joka kykenee työhön. Rodun tulee edelleen soveltua sekä alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa paimenkoirana, että nykyiseen tehtäväänsä monipuolisena seura- ja harrastuskoirana. Nykymaailmassa puhtaaseen paimennustyöhön on vähän mahdollisuuksia, mutta paimennusviettiäkin pyritään rodun parissa jossain määrin vaalimaan mahdollisuuksien mukaan.

Rodun geenipoolia tulee laajentaa jalostusvalintojen ja uusien tuontikoirien avulla. Roturisteytykset sileä ja pitkäkarvaisen kesken on nykyisin suhteellisen helppo toteuttaa poikkeusluvalla. Tehollista populaatiokokoa pyritään kasvattamaan ja keskimääräinen sukusiitosasteen laskusuunta säilyttämään. Yksittäisiä uroksia ei saa käyttää liikaa suosituksiin nähden.

Luonteeltaan rodun tulee olla tasalaatuinen: hyvähermoinen, rohkea, ihmisen kanssa mielellään yhteistyötä tekevä koira, eli ihanteellinen perhe- ja harrastuskoira. Luonnetestattujen koirien määrän tulee lisääntyä edelleen suhteessa rekisteröintiin. Luonteet tulee saada vastaamaan paremmin ihanneprofilia. Heikoimpiin osa-alueisiin, toimintakykyyn ja taisteluhaluun kiinnitetään erityistä huomiota yhdistelmien suunnittelussa. Harrastuskäyttö lisääntyy luonteen ja koulutettavuuden parantuessa, jonka kautta saadaan myös enemmän ja parempia tuloksia rodunomaisista palveluskoirakokeista.

Terveystilanta rodussa on yleisesti ottaen hyvä. Tilannetta voidaan kuitenkin parantaa entisestään, apukeinona tässä tulevat olemaan yhä yleistyvät terveystutkimukset sekä yhä kasvavassa määrin geenitestit. Tämän lisäksi tarvitaan vastuullisia jalostusvalintoja ja kasvattajien avoimuutta.

Terveystietokannan aikaansaaminen terveystietojen keruuta varten oleellisen tärkeää.

Ulkonäöltään sileäkarvaiset colliet ovat pääasiassa korkealaatuisia. Koirat vastaavat rotumääritelmää ja niiden rakenne mahdollistaa yhä niiden käytön paimenkoirina. Rotu on suosittu näyttelyrotu ja se tulee pyrkiä säilyttämään. Jalostustarkastettujen koirien määrä tulee kasvattaa entisestään.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Rotujärjestö on asettanut suositukset jalostusyksilön vähimmäisvaatimuksille, hyvän kasvattajan vaatimuksille ja uroksen omistajan velvollisuuksille seuraavasti:

6.2.1 Jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset

Jalostukseen käytetyn yksilön tulisi olla rodun keskitasoa parempi halutuissa ominaisuuksissa perinnöllisen edistymisen saavuttamiseksi.

Jalostukseen käytettävällä koiralla on hyvä hermorakenne ja rodunomainen toimintakyky.

Se ei ole luonteeltaan aggressiivinen, arka tai ääniarka.

Se on mielellään luonnetestattu/MH-kuvattu tai sillä on tulos palveluskoirakokeesta.

Se on terve ja hyväkuntoinen.

Sillä on kestävä käyttökoiran rakenne.

Sillä on kyky käyttää ravintoa tehokkaasti hyväkseen.

Jalostukseen käytettävän koiran suositellaan olevan iältään vähintään 2-vuotias, jotta sen ja lähisukulaisten ominaisuuksista saadaan mahdollisimman varmaa tietoa jalostusta varten.

Sen on palkinnut näyttelyissä kaksi eri tuomaria vähintään laatupalkinnolla EH.

Se on lonkka- ja kyynärkuvattu ja täyttää näiltä osin PEVISA-ehdot. C-lonkkaisen jalostuskäyttö ei kuitenkaan ole suotavaa.

Se on silmätarkastettu ja sillä ei ole vakavampaa CEA:n astetta kuin CRD.

Sen yleisterveyden on oltava hyvä, eikä se saa sairastaa mitään jatkuvaa lääkitystä tai hoitoa vaativaa sairautta.

Se kykenee lisääntymään luonnollisesti ja narttu hoitamaan pentunsa itse.

6.2.2 Hyvältä kasvattajalta vaaditaan

Hän on rotujärjestön ja Suomen Kennelliiton jäsen.

Hän on allekirjoittanut Suomen Kennelliiton kasvattajasitoumuksen ja noudattaa sitä.

Hän on perehtynyt perinnöllisyyden perusteisiin.

Hän käyttää jalostukseen vain sellaista narttua, joka täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset.

Hän varmistaa ennen astutusta, että myös uros täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset.

Hän ei käytä yli 8-vuotiaista narttua enää jalostukseen.

Hän teettää nartulla korkeintaan neljä pentuetta sen elinikänä.

Hän poistaa nartun jalostuksesta, mikäli sen todetaan periyttävän jotakin virhettä tai sairautta erityisen runsaasti.

Hän antaa pentujen mukana kirjalliset ruokinta- ja hoito-ohjeet.

Hän seuraa pentujen kehitystä ja tarvittaessa neuvoo ja opastaa omistajia.

Hän auttaa kasvattinsa uudelleen sijoittamisessa, mikäli omistaja joutuu luopumaan koirastaan jostakin syystä.

Hän antaa terveystietoa omista koiristaan rotujärjestölle ja kehottaa omien kasvattiensa omistajia tuomaan julki mahdolliset sairaustapaukset.

6.2.3 Uroksen omistajan velvollisuudet

Hän käyttää urosta jalostukseen vain, mikäli se täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset.

Hän varmistaa, että myös astutettava narttu täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset.

Hän varmistaa, että nartun omistaja on perehtynyt näihin jalostusohjeisiin ja toimii niiden mukaisesti.

Hän huolehtii, että uroksen kokonaisjälkeläismäärä ei ylitä jälkeläismääräsuositusta, joka on 5 % sukupolven (4 v.) rekisteröinneistä. Tämä määrä on sileäkarvaisilla keskimäärin 40 pentua.

Hän ilmoittaa rotujärjestön jalostustoimikunnalle, mikäli kuulee tai havaitsee uroksensa jälkeläisissä olevan jalostusmielessä huomioitavaa ja epätavallista.

Hän poistaa uroksensa jalostuksesta, jos sen todetaan periyttävän jotakin virhettä tai sairautta erityisen runsaasti.

Jos uros todetaan täysin siitoskyvyttömäksi, hän on velvollinen palauttamaan astutusmaksun niille nartun omistajille, joiden nartut ovat siitoskyvyttömyyden takia jääneet tyhjäksi.

Uroksen omistaja luovuttaa astutustodistuksen tarvittavilta osilta kokonaan täytettynä.

Lisää vaatimuksia ja suosituksia yhdistelmille antavat Kennelliiton yleinen jalostusstrategia ja koirarekisteriohje:

Lähisukulaisyhdistelmiä, kuten isä/emä x jälkeläinen tai täyssisarustus (ss% 25) ei saa tehdä.

Muita lähisukulaisyhdistelmiä, kuten isoisä/iso-emä x jälkeläinen (ss% 12,5), puolisisarukset (ss% 12,5) sekä täti/eno x jälkeläinen (ss% 12,5) ei suositella.

Ohjeena suositellaan yhdistelmiä, joissa yksittäinen koira ei ensimmäisen kolmen polven sukutaulussa esiinny useammin kuin kerran, jolloin sukukatokerroin on 1.0 (100 % sukutaulusta eri koiria), ja joissa neljän polven sukukatokerroin on yli 0.90 (90 % sukutaulusta eri koiria).

Luonteen osalta todetaan: Jalostukseen käytettävä koira on hermoiltaan ja käyttäytymiseltään sellainen, että se selviää arkipäivän tilanteista. Näin sen todennäköisyys periyttää jälkeläisilleen jokapäiväistä elämää hankaloittavia ja hyvinvointia alentavia luonneominaisuuksia on mahdollisimman pieni.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

6.3.1 Populaatio

Rodun kannan koko tulee säilyttää mahdollisimman laajana ja elinvoimaisena. Tulee käyttää entistä laajemmin kaikkia kotimaisia olemassa olevia linjoja ja mahdollisuuksien mukaan myös pyrkiä edelleen geenipoolin laajentamiseen, etenkin terveitä ja hyväluonteisia yksilöitä jalostukseen käyttäen. Tehollisen populaatiokoon suurentamiseksi yksittäisten tai saman sukuisten koirien liikakäyttöä tulee välttää. Rodun keskimääräinen sukusiitosaste ei saa kasvaa.

Jalostusuroksen jälkeläisten osuus sukupolven eli neljän vuoden aikana rekisteröidyistä pennuista ei saa ylittää 5 %:a. Yhtä tärkeää on myös huomioida yksittäisten urosten osuus isoisinä. Nartun ei pitäisi sen hyvinvointi ja fysiologia huomioiden saada elinikänsä enempää kuin neljä pentuetta. Oleellisen tärkeää on, että käytettyjen urosten ja narttujen määrä on keskenään tasapainossa niin, että yksi uros ei olisi isänä liian suurelle määrälle pentuja. Tässä yhteydessä pitää muistaa tavoitteellinen jalostustyö ja nimenomaan sen tarkka seuranta. Jokaisen kasvattajan tulisi siis ottaa tarkoin selvää narttunsa taustoista ja mahdollisten urosehdokkaiden taustoista – jälkeläisvertailu on avainasemassa. Niin sanottuja muotiuroksia eli siitosmatadoreja ei saa olla lainkaan. Urosten omistajien pitää tuntea vastuunsa rodusta aivan samoin kuin narttujen omistajienkin.

STRATEGIA:

Ohjataan geenipoolin säilyttämistä laajana valistuksella, asennekasvatuksella, tilastoilla ja niiden seurannalla. Seurataan urosten jälkeläismääriä, jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen suhdetta sekä isoisien määrää. Tilastoidaan urosten ja narttujen jälkeläisten terveystuloksia, luonnetestejä ja rodun-omaisessa kokeessa käyneiden määrää. Kehitetään kanavia, joita käyttäen saataisiin esiin uusia jalostuskelpoisia uroksia.

Ohjataan kasvattajia huomioimaan jalostuksessa rodun perinnöllinen monimuotoisuus.. Kriteerien asettamisessa huomioidaan, että jalostuksen ohjauksessa pitää mahdollistaa aina, että kaikki kriteerit huomioon ottaen vähintään 50 % rodun kannasta jää jalostuskäyttöön.

Ohjataan suosituksilla ja valistustyön avulla kasvattajia käyttämään jalostusyksilöinä luonteeltaan, tyyppiltään ja rakenteeltaan mahdollisimman rodunomaisia yksilöitä, joiden tulee täyttää yhdistyksemme asettamat jalostussuosituksset. Jalostussuosituksista tulee kuitenkin voida joustaa, jos sillä saadaan aikaa monimuotoisuutta hyödyntäviä yhdistelmiä.

6.3.2 Luonne

Sileäkarvaisen collien käyttö- ja koulutettavuusominaisuuksien säilyttäminen ja parantaminen ovat edelleen haasteena. Tavoitteena on, että kasvattajat perehtyisivät huolella rodun alkuperäiseen käyttötarkoituksen, työtä tekevän paimenkoiran, vaatimiin luonneominaisuuksiin. Kasvattajien tulee huomioida myös luonneominaisuuksien tärkeys jalostuskriteerinä. Mikäli tässä onnistutaan, rodun harrastajiksi saadaan yhä enemmän aktiivisia, koiran kanssa harrastavia ihmisiä.

Luonnetestattujen koirien määrää tulee kasvattaa. Mahdollisimman suuren osan testaamisen avulla voidaan luotettavasti seurata rodun luonteen kehitystä.

STRATEGIA:

Suosittelaa kannan mahdollisimman laajaa luonnetestausta. Järjestetään luonnetestejä yhdistyksen ja alaosastojen toimesta.

Luonnetestitulosten tulisi noudattaa paremmin rodun ihanneprofiilia. Erityisesti toimintakyvyn, taistelutahdon, kovuuden ja laukauspelottomuuden positiivisten arvosanojen tulee olla korkeampi. Luoksepäästävyuden ja terävyyden arvosa-
nojen hyvä tilanne tulee säilyttää. Hyväksytyjen testitulosten osuuden pitää kasvaa.

STRATEGIA:

Suositaan, että jalostukseen käytettävät koirat joko luonnetestataan tai että niillä olisi tulos palveluskoirakokeista. Neuvotaan jalostusvalinnoissa huomioimaan rodun luonteen heikot kohdat luonnetestin valossa. Koostetaan jälkeläistilastoja luonnetestin osa-alueista yksittäisen jalostuskoiran periyttämien ominaisuuksien kartoittamiseksi. Tiedotetaan jäsenistölle keinoista, joiden avulla luonnetestituloksia voidaan käyttää hyväksi jalostuksen apuvälineenä. Kehotetaan erityisesti välttämään arkojen/ääniarkojen koirien jalostuskäyttöä.

Rodunomaiseen kokeeseen, palveluskoiralajeihin, osallistuvien koirien määrää tulee kasvattaa. Tavoitteena on myös, että mahdollisimman moni kilpailee koiransa kanssa myös ylemmissä luokissa.

Strategia:

Ylläpidetään palveluskoiratoimintaa tarjoamalla jäsenille koulutusta leirein ja teemapäivin ja järjestämällä vuosittain rotumestaruuskoe. Julkaistaan rotujärjestön lehdessä artikkeleita palveluskoirakokeisiin tähtäävästä koulutuksesta sekä kilpailemisesta palveluskoirakokeissa. Kannustetaan kasvattajia käyttämään hyväksi koetulosten koulutettavuudesta antamaa tietoa jalostusvalinnoissa. Seurataan rodun tuloskehitystä palveluskoiralajeissa.

6.3.3 Terveys

Koska kyseessä on aktiivinen ja työhön kykenevä rotu, tulee rodun lonkka- ja kyynärtilannetta seurata. Lonkkien osalta tilanne on erinomainen, kyynärpäidenkään osalta ei ole kuvauspakon toteuduttua tullut mitään hälyttävää vastaan. Kuvaattujen koirien määrän tulisi kuitenkin vielä kasvaa. CEA tulee pitää mielessä ja pyrkiä virallisilla pentuetarkastuksilla mahdollisimman tarkkaan seurantaan. Kuitenkin koirien, joilla on diagnosoitu CRD eli CH, jalostuskäyttö riittävän laajan geenipoolin säilyttämiseksi on perusteltua. Vakavia, rodun yleisterveyteen ja elinikään vaikuttavia sairauksia ei saa päästää yleistymään rodussa, ja sairaustapausten julkaisemista tulisi edistää. Terveystietokannan toteutuminen onkin äärimmäisen tärkeää. Geenitestien käytön jalostuksen apuvälineenä tulee lisääntyä, pitäen kuitenkin mielessä, ettei testaus saa johtaa liialliseen jalostusyksilöiden karsintaan.

STRATEGIA:

Vuoden 2014 alusta on noudatettu uutta PEVISA-ohjelmaa, joka määrittelee lonkkaniveldysplasian raja-arvoksi C-asteen siten, että C-lonkkaista koiraa voidaan käyttää yhdistettynä A-lonkkaiseen yksilöön. Kyynärniveltien kuvauspakko astuu myös voimaan 1.1.2014 siten, että raja-arvona on aste 1. Voimassaoleva silmätarkastuslausunto vaaditaan edelleen jalostukseen käytettäviltä koirilta ilman raja-arvoa, kuitenkin suosituksena CEA:n osalta terve tai CRD eli CH. Nämä terveyttä koskevat vaatimukset jatkuvat uudenkin PEVISA-ohjelman myötä 2019-2023.

Suosittelaa, että kaikki pennut tutkittaisiin virallisesti 6–8 viikon iässä CEA:n varalta peittyvien CRD- eli CH-tapausten varalta ja että kaikki koirat tutkittaisiin myös aikuisiässä coloboman, ablaation ja PRA:n varalta. Mikäli jalostukseen käytetään koiraa, jolla on todettu CRD, suositellaan kumppaniksi käytettävän koiraa, jolla on sekä pentuna, että aikuisena todettu CEA:n osalta terveeksi.

Valistetaan jäsenistöä geenitestaamisen mahdollisuuksista ja hyödyistä kasvattajille niin CEA:n ja Degeneratiivisen myelopatian vastustamisen, kuin mdr1-mutaation kartoittamisen osalta. Geenitestien virallistamista on yhdistyksen toimesta anottu kennelliitolta.

Vakaviin sairauksiin sairastuneiden koirien tiedot tulee saada paremmin rotujärjestön käyttöön ja niiden esiintyvyyden rodussa tulisi pysyä alhaisena.

STRATEGIA:

Kerätään sairastuneiden koirien tietoja. Julkaistaan rotujärjestön lehdessä artikkeleita sairauksista. Pyritään edistämään periytyvyyden tutkimusta järjestämällä DNA-näytteiden keräyksiä. Toteutetaan terveystietokantaprojekti.

Muiden rodussa esiintyvien, harvinaisten sairauksien yleistyminen rodussa tulee välttää.

STRATEGIA:

Kartoitetaan jatkuvasti muita sairauksia terveys- ja kasvattajakyselyin ja jaetaan niistä tietoa.

Julkaistaan terveystieteistä koosteet rotujärjestön lehdessä ja internet-sivuilla. Suositellaan, että jalostukseen tulee käyttää mahdollisimman terveitä koiria.

6.3.4 Ulkomuoto

Sileäkarvaisen collien suuret kävijämäärät ja hyvä tulostaso näyttelyissä säilytetään. Jalostustarkastuksien ja niihin osallistuvien koirien määrää pyritään kasvattamaan. Käyttöön on 2018 otettu uudistettu helppolukuisempi tarkastuslomake.

STRATEGIA:

Suosittelaa, että jalostusyksilöt ovat joko jalostustarkastettu tai palkittu Suomen Kennelliiton hyväksymissä virallisissa näyttelyissä vähintään kahdesti laatupalkinnolla EH kahden eri ulkomuototuomarin toimesta. Järjestetään rotujärjestön

alaosastojen avulla jalostustarkastuksia eri puolilla Suomea. Parannetaan jalostustarkastuslausuntojen saatavuutta kasvattajien käyttöön.

Ulkomuodossa ei saa lioitella terveydelle ja koiran työkyvyille haitallisia ominaisuuksia. Kestävän ja terveen rakenteen ja tehokkaan liikunnan säilyminen on tärkeää, sillä ne ovat oleellisia koiran työkyvyille. Puutteellisesti rakentuneisiin etuosiin, epätasapainossa oleviin etu- ja takakulmauksiin ja lyhyisiin luisuihin lantioihin tulee kiinnittää huomiota. Terveystieteistä syistä mahdollinen silmien pieni koko ja ahtaat purennat tulee huomioida.

STRATEGIA:

Painotetaan työkoiralle tärkeiden ominaisuuksien huomioimista ulkomuototuomarikoulutuksessa. Valistetaan kasvattajia teemapäivin, luennoin ja artikkeleihin.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet ja varautuminen ongelmiin

Populaatio	
<p>Vahvuudet:</p> <p>Merkittävä osa koirista harrastajilla, joten kannasta on kohtuullisen paljon tietoa (näyttelyt, terveys, luonne).</p>	<p>Heikkoudet:</p> <p>Jalostusmateriaalia ei hyödynnetä niin laajasti kuin se olisi mahdollista.</p> <p>Rodussa on ollut aiemmin käytössä matadoriuroksia, mikä on supistanut geenipoolia.</p> <p>Isoisätarkastelussa muutamalla huomattavan suuret toisen polven jälkeläismäärät</p>
<p>Mahdollisuudet:</p> <p>Uutta jalostusmateriaali on saatavissa ulkomailta (lähinnä Euroopan ulkopuolelta).</p> <p>Sileäkarvainen x pitkäkarvainen risteytykset.</p> <p>Soopeli x blue merle -yhdistelmien salliminen antaa hieman lisää vaihtoehtoja.</p> <p>Rodun monipuolisuus.</p>	<p>Uhat:</p> <p>Geenipoolin pieneneminen entisestään yksittäisten koirien tai sukulinjojen runsaan käytön vuoksi.</p>
Luonne	
<p>Vahvuudet:</p> <p>Rodun monipuolisuus ja soveliaisuus yhtäaikaaisesti harrastuskoiraksi ja perheenjäseneksi.</p>	<p>Heikkoudet:</p> <p>Puutteet toimintakyvyssä ja taistelutahdossa, jotka ovat harrastuskoiralle tärkeitä ominaisuuksia.</p>
<p>Mahdollisuudet:</p> <p>Harrastuskoiran luonneominaisuuksien säilyttäminen ja koekäyntien lisääminen.</p> <p>Luonnetestaamisaktiivisuuden kasvuun panostaminen.</p> <p>Kasvattajien tietotaidon lisääminen luonne- ja käyttöominaisuuksien jalostuksessa.</p>	<p>Uhat:</p> <p>Jalostusvalintojen painottuminen ulkomuotojalostuksen suuntaan.</p> <p>Kennelliiton päätös luonnetestin pudottamisesta pois valioarvovaatimuksesta voi romahduttaa testausaktiivisuuden.</p>
Terveys	
<p>Vahvuudet:</p> <p>Rodun yleisterveydentila hyvä.</p> <p>Terve peruskoiran rakenne.</p> <p>Suhteellisen pitkäikäinen rotu.</p>	<p>Heikkoudet:</p> <p>Uuden jalostusmateriaalin tuomat mahdolliset yllätykset.</p> <p>Jalostusmateriaalin vähyyden vuoksi suurta karsintaa ei voi tehdä.</p>

<p>Mahdollisuudet:</p> <p>Kasvattajien välisellä avoimuudella, niin kotimaassa kuin rajojen ulkopuolella, voidaan saada enemmän tietoa sairauksista ja niiden vastustamisesta.</p> <p>Geenitestien hyödyntäminen jalostusvalinnoissa.</p>	<p>Uhat:</p> <p>Autoimmuunisairauksien lisääntyminen.</p> <p>Epilepsia.</p> <p>Sileäkarvainen x pitkäkarvainen yhdistelmien lisääntyessä pitkäkarvaisille tyyppillisten terveysongelmien siirtyminen sileäkarvaisiin (lonkat, lisääntynyt cea, haiman vajaatoiminta).</p>
Markkinat	
<p>Vahvuudet:</p> <p>Rodun monipuolisuus. Sopii myös aloittelijalle.</p>	<p>Heikkoudet:</p> <p>Rodun suosio näyttelyissä, rodun monipuolisuus unohtuu.</p> <p>Laajat kotikoiramarkkinat; suuri osa koirista ei tule koskaan dokumentoitua ominaisuuksiltaan.</p>
<p>Mahdollisuudet:</p> <p>Harrastekäytön lisäämiseen panostaminen.</p> <p>Harrastevalikoiman runsaus, collie sopii lähes mihin vain.</p> <p>Jalostuskoirat hyvin terveystartoitettuja (PEVISA, geenitestit)</p>	<p>Uhat:</p> <p>Koulutuksesta kiinnostuneiden harrastajien siirtyminen colliesta muihin rotuihin ja vaikeus saada potentiaalisia pentuja osaaviin käsiin.</p>

Taulukko 36. vahvuudet-heikkoudet-uhat-mahdollisuudet

6.4.1 Varautuminen ongelmiin

Riski	Syy	Varautuminen	Miten vältetään	Toteutuessaan merkitsee
Tuontikoirien terveystaustojen tuntemattomuus	Terveystietoja ei ole, koiria ei tutkita muissa maissa kuten Suomessa	Yhteistyö tuontimaiden kasvatäjien kanssa	Tuodaan koiria vain tutkituista vanhemmista Käytetään tuonteja harkiten ja tutkitaan jälkeläisiä aktiivisesti	Vikoja ja sairauksia melko terveeseen kantaan
Geenipohjan pieneeminen	Samojen koirien ja sukujen liiallinen käyttö	Oman kasvatustyön suunnittelu ottaen huomioon rodun jatkuvuus	Käytetään enemmän koiria siitokseen ja hyödynnetään koiramateriaalia tasaisesti	Sukusiittoisuus ja sen tuomat ongelmat lisääntyvät
Tuontikoirien harkitsematon käyttö	Tehdään tuonneilla useita samansukuisia yhdistelmiä	Tuontien harkittu käyttö	Astutetaan eri sukuisia koiria, lisätään sukujen leveyttä, ei samansukuisten määrää	Tuonneista ei suurta hyötyä, kun niiden kumppanit ovat olleet sukulaisia, geenipohjan tervehtymistä ei ole tapahtunut
Allergioiden lisääntyminen	Erlaisista oireiluista ei tule tietoa kasvattajien käyttöön jalostusvalintoja tehdessä	Terveyskyselyt, kasvattajien avoimuus, koirien omistajien valistaminen	Ei yhdistetä koiria tai linjoja, joissa tiedetään olevan tavalista enemmän allergiaoireita	Koirien huonovointisuus lisääntyy- Koirien hoito- ja elinkustannukset nousevat, suosio laskee
Epilepsian ja muiden vakavien sairauksien yleistyminen	Sairauksen vakavuuden vähättely Tiedon puute sairauksien perinnöllisyydestä Riskiyhdistelmien teko	Sairastuneiden koirien tietojen julkaiseminen. Aktiivicolliet ry:n epilepsiakampanja Toimivan terveystietokannan luominen	Vältetään riskiyhdistelmiä Valistetaan kasvattajia	Koirien elämänlaatu huononee ja elinikä laskee, jalostusvalinnat vaikeutuvat
Luonneongelmien yleistyminen ja käytöminäisyyksien häviäminen	Kasvattajien välinpitämättömyys luonteen merkityksestä, tietyt puutteet rodun geeniperimässä yleisiä	Jalostuksen ohjauksen painottaminen huomioimaan myös luonneominaisuudet	Suhtaudutaan kriittisemmin jalostuskoirien luonteesiin Käytetään hyväksi testeistä ja koetuloksista saatavaa tietoa	Käyttäytymishäiriöt ja pelot arkielämässä yleistyvät, rodun käyttö harrastuskoirana vähenee
Oikean rotutyypin menettäminen	Muotivirtauksia noudatteleva näyttelyjalostus	Painotetaan tuomarikoulutuksessa käyttötarkoituksen mukaista ulkomuotoa, perehdytetään kasvattajia ja harrastajia rotumääritelmän tulkintaan ja koiran anatomian tuntemukseen	Palkitaan näyttelyissä rotumääritelmän mukaisia koiria Pyritään jalostustyössä laadukkaisiin koiriin, eikä tehdä valintoja pelkästään menestyksen perusteella	Ulkomuoto ei enää palvele käyttötarkoitusta ja rakenne virheet aiheuttavat toiminnallista haittaa koirille

Taulukko 37. Varautuminen ongelmiin

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Jalostustoimikunta hankkii tietoja koirista ja populaatiosta järjestämällä jalostustarkastuksia ja jälkeläisarvosteluja, suorittamalla terveys- ja kasvattajakyselyjä ja järjestämällä niiden perusteella erilaisia luentoja kasvattajille ja muille rodusta kiinnostuneille. Jalostustoimikunta pyrkii valistustoiminnalla saamaan kasvattajat tietoiseksi rodun ongelmista ja kasvattajien vaikutusmahdollisuuksista niihin. Jalostustoimikunta seuraa ja kerää tietoja koirista jalostusta silmälläpitäen ja jakaa tätä tietoa yhdistyksen jäsenistölle lehden ja internet-sivujen välityksellä. Jalostustoimikunta seuraa jalostuksen tavoiteohjelman ajankäytösä ja tekee tarvittaessa muutosehdotuksia. Tämä jalostuksen tavoiteohjelma tarkistetaan vähintään viiden vuoden välein yhdistyksen vuosikokouksessa.

6.5.1 Aikataulu toimenpiteille

KÄYNNISSÄ:

Epilepsiakampanja yhteistyössä Aktiivicolliet ry:n kanssa

Terveyskysely

Käyttäytymiskysely

Lisääntymisongelmia koskeva kysely

VUOSITTAIN:

Jalostustarkastuksia (lomake uusittu 2018, johdonmukaisempi tallennus)

Luonnetestejä

Rotumestaruuskokeet

(Palveluskoirakokeet, Tottelevaisuuskoe, Agility, Rally-toko)

Paimennustaipumuskokeet

Erikoisnäyttelyt

Kasvattajapäivät

Luennot ja julkaisut

Tuomarikolleegiot

2017-18 Seuraava JTO-päivitys, voimaan 2019

2018 Käyttötymisen arviointi- ja tutkimuskysely (C-BARQ) kotieläintieteen opiskelijan pro-gradu tutkielmana

2018 Uusittu terveystietokanta

2019 PEVISA-ohjelman jatko

7 LÄHTEET

Kirjallisuus

Berryere, T.G., Kerns, J.A., Barsh, G.S. & Schmutz, S.M. 2005. Association of an Agouti allele with fawn or sable coat color in domestic dogs. *Mammalian Genome* 16:262–272.

Housley D.J. & Venta P.J. 2006. The long and the short of it: evidence that FGF5 is a major determinant of canine 'hair' -itability. *Anim Genet.* 37:309-315

Langevin M, 2018. Merle-SINE Insertion from Mc-Mh - The Incredible Story of Merle

Liimatainen R, 2008 Luonnetestissä mitattujen ominaisuuksien periytyminen rottweilereilla, kotieläinten jalostustieteen pro gradu -työ

Lowe JK, Kukekova AV, Kirkness EF, Langlois MC, Aguirre GD, Acland GM, Ostrander EA. 2003. Linkage Mapping of the Primary Disease Locus for Collie Eye Anomaly. *Genomics* 82:86–95.

Mealey, K.L., Bentjen, S.A., Gay, J.M. & Cantor, G.H. 2001. Ivermectin sensitivity in collies associated with a deletion mutation of the *mdr1* gene. *Pharmacogenetics* 11:727–733.

Parker HG, Kukekova AV, Akey DT, Goldstein O, Kirkness EF, Baysac KC, Mosher DS, Aguirre GD, Acland GM,

Ostrander EA. 2007. Breed relationships facilitate fine mapping studies: a 7.8-kb deletion cosegregates with Collie eye anomaly across multiple dog breeds. *Genome Research* 17:1562–1571.

van Asperen, J., Mayer, U., van Tellingen, O. & Beijnen, J.H. 1997. The Functional Role of P-Glycoprotein in the Blood Brain barrier. *Journal of Pharmaceutical Sciences* 86:881-884

Luennot

ELL Sanna Elfving: Collieilla esiintyvät silmäsairaudet. Luento 27.10.2007, Hämeenlinna, Suomen Collieyhdistys ry

Artikkelit

Kujapää Mia, Koiran herpesvirus www.malinuts.net

Lappalainen Anu ELT, Koiran lonkkanivelen kasvuhäiriö <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/lonkkanivelen>

Lappalainen Anu ELT, Kyynärnivelen kasvuhäiriöt, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnollisista-sairauksista/kyynarnivelen-kasvuhairiot>

Lappalainen Anu ELT, Välimuotoinen lanne-ristinikama, <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/perinnolliset>

Lindblad-Toh et al. PNAS, online Early Edition the week of May 16-May 20 2016. Variants within the SP110 nuclear body protein modify risk of canine degenerative myelopathy.

Mäki Katariina MTT, Perinnöllinen monimuotoisuus ja jalostuspohja <https://www.kennelliitto.fi/perinnollinen-moni-muotoisuus-ja-jalostuspohja>

Mäki Katariina MTT, Sukusiitos <https://www.kennelliitto.fi/sukusiitos>

Mäki Katariina MTT, Tehollinen populaatiokoko <https://www.kennelliitto.fi/tehollinen-populaatiokoko>

Mäki Katariina, MTT Periytymisaste, <https://www.kennelliitto.fi/periytymisaste>

Nurmikari Satu ELL, Selkälausunnot Colliesanommat 2/2014

Vanhapelto Päivi, Jalomäki Sari, Elina Pietilä, Suomen kennelliiton silmäsairaustyöryhmä

Koirien perinnölliset silmäsairaudet ja niiden tutkiminen <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnollisista-sairauksista/koirien-perinnolliset-silmasairaudet>

Internet-sivut

www.caninegeneticdiseases.net

<https://catahoola-coat-color-genetics.webnode.com/merle/>

<http://www.koirangeenit.fi>

<http://www.mdr1-defekt.de> MDR1-Informationsplattform, mdr1-mutaatiosta kertova saksalainen sivusto

<http://www.optigen.com> Optigen®, LLC: Collie Eye Anomaly / Choroidal Hypoplasia (CEA) Test For Australian Shepherd, Border Collie, Lancashire Heeler, Rough Collie, Shetland Sheepdog and Smooth Collie

<http://homepage.usask.ca/~schmutz/dogcolors.html>

Schmutz, S.M.: Genetics of Coat Color and Type in Dogs

<http://www.collieyhdistys.fi/forum/index.php> Suomen Collieyhdistys ry:n keskustelufoorumi

<http://jalostus.kennelliitto.fi> Suomen Kennelliiton KoiraNet-jalostustietojärjestelmä

<https://omakoira.kennelliitto.fi> Suomen Kennelliiton rotudata

<http://kennet.skk.se/avelsdata> Svenska Kennelklubben, Avelsdata

<http://www.rally-toko.fi/sivusto/rally-toko/> Rally-toko yhdistys ry

8 LIITTEET

Liite 1. Käytetyimpien urosten keskinäiset sukulaisuusasteet

Liite 2. Luonnekysely

Liite 3. Terveyskyselylomake

Liite 4. Lisääntymiskyselylomake

Liite 5. Jalostustarkastuslomake

